

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

BÜTÜNLEŞME VE AYRIMLAŞMA İKİLEMİNDE KENT
MÜLTECİLERİ: KONYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLER

Mücahit NAVRUZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. M. AKİF ÇUKURÇAYIR

Konya- 2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı	MÜCAHİT NAVRUZ
Numarası	124228001016
Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ/KAMU YÖNETİMİ
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	BÜTÜNLEŞME VE AYRIMLAŞMA İKİLEMİNDE KENT MÜLTECİLERİ: KONYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLER

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

MÜCAHİT NAVRUZ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	MÜCAHİT NAVRUZ
	Numarası	124228001016
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ/KAMU YÖNETİMİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	PROF. DR. M. AKİF ÇUKURÇAYIR
Tezin Adı	BÜTÜNLEŞME VE AYRIMLAŞMA İKİLEMİNDE KENT MÜLTECİLERİ: KONYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLER	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan BÜTÜNLEŞME VE AYRIMLAŞMA İKİLEMİNDE KENT MÜLTECİLERİ: KONYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLER başlıklı bu çalışma 21/08/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. M. Akif Çukurçayır	Danışman	
Doç. Dr. Saban TANIYICI	Üye	

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın meydana gelebilmesi için gerek yüksek lisans ders dönemimde gerekse tez aşamasında yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. M. Akif Çukurçayır başta olmak üzere Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyeleri Sayın Doç. Dr. H. Tuğba Eroğlu ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Hayriye Sağır'a;

Bu süreçte yardım ve desteklerini hissettiğim değerli mesai arkadaşlarıma;

Ve her daim varlıklarını ve desteklerini hissettiğim kıymetli aileme şükranlarımı sunuyorum

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	MÜCAHİT NAVRUZ
Numarası	124228001016
Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ/KAMU YÖNETİMİ
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	PROF. DR. M. AKİF ÇUKURÇAYIR
Tezin Adı	BÜTÜNLEŞME VE AYRIMLAŞMA İKİLEMİNDE KENT MÜLTECİLERİ: KONYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLER

ÖZET

Bu çalışmanın amacı son dönemde önemleri artan kent mültecilerinin yerel entegrasyonlarının önündeki en önemli engel olan mültecilerin toplumsal kabulü sürecini incelemektir. Bu doğrultuda teorik altyapı oluşturulduktan sonra Konya ili örneğinde 600 kişiden oluşan örneklem ile mültecilerin toplumsal kabulü üzerinde etkili olan değişkenler ve toplumsal kabul sürecine etki eden olgular analiz edilmiştir. Veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir.

Yapılan analizler ile genel olarak mültecilerin yerel halk tarafından toplumsal kabul düzeyinin düşük olduğu, demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlere göre toplumsal kabul düzeylerinin farklılık gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır. Toplumsal kabul düzeyinin cinsiyet, eğitim, siyasi tercih, yaşanılan ile olan aidiyet bağı ve yaşanılan süre, mülteciler ile temas ve mülteciler ile sürekli ilişki kurmak gibi değişkenlere göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte mültecilerin yoğun olarak yaşadığı mahalleler ve diğer mahallerde ikamet eden yerel halkın toplumsal kabul düzeyleri arasında önemli bir farklılaşma tespit edilememiştir. Benzer biçimde yaş ve gelir durumuna göre mültecilere yönelik algılarda anlamlı farklılaşmalar söz konusu değildir.

Anahtar Kelimeler: Kent Mültecileri, Toplumsal Kabul, Yerel Entegrasyon, Yerel Halk- Mülteci İlişkileri, Suriyeli Mülteciler

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	MÜCAHİT NAVRUZ
	Numarası	124228001016
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ/KAMU YÖNETİMİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	PROF. DR. M. AKİF ÇUKURÇAYIR
Tezin İngilizce Adı	URBAN REFUGESS BETWEEN DİLEMMAS OF INTEGRATION AND ISOLATION	

SUMMARY

Aim of this study is the analyzing of social acceptance process of urban refugees by local population that is the major problem for local integration in local communities. For this purpose, after theoretical framework, variables and subjects affecting the level of social acceptance were analyzed within a sample consisting of 600 people in the case of Konya province. The data obtained by survey method.

According to the findings, social acceptance level of refugees by local population was determined in a very low degree. Also, social acceptance level varied according to demographic and socioeconomic variables. It was determined that social acceptance process differentiated with variables like gender, education, political choice, sense of belonging to the city of residence and residence time and contact and constant relationship with refugees. However, differentiation was not determined between neighborhoods intensely inhabited by refugees and the other neighborhoods. Similarly, significant differences were not observed according to age and income level of participants.

Key Words: Urban Refugees, Social Acceptance, Local Integration, Host-Refugee Relations, Syrian Refugees

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Toplumsal Kabul Düzeyi Araştırma Modeli.....	73
Tablo 2. Toplumsal Kabul Düzeyi Ölçeği Güvenilirlik Analizi.....	74
Tablo 3. Alan Araştırması Örneklem Özellikleri.....	75
Tablo 4 Toplumsal Kabul Düzeyi ve Cinsiyet Arasındaki İlişki.....	76
Tablo 5. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Eğitim Arasındaki İlişki.....	77
Tablo 6. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Siyasi Tercih İlişkisi.....	78
Tablo 7. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Meslekler.....	78
Tablo 8. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Konya'ya Aidiyet Hissi Arasında İlişki.....	79
Tablo 9. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Konya'da Yaşam Süresi Arasındaki İlişki.....	80
Tablo 10. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Sığınmacılarla Temas.....	80
Tablo 11. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Sığınmacılarla Sürekli İlişki.....	80

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Suriyeli Sığınmacılar Yardıma Muhtaç İnsanlardır	82
Grafik 2 Suriyeli Sığınmacılar Konya Ekonomisi İçin Zararlı İnsanlardır	82
Grafik 3. Suriyeli Sığınmacılar Konya'nın Toplumsal Yapısı ve Uyumu İçin Zararlı İnsanlardır	83
Grafik 4. Suriyeli Sığınmacılar Konya'nın Güvenliği İçin zararlı İnsanlardır	83
Grafik 5. Suriyeli Sığınmacılar Konya İçin bir Kazançtır	83
Grafik 6. İç Savaş Bitmese Dahı Sığınmacılar Suriye'ye Dönmelidir	84
Grafik 7. İç Savaş Bitmezse Suriyeliler Başka Ülkelere Gönderilmelidir	85
Grafik 8. İç Savaş Bitmezse Sığınmacıların Tamamı Kamplara Gönderilmelidir.....	85
Grafik 9. İç savaş bitmezse sığınmacılar Türkiye'de başka kentlere gönderilmelidir.....	86
Grafik 10. İç savaş bitmezse sığınmacılar Konya'da kalmaya devam etmelidir.....	86
Grafik 11. Suriyeli sığınmacılar Türkler ile uyum sağlayabilmektedir.....	87
Grafik 12. Suriyeli Sığınmacılar İle Yaşam Tarzlarımız Benzerdir.....	88
Grafik 13. Suriyeli Sığınmacıları İle Gelenek Ve Kültürlerimiz Benzerdir	88
Grafik 14. Suriyeli Sığınmacılar İle İlişkilimde Kendimi Gğven İçerisinde Hissediyorum...91	
Grafik 15. Suriyeli Sığınmacılar Geldikten Sonra Yaşadığım Bölgede Suç Oranları Artmıştır	91
Grafik 16. Suriyeli Sığınmacıların Yoğun Olarak Yaşadığı Yerlerde Suç Oranları Daha Yükseklerdir.....	91
Grafik 17. Suriyeli Sığınmacılar Kiraların Artışına Sebep Olmuştur	95
Grafik 18. Suriyeli Sığınmacılar İş Olanaklarını Azaltmıştır	96
Grafik 19. Suriyeli Sığınmacılar Sağlık Vb. Hizmetlere Ulaşımı Zorlaştırmıştır.....	96
Grafik 20. Konya'da Fakir İnsanlar Varken Sığınmacılara Yardım Edilmesi Beni Rahatsız Eder.....	98
Grafik 21. Suriyeli Bir Sığınmacıya İş Veririm	99
Grafik 22. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Aynı İş Yerinde Çalışırım	99
Grafik 23. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Ortak İş Yaparım.....	99
Grafik 24. Suriyeli Bir Sığınmacıya Evimi Kiralarım.....	99
Grafik 25. Suriyelilere Mülkiyet Hakkı Verilmelidir.....	100
Grafik 26. Suriyelilere Eğitim Hakkı Verilmelidir	100
Grafik 27. Suriyelilere Çalışma Hakkı Verilmelidir	101
Grafik 28. Suriyelilere Vatandaşlık Hakkı Verilmelidir.....	102
Grafik 29. Suriyelilere Oy Kullanma Hakkı Verilmelidir	102
Grafik 30. Suriyelilerin Mahallemde Yaşamamasından Rahatsızım	103
Grafik 31. Suriyeli Komşularımı Ziyaret Etmek İsterim.....	103
Grafik 32. Düzenlediğim Aktivitelere Suriyeli Komşularımı Davet Etmek İsterim.....	103
Grafik 33. Suriyeli Komşularımın Davetlerine Katılmak İsterim.....	104
Grafik 34. Çocuklarımın Suriyelilerle Aynı Okulda Eğitim Almasını Onaylarım	104
Grafik 35. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Yakın Arkadaş Olabilirim	104
Grafik 36. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Çocuklarımın Arkadaşlığını Onaylarım	104

Grafik 37. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Evlenmeyi Düşünürüm/Bekar Olsam Evlenmeyi Düşünürüdüm.....	105
Grafik 38. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Oğlumun Evlenmesini Onaylarım	105
Grafik 39. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Kızımın Evlenmesini Onaylarım	105

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	I
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
SUMMARY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TABLolar LİSTESİ	VI
GRAFİKLER LİSTESİ	VII
İÇİNDEKİLER	IX
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
KENTSEL ALANIN KALICI MİSAFİRLERİ: 'KENT MÜLTECİLERİ'	3
1.1. Yeni Bir Sınıflama Olarak Kent Mültecileri	3
1.1.1. Kent Mültecilerinin Tarihçesi	6
1.1.2. Kent Mültecilerinin Diğer Mülteci Gruplardan Farkları	8
1.1.3. Günümüzde Dünya'da Kent Mültecileri	10
1.1.4. Mülteciler ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler	12
1.2. Türkiye'de Mülteciler	18
1.2.1. Türkiye'nin Mülteci Geçmişi	18
1.2.2. Suriye İç Savaşı ve Suriyeli Mülteciler	21
1.2.3. Türkiye'de İltica Süreci ve Yasal Düzenlemeler	24
İKİNCİ BÖLÜM	33
MÜLTECİLERİN KENTSEL ALAN TERCİHLERİ, KENTSEL ALANDA BÜTÜNLEŞME-AYRIMLAŞMA SÜREÇLERİ ve KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	33
2.1. Mültecilerin Kentsel Alan Tercihleri	35
2.1.1. Kentli Geçmişi	37
2.1.2. Aile ve Akraba Bağlantıları	38
2.1.3. Hizmetlere Ulaşım	40
2.1.4. Güvenlik	42
2.2. Mültecilerin Kentsel Alanda Karşılaştıkları Sorunlar	44
2.2.1. Yasal Statü ve Kayıt Sorunları	45
2.2.2. Ekonomik Sorunlar, İşsizlik ve Sömürü	49

2.2.3. Hizmetlere Ulaşım Sorunları	55
2.2.4. Eğitim Sorunları	57
2.2.5. Sağlık Hizmetleri Sorunları	60
2.2.6. Güvenlik Sorunları	62
2.2.7. Barınma ve Gettolaşma Sorunları.....	63
2.2.8. Yerel Halkla İlişkiler ve Toplumsal Kabul Sorunları.....	65
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	69
KENT MÜLTECİLERİNİN TOPLUMSAL KABULÜ ALAN ARAŞTIRMASI: KONYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLER	69
3.1. Araştırmaya İlişkin Genel Bilgiler.....	69
3.1.1. Araştırmanın Amacı	69
3.1.2. Araştırmanın Varsayımları.....	70
3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	70
3.1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	71
3.1.5. Araştırma Modeli ve Hipotezleri	73
3.1.6. Araştırmanın Güvenilirliği	74
3.1.7. Örneklem Özellikleri	75
3.2. Mültecilerin Toplumsal Kabul Sürecine Etki Eden Unsurlar.....	76
3.2.1. Demografik Değişkenler.....	76
3.2.2. Sosyo-Ekonomik Değişkenler	77
3.2.3. Aidiyet Duygusu.....	79
3.2.4. Sığınmacılar ile İletişim	80
3.3. Mültecilerin Toplumsal Kabul Sürecinin Alt Boyutları.....	81
3.3.1. Kabul Dayanakları	81
3.3.2. Beklentiler	84
3.3.3. Uyum ve Güvenlik Algısı.....	86
3.3.4. Ekonomik Rekabet ve Ekonomik Birliktelik.....	92
3.3.5. Hukuki birliktelik.....	100
3.3.6. Sosyal Birliktelik.....	103
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	121
ÖZGEÇMİŞ	123

GİRİŞ

Kentleşme ve küreselleşme süreci birbirini doğrudan etkileyen olgular olarak sosyal, ekonomik, kültürel alanda birçok olumlu ve olumsuz sonucu beraberinde getirdiği gibi göç ve iltica süreçlerinde de önemli sonuçlar doğurmuştur. Özellikle kırsal alandan kentin maddi olanaklarından faydalanmak amacı ile kentsel alana doğru meydana gelen iç göç olgusu küreselleşmenin etkisi ile son dönemde en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ne var ki kentsel alanın göçlere yeterince cevap veremediği örneklerde kent nüfusu sürdürülebilir boyutların çok üzerine çıkmaktadır. Bu durumun sonucunda kentlerde işsizler, enformel sektör çalışanları, dilenciler, dışlanmış gruplar, sokak çocukları, yasal olmayan yollarda çalışanlar gibi olgular meydana gelmektedir. Bu kesimlerin kentsel alanda yoğunlaşması arzu edilen küresel kent veya modern kent imajının çökmesine neden olmaktadır.

Kent mültecilerini de benzer bir biçimde ele almak mümkündür. Zira kentsel alana sığınan mülteciler diğer unsurlar gibi kentsel sürdürülebilirlik açısından bir baskı unsuru teşkil etmeye başlamıştır. Yaşam alanları zarar gören veya şiddetli çatışmalar yüzünden hayati tehlike yaşayan gitgide daha fazla insan yeni yerleşim alanları bulmak üzere nüfus hareketlerinde bulunmaktadır. Kentsel alanı cazip kılan ve mülteci kampları ile kırsal alanı itici hale getiren unsurlar neticesinde ise son dönemlerde iltica hareketlerinde kentsel alan nihai amaç haline gelmektedir.

Kentsel alan mülteciler için kısmi olsa da devlet ve uluslararası yardımlar olmaksızın ekonomik kendine yeterlilik, hizmetlere ulaşmada görece olarak refah, güvenlik bağlamında kısmi rahatlık sağlayabilmektedir. Ne var ki kentler sağladıkları imkanların yanında mülteciler için bir çok sorunu da yanında getirebilmektedir. Kent mültecilerinin kentsel alanda karşılaştıkları sorunlar diğer mülteci gruplar ile benzerlik göstermekle birlikte kendilerine has sorunlar da yaşamaktadır. Kent mültecilerinin kentsel alanda karşılaştıkları sorunlara karşı gösterdikleri direnç ve alternatifler, kent mültecilerine karşı yerel halk, yerel yönetimler, ulusal devlet ve uluslararası camianın geliştirdiği davranış ve politikalar doğrudan bu kesimin yaşam kalitesi üzerinde etki yapmaktadır. Bu

politikalar neticesinde kent mültecileri ya kentsel alana entegre olup yaşamlarını sorunsuz biçimde idame edebilmekte hatta yerel ekonomiler için katma değer üretebilmekte, ya da kentin belli bir çevresinde izole olmuş bir biçimde dış yardımlara bağlı bir biçimde tecrit hayatı sürdürmektedirler. Bu bağlamda kent mültecilerinin yaşadığı alanların sosyal, ekonomik ve siyasi boyutlarının derinlemesine analiz edilmesi mülteci görünürlüğünün fazla olduğu kentlerde kentsel sürdürülebilirlik açısından hayati önem taşımaktadır.

Son dönem iltica hareketleri neticesinde uzun yıllar boyunca göç güzergahlarında kaynak ve transit ülke konumunda olan Türkiye hedef ülke konumuna dönüşmüştür. 2015 yılı itibarıyla Türkiye dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumundadır. Çok büyük bölümü Suriye iç savaşının ardından Türkiye'ye gelen mültecilerin %80'lik kısmı ise ülke genelinde dağınık biçimde kentsel alanda ikamet etmektedir. İç savaşın bütün şiddetiyle devam etmesi mültecilerin gönüllü geri dönüşü seçeneğini, diğer ülkelerin mülteci kabulünde isteksiz davranması ise üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme süreçlerini seçenек olmaktan çıkarmaktadır. En optimal seçenek olarak görünen yerel entegrasyon seçeneğinin önünde ise en önemli engel olarak yerel halk- mülteci ilişkileri yer almaktadır.

Bu konuya açıklık getirmek amacı ile çalışma dahilinde birinci bölümde kent mülteci kavramı, dünya üzerindeki genel demografik durumları, diğer mülteci gruplardan ayrılan farkları ve dünyada ve Türkiye'de mülteci mevzuatına değinilmiştir.

İkinci bölümde kentsel alanı mülteciler için cazip kılan unsurlar ve kentsel alanda yaşayan mültecilerin entegrasyon sürecinde karşılaştığı sorunlar incelenmiştir. Değişik ülke deneyimleri ile birlikte kentsel alanda mültecilerin entegrasyonu yolundaki engeller ve bu engellerin aşılması için çözüm önerileri değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde ise kent mültecilerinin yaşadığı sorunların temelinde yer aldığı varsayılan mülteci-ev sahibi ilişkisi Konya ili örneğinde kent mültecilerinin yerel halk tarafından toplumsal kabulü ile ilgili yapılan alan araştırmasının bulguları ışığında analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTSEL ALANIN KALICI MİSAFİRLERİ: 'KENT MÜLTECİLERİ'

Kent mültecileri son yıllarda artan önemleri ve görünürlükleri ile doğru orantılı olarak daha fazla gündeme gelen, varlıkları daha öncesinden bilinmekle birlikte bütün boyutları ile son zamanlarda keşfedilen küresel bir olguya dönüşmüştür. Kısa süreli olarak kabul gören iltica hareketlerinin çok uzun sürelere yayılması, mültecilerin iltica ettikleri ülkelerde misafirliklerinin kalıcı hale gelmesine neden olmuştur. Bu durum neticesinde gerek küresel kuruluşlar gerekse ulus devletler bu konularda politikalar geliştirmeye başlamıştır. Benzer biçimde son yıllarda kent mültecilerinin sosyal-ekonomik yaşam koşulları ile ilgili akademik çalışmalarının sayısında artış söz konusudur.

Bu bölümde kent mültecisi kavramı, gelişimi, diğer mülteci gruplardan farklılıkları, dünyadaki dağılımları, dünyada ve Türkiye’de mülteci mevzuatı üzerinde durulmuştur.

1.1. Yeni Bir Sınıflama Olarak Kent Mültecileri

Mülteciler en geniş anlamıyla insan hakları ihlalleri veya kötüye kullanımı durumlarından kaçma amacıyla uluslararası sınırlar arasında geçiş yapan insanlar olarak adlandırılabilir (BMMYK, 1998: 6-7). Kendi yaşam alanlarında zulüm ve baskıya maruz kalan, evlerinden, topluluklarından ve geçim araçlarından mahrum bırakılan bireyler sıklıkla sınırları aşmakta ve başka ülke sınırlarında güvenlik aramaktadır. Zamanla kendileri için özel olarak tahsis edilmiş yerleşke ve kamplar dahi mülteciler için güvenlik açısından risk oluşturabilmektedir.

Modern anlamda mülteci hareketlerinin başladığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ulusal hükümetler mülteci sorunsalı ile ilgili kamp politikası uygulamayı öncelikli hedef olarak belirlemiştir. Özellikle gelişmekte olan ülke hükümetleri kentsel alanda mültecilerin varlığından uzun bir dönem tedirgin

olmuştur. Mülteciler kentsel alanda görülen kötü şartların şiddetlenmesinde bir faktör olarak görülmüş, bundan dolayı eğitim, tecrübe ve çalışma alanları göz ardı edilmeksizin bütün mülteciler hükümetler tarafından dizayn edilmiş ve mekansal olarak tecrit edilmiş mülteci kamplarına yerleştirilmiştir (Kibreab, 2007: 29). Birçok ev sahibi hükümet mültecilerin çoğunluğunun dizayn edilmiş kamplarda ikamet etmesini zorunlu kılarak istihdam veya eğitim imkanları aramak için kampları terk etmek isteyen mültecilere önemli kısıtlamalar koymuştur. İnsan hakları konusu yanında sosyo ekonomik birçok farklı etkinin de görüldüğü bu trend 'mülteci depolama' süreci olarak kavramsallaştırılmıştır (Smith, 2004). Mültecileri kamplara yerleştirme politikası gerçek veya algılanan güvenlik sorunları bağlamında mülteciler üzerinde kontrol sağlamak üzere uygulanan bir stratejidir (Bailey, 2004). Mültecilerin kamplarda ikamet etme zorunluluğu ile ulus devletlerin gerçekleşmesini arzu ettiği unsurlar Kibreab tarafından mültecilerin yerel halkla entegrasyonunu önlemek, ulusal güvenliğe karşı riskleri azaltmak, doğal kaynak ve hizmet ulaşımında yerel halk mülteci rekabetini engellemek, sınır bölgelerindeki etnik dengesizlikten hoşnutsuzluk, mülteci ihtiyaçlarının karşılanmasında yükü uluslararası örgütlere yıkmak, ekonomik olarak geri kalmış bölgelerin kalkındırılması için fırsat yaratmak, toplumsal güvensizliği engellemek veya azaltmak olarak değerlendirilmiştir (Kibreab, 2007: 29).

Mülteci kavramı mültecilerin çok büyük bölümüne ev sahipliği yapan üçüncü dünya ülkelerindeki pratik uygulamalar ve ulus devletlerin mevzuatlarından hareketle ilk bakışta çadır kentlerden müteşekkil kırsal kamp düzeni, dar çevreler ve çit örgüleriyle çevrili alanlarda yaşayan aileleri akla getirmektedir. Ne var ki dünya genelinde değişen nüfus olgusu ve demografik hareketler neticesinde yerleşim kültürü değişmiş ve yeni düzen etkisini mülteci yerleşimlerinde de göstermeye başlamıştır. Bütün isteksizliklerine rağmen ulus devletler kamp politikalarından taviz vermeye başlamış ve değişen mülteci hareketleri sonucunda kamplar ve kırsal alanlara alternatif olarak kentsel alan mülteciler için önem kazanmaya başlamıştır (Schmidt, 2003: 1-2; Landau, 2004: 4).

Mülteciler tarihin her döneminde var olmalarına rağmen bir alt sınıflandırma olarak kent mültecileri son dönem içerisinde kentsel çevrede varlığı

ve sayıları gittikçe artmakta olan mülteci sayılarına koşut olarak kavramsallaştırılmış ve bu yeni kentsel sınıfın karşılaştığı sorunların çözülmesi bağlamında yeni bir çalışma alanı meydana gelmeye başlamıştır. Mülteci sorunsalının daha geniş bir perspektif içerisinde kentleşme olgusu ve kentsel sürdürülebilirlik fenomeni içerisinde analiz edilmesi zaman içerisinde bir zorunluluk olarak meydana gelmiştir. Kent mültecileri çalışmaları bu anlamda mülteci çalışmalarının bir alt sınıfını teşkil etmektedir. Kent mülteci kavramı buna rağmen henüz üzerinde uzlaşmaya varılmış yasal bir terim değildir. Ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından kent mültecilerinin varlığı kabul edilip üzerlerine politika üretim süreci başlamasına rağmen gerek ulusal mevzuatlarda gerekse uluslararası hukukta kent mültecileri henüz kendilerine özgü yasal bir statü alamamıştır. Ulus devletlerin kasıtlı olarak görmezden geldiği bu durum uluslararası örgütler tarafından da değiştirilememektedir.

Kentsel alana mülteci akınları sadece belli ülke ve belli coğrafi mekanlara sınırlı bir olgu değildir. Dünyanın gerek gelişmiş ülkelerinde gerekse gelişmekte olan ülkelerinde kentsel düzenin değişmez parçaları haline gelen mülteciler her geçen gün sayıları artan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışma ortamlarından kaçmak veya yaşam alanlarının tahrip olması sonucunda mülteci durumuna düşen insanlar giderek artan sayıda kentsel alanlara hücum etmektedir. Tüm dünyada kentsel alanda yaşayan insan sayısı ve oranında artışa paralel olarak, kentsel alanda yaşayan mülteci sayısı ve oranı da artış göstermektedir (Jacobsen, 2006: 273). Demografik yapılarına dair bilgilerin azlığı ve tahmin edilmesinin zorluğuna rağmen kent mültecilerinin birçok az gelişmiş ülkede en savunmasız dezavantajlı grup olduğu kabul edilmektedir (Grabska, 2006: 296).

BMMYK 2009 yılı raporunda kent mültecilerini birbirine yakın şekilde, çok sayıda ve kendilerine kentsel alanda tahsis edilmiş bir mekanda yaşayan, çoğunluğunun formal veya enformel yollarla ve gıda ve hizmet yardımları ile geçimlerini sürdüren mülteciler olarak tanımlamıştır (UNHCR, 2009). Jacobsen ise kent mültecilerini hükümet tarafından kentsel alan olarak betimlenen bir bölgede ikamet eden kırsal veya kentsel geçmişe sahip mülteciler olarak tanımlamaktadır (Jacobsen, 2006: 274). Bu tanımlardan hareketle kent mültecilerinin ortak niteliklerini, farklı bir ülkenin kentsel alanında yasal veya

illegal olarak görünür olma, kentsel hizmetlerden faydalanma, kentsel alanda yerel halk ile çeşitli seviyelerde ilişki içerisinde olma gibi özellikler ile sınıflandırmak mümkündür.

Mültecilerin tanınmaması durumu veya iltica taleplerinin reddedilmesi durumu mültecilerin yasal statüleri ve yasal hakları hakkında doğrudan etkilerde bulunmakla birlikte bu durum mülteci kavramı için bir gereklilik oluşturmamaktadır. Zira yasal başvuruları reddedilen mültecilerin çok büyük bölümü yine aynı ülkede illegal olarak yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedir. Bu durumda mülteci kavramına uygun düşmek için bir ülkeden diğer ülkeye sığınmak ve ulusal sınırları aşmak yeterlidir.

1.1.1. Kent Mültecilerinin Tarihçesi

Mülteci kampları son dönemde oluşturulmaya başlanan çözüm politikaları olarak kabul edilmektedir. Kamp sistemlerinin yaygınlaşmadığı dönem içerisinde mülteciler kentsel alanda veya kendileri için tahsis edilmiş olan kırsal arazilerde ikamet etmekteydiler. Uluslararası hukukun alt dalı olarak mülteciler hukuku gelişmeden önce ülkeler arasında söz konusu olan bireysel veya toplu halde iltica hareketlerinde her ulus devlet kendi ulusal politikası dahilinde bu mülteciler ile ilgilenmekteydi. Kent mülteciliği kavramı literatüre son zamanlarda girmeye başlamasına rağmen mülteciliğin ilk örnekleri bu statüde değerlendirilebilir.

Modern zamanlarda mültecilerle ilgili uluslararası hukuk alanında yasal terminoloji 1951 yılındaki BM kongresi sonucunda kavramsallaştırılsa dahi iltica olayları bu tarihten önce de görülmektedir. Ne var ki mültecilerin tarihsel kökeni insanlık tarihi kadar eskilere götürülebilmektedir. Mesela İspanyol Reconquista sürecinin sonunda yüz binlerce Endülüslü Müslüman ve Sefarad Yahudi'si İspanya'yı terk etmek zorunda kalmış ve çoğunluğu Müslüman topraklarına iltica etmiştir. Benzer biçimde 1685 tarihli Fontainebleau fermanının ardından Fransa'da Protestanizm gayrimeşru ilan edilmiş ve yüz binlerce Huguenots İngiltere, Hollanda, İsviçre, Güney Afrika, Almanya ve Prusya'ya kaçmıştır (Weiner, 1992: 7). Bu göçmenlerin tamamı iltica ettiği topraklarda kentsel alanda varlıklarını sürdürmüş, bazı örneklerde yerel halk ile

tam entegrasyon sağlamış, bazı örneklerde ise getto tipi azınlık mahallelerinde yerel halktan izole bir biçimde yaşamışlardır.

Son döneme kadar mültecileri ilgilendiren kavramsallaştırmaların çoğunun literatürde kırsal mülteciler veya kamp mültecileri hakkında meydana geldiği görülmektedir. Kimlik sorunları, yaşam şartları, hizmetler ulaşım ve yasal koruma gibi kavramlar genellikle kırsal mülteciler veya kamp mültecileri ekseninde analiz edilmiştir. Bu anlamda kırsal alan mültecileri, kamp mültecileri veya kentsel alan mültecilerinin benzerlik, farklılık veya etkileşimlerinin analiz edilmesinin gereği ortaya çıkmıştır (Landau, 2004: 1-2).

Son döneme kadar kent mültecileri bir norm olarak değil mülteci gruplar içerisinde bir istisna olarak kabul edilmekteydi (UNHCR, 2009: 2). Yapısal olarak kentsel alandaki ‘gizli’ veya ‘saklanmış’ konumlarından ötürü ise görmezden gelinen unsurlardı (Pavanello vd, 2010: 11; Marfleet, 2007: 36). Bu boşluğu doldurmak amacıyla kent mültecileri ulusal ve uluslararası literatüre son zamanlarda girmeye başlamış yeni bir kavramdır. Kent mültecilerinin sayısı özellikle son yıllarda az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde dikkat çekici bir biçimde artış göstermesiyle birlikte BMMYK ve ortakları mültecilerden etkilenen ev sahibi hükümetler nezdinde ilgi görmeye başlamıştır (UNHCR, 2009: 3)

Kent mültecileri özellikle 1980’li yıllardan itibaren az gelişmiş ülkelerde engellenemeyen bir olgu haline dönüşmüştür. Özellikle soğuk savaş yıllarının sonlarına doğru Afrika kıtasında çok sayıda görülen iç savaşlar, iklim değişikliğinin getirdiği kuraklık ve açlık sorunsalı ve ekonomik darboğazın etkileriyle Sahra altı Afrika ülkelerinde kırsal alandan kentler yoğun göçler meydana gelmiştir. Ne var ki demografik dönüşüm ülke ekonomilerindeki yapısal dönüşümün yokluğunda gerçekleşmiş ve sanayileşme, teknolojik ilerleme, tarımsal üretimin sanayi üretimine kayması ve verimlilik artışı gibi koşullar oluşmamıştır (Kibreab, 1996: 131). Aynı zamanda kamplardaki elverişsiz ortam ve kırsal alanın geçim kaynaklarını temin etmede yetersizliği kentleri en önemli alternatif haline getirmiştir.

1.1.2. Kent Mültecilerinin Diğer Mülteci Gruplardan Farkları

Kent mültecileri Jacobsen'e göre kentsel alanda diğer yabancı gruplar ve ülkenin kentli fakir grupları olmak üzere iki nüfus grubunun alt kümesi olarak tasnif edilebilir. Zira kent mültecileri yaşam alanları ve karşılaştıkları sorunlar olarak bu iki küme ile iç içe geçmiştir (Jacobsen, 2006: 276). Kent mültecilerin tasnif ve tespitinde yatan temel sorun ise bu nüfus grupları içinde anonim bir biçimde yer almalarıdır.

Her ne kadar kent mültecileri yasal olarak ulusal mevzuatlarda tanımlanmamış olsa da yasal olarak statüsü olmayan bir kesimi kavramsallaştırmak için, yaşam şekilleri ve ortak özellikleri yeterli olabilmektedir. Tüm dünya üzerinde benzer niteliklerinden yola çıkarak kent mültecileri genel anlamda çeşitli nedenlerden dolayı mülteci kamplarının yerine, iltica edilen ülkedeki bir kentsel alanda yerleşmeyi tercih eden veya etmek zorunda kalan mülteciler olarak tanımlanabilir. Bir mültecinin kent mülteci sayılabilmesi için kendileri için tasarlanmış veya kendi kendilerine belirledikleri bir kentsel alan içerisinde yaşamaları gerekmektedir. Kentsel alanda yaşama şartı bu mültecileri kırsal alan mültecileri veya kamp mültecilerinden farklı bir konuma koymaktadır.

Kent mülteci kavramında da ev sahibi ülke tarafından tanınmak veya tanınmamak kavramın içeriği üzerine etki yapmamaktadır. Zira dünya genelinde kent mültecilerinin büyük bölümü yasal olarak tanınmamalarına rağmen bu statüde değerlendirilmektedir.

Kent mültecilerinin kentlerdeki varlığı Sommers (1999)'e göre dört biçimde olabilmektedir:

1. Mülteci olarak tanımlanmış ve kentlerde ikamet etme iznine sahip olanlar
2. Mülteci olarak tanımlanmış ama gayr-i hukuki yollar ile kentlerde yaşayanlar
3. Yasal olmayan yollar ile kentlere gelen ve iltica prosedürü henüz karara bağlanmayanlar
4. Mülteci statüleri reddedilmekle birlikte kentsel alanda yaşamlarını sürdürenler.

Kent mültecisi kavramına uygun düşmek için farklı sınıflamalar yapmak mümkündür. Bu sınıflandırma kentsel alanda etkenlik ve edilgenlik bağlamında ele alınabilir. Zira her sınıfın kentsel alandan beklentisi, kentsel alanda etki ettiği durumlar ve kentsel alanın kendisine yaptığı etki olarak farklılıklar arz etmektedir.

Öncelikli olarak kentsel alanda gelişigüzel bir biçimde ikamet eden, diğer mülteci gruplar ile sürekli etkileşimde olmayan bir kesim söz konusudur. Bu sınıflama profesyonel işgücünü teşkil eden ve maddi imkanları yeterli olan bir kesimi ifade etmektedir. Mültecilerin üst gelir grubunu teşkil eden bu kesim, genel olarak yasal korumaya sahip durumdadır. Hatta bazı örneklerde bu kesimin yetenek ve tecrübelerinden faydalanmak amacıyla diğer mültecilerden farklı olarak 'ekonomik göçmen' statüsü tanınabilmektedir.

İkinci sınıflamada ise mülteciler kentsel alanda kendileri için özel olarak tahsis edilmiş mahalle, semt vb. yapılarda ikamet etmektedir. Mültecilerin birbirleri ile olan ilişkileri yerel halk ile olan ilişkilerden daha yoğun ve görünürdür. Getto tipi yapılarda yaşayan bu kesim, zaman içerisinde daha geniş bir alanda kısmi entegrasyon sürecine girmekte veya tamamen izole edilmiş bir biçimde yaşamlarını sürdürmektedir.

Üçüncü sınıflamada ise kentsel alanı çalışma amaçlı olarak kullanan, ve barınma ihtiyaçlarını kamplarda karşılayan bir kesim söz konusudur. Kamplarda yeterli maddi imkanları elde edemeyen mülteciler günlük ihtiyaçlarını karşılamak için günü birlik olarak kampları terk etmekte ve günlük kazançları ile kamplara dönmektedir. Az gelişmiş ülkelerin mülteci kamplarında yetersiz denetim veya kasıtlı olarak gevşetilmiş önlemler neticesinde bu olguya sık olarak rastlanmaktadır.

Landau'ya göre kent mültecilerini genel mülteci çalışmalarında ayrı analiz etmenin üç nedeni vardır. Öncelikli olarak mültecilerin dünya kentlerindeki uzun süreli mevcudiyetine rağmen kentsel alandaki deneyimleri veya kentsel alana olan etkileri hakkında şaşırtıcı derecede az sayıda çalışma olması ilgi çekicidir. Bu durum öncelikli olarak kent mültecilerini çalışma konusunda metodolojik zorluklar ve mülteci çalışmaları hakkında tematik veya kavramsal önyargılardan kaynaklanmaktadır. İkinci olarak teorik ve metodolojik olarak kentsel alan çalışmalarındaki gelişmeler ve çeşitlenmeler kentsel alanın bir unsuru durumuna

gelen kent mültecileri çalışmalarına doğrudan etki yapmıştır. Kentsel alan çalışmalarının konularından olan zorunlu yer değiştirme veya zorunlu ikamet, sosyal veya ekonomik marjinalleşme, yabancılaştırma, geçim stratejileri, kentsel yayılma, azınlık gettoları, kimlik bunalımı, yeni sosyal ve politik örgütlenme formları, çevresel ve kentsel sürdürülebilirlik kaygıları, sağlık, eğitim hizmetlerine ulaşım ve cinsiyet araştırmaları gibi konuların hemen hemen tamamı kent mültecileri üzerine tatbik edilebilecek konulardır. Üçüncü olarak mülteci kampları mutlak bir ayırım söz konusu olmamakla birlikte kendisini sarmalayan alan ile sosyal, ekonomik ve siyasi anlamda resmiyette ayrılmış durumdadır. Bu ayırım kentsel alan içinse mümkün görünmemektedir. Kent mültecilerinin kentsel alanda kendileri için düzenlenmiş yerleşkeler veya alanlarda yaşaması durumunda dahi yerel piyasa ve sosyal hizmetlere bağımlılıkları söz konusudur. Böylece kamp benzeri yerleşkelerde sıklıkla rastlanmayan bir olgu olarak yerel halkla ilişkiler gündeme gelmektedir. Kent mültecileri yaşam alanı olarak büyük olasılıkla diğer mülteci gruplar veya yerel halk ile iç içe yaşama durumunda olacaktır. Kent mülteci çalışmaları bu anlamda mülteci grupların birbirleriyle veya yerel halkla olan benzerlik, farklılık ve ilişkilerinin analizi konusunda önemli bir fırsat sunmaktadır (Landau, 2004: 2)

1.1.3. Günümüzde Dünya'da Kent Mültecileri

Ulus-devletlerin kamp merkezli politikalarına rağmen mülteciler gittikçe daha fazla sayıda kent merkezlerine iltica etmektedirler. Bu süreç mültecileri kamp düzeni ile ilişkilendiren anlayış karşısında farklı bir düzen öngörmektedir.

BMMYK'nın 2001 yılına göre kuruluşun ilgi alanına giren mültecilerin yalnızca % 40'ı mülteci kamplarında yaşamaktadır. % 47'lik bir oran kırsal alanda yaşamakta veya tam olarak belirtilmemişken, % 13'lük bir kesimi kentsel alanda yaşamaktadır (Mougne, 1995). % 13'lük oran dünya genelinde 1.9 milyon kent mültecisine tekabül etmektedir. BMMYK'nın 2002 yılı tahminlerine göre ise mülteci nüfusunun % 18'i kentsel alanda ikamet etmektedir. % 26'lık bir kesim mülteci kamplarında ve mülteci yerleşkelerinde ikamet ederken geri kalan kısım kırsal alan veya diğer yerlerde yaşamlarını sürdürmektedir (Jacobsen, 2006: 273). 2002 yılı verilerine göre ise kent mültecilerinin sayısı 2.4 milyon olmakla birlikte

bu sayı BMMYK ve hükümet organlarına kayıtlı olmayan büyük bir kesimi içermemektedir (Jacobsen, 2004: 57). Bu oranın yalnızca bir yıl önce 2001 yılında % 13 olduğu ve bir yıl içerisinde % 5'lik artış hesaba katıldığı zaman gelişim seyri gözler önüne gelecektir (Jacobsen, 2004: 57).

2009 yılında ise BMMYK'nin denetimindeki dünyadaki mülteci nüfusunun hemen hemen yarısı kentsel alanda yaşamaktadır. 2009 yılında 5,5 milyon insan kent mülteci olarak tasnif edilmektedir. Bu istatistik kentsel alanda gizli şekilde yaşayan ve BMMYK kayıtlarına geçmeyen mültecileri içermemektedir. Son iltica hareketlerinin ardından 2015 yılı verilerine göre dünyadaki toplam mülteci popülasyonunun %58'i kentsel alanda ikamet etmektedir (<http://urban-refugees.org/>). Kent mültecilerinin sayıları hakkında gelecek yıllarda bir azalma öngöreceği herhangi bir neden olmamakla birlikte, devam eden çatışma durumları ve ulus-devletlerin mülteci politikaları dahilinde kent mültecilerinin sayısı ve oranında artış beklenmektedir (Landau, 2004: 3). Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme oranları da bu beklentileri artırmaktadır.

Kent mültecilerinin çoğunluğu dünyanın en fakir ve çatışmaların yoğun bir biçimde görüldüğü bölgelerinde yaşamaktadır. Bu açıdan Afrika ve Asya en fazla kent mülteci nüfusuna sahip kıtalardır. Kırsal alan veya kamp mültecilerine göre kent mültecilerinin oranı Avrupa ve Güney Amerika ülkelerinde en yüksek iken, toplam sayılara bakıldığında Asya ve Afrika ülkeleri ön plandadır. Bu farkın sebebi ise Afrika ve Asya'da uygulanan zorunlu kamp politikalarının Avrupa ve Amerika kıtalarında uygulanmamasıdır. Kamp politikası olmayan ülkelerde bütün mülteciler kentsel alanda ikamet etmek durumundadır (Women's Refugee Commission, 2011). Güney Afrika ve Mısır, Afrika kıtasında mültecileri kamplarda tutmayan iki ülke olarak göze çarpmaktadır. Kamp politikası uygulamayan bu ülkeler Afrika'daki bütün ülkelere mülteci akınına uğramaktadır. Zira kentsel alanın avantajları ve üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilme imkanlarının varlığı bu ülkeleri cazip hale getirmektedir. Afrika'da iç savaşların süreklilik arz ettiği bazı ülkeler büyük sayılarda gerek ülke içerisinde yerinden edilmiş insan (IDP) gerekse kent mülteci ağırlamaktadır. Çatışmanın kırsal alana oranla daha az hissedildiği kentsel alanlara özellikle Nairobi, Hartum ve Kampala gibi başkentlerde bu oran çok fazladır. Özellikle son yıllarda

çevre ülkelerdeki Somali iç savaşı ve Sudan'ın bölünmesi gibi olaylar bu nüfusun artışına sebep olmuştur.

Yine Asya kıtasında önemli sayıda kentli mülteci gruplar yer almaktadır. BMMYK ve Pakistan Hükümetinin verilerine göre çoğunluğunu Afganistanlıların oluşturduğu 1.5 milyon kentli mülteci ülkede ikamet etmektedir. Güney Asya ülkelerinde özellikle iç savaşlar ve ülkeler arası ilişkilerden kaynaklı olarak azınlık sorunları kentsel alanda mülteci sayısının artmasına neden olmaktadır. Birmanya, Bangladeş, Filipinler ve Vietnam gibi ülkelerden sosyal ve ekonomik olarak daha iyi şartlarda yaşayabilecekleri komşu ülkelerin kentlerine bol miktarda mülteci akını söz konusudur. 1990'lı yıllarda büyük ekonomik gelişme gösteren ve Asya Kaplanları olarak bilinen Malezya, Tayvan, Singapur, Tayland gibi Asya ülkeleri bu ülkelerden çok sayıda ekonomik mülteci çekmiştir. Ne var ki 1998 ekonomik krizi neticesinde daralan ekonomik kapasiteler sonucunda bu mülteci nüfus, problem olarak meydana çıkmaya başlamıştır (Alexander, 2008; Buscher and Heller, 2008). Benzer biçimde Orta Doğu'da meydana gelen krizlerin etkisi ile önce 2003 yılında Irak'ın işgalinin ardından büyük miktarda Iraklı, çevre ülkelerin büyük kentlerine sığınmıştır. Özellikle Ürdün'de Amman, Lübnan'da Beyrut ve Suriye'de Şam ve Halep gibi kentler yoğun Irak'lı mülteci nüfuslarının akınına uğramıştır (Crisp, 2010: 40). Daha sonrasında 2011 yılı Suriye İç Savaşı'ndan kaçan milyonlarca mülteci Türkiye, Irak, Ürdün ve Lübnan gibi çevre ülke kentlerine iltica etmiştir.

1.1.4. Mülteciler ile İlgili Uluslararası Düzenlemeler

Göç ve iltica olayları tarihin bütün çağlarında görülen olgulardır. Nicelik ve nitelik olarak önemsiz görülen nüfus hareketleri çok fazla dikkat çekmemiş ve devletlerin kendi özel pratikleri çerçevesinde çözüm yolları aranmıştır. Ne var ki modern çağ ile birlikte milliyetçilik akımları ve ulus devlet oluşumlarının tetiklediği ideolojik atmosfer ve devletler arasındaki sınırların somut ve belirgin hale gelmesi nüfus hareketlerine olan ilgiyi dönüştürmüştür.

İnsan hakları ve vatandaşlık ilişkisine tarihsel perspektiften baktığımızda I. Dünya Savaşı döneminin ve savaş sonrası yılların bu ilişkide dönüm noktası olduğu söylenebilir. Vatandaşlık kavramının önemini vurgulayan ulus-devlet

anlayışı, esas olarak bu tarihlerde belirginleşmiştir. Bu doğrultuda, 1915'te Fransa'da, 1922'de Belçika'da, 1926'da İtalya'da, 1933'te Avusturya'da ve 1935'te ise Almanya'da yabancılarla ilgili yasalar çıkarılmış, özellikle Almanya'da Alman vatandaşlarını “tam vatandaşlar” ve “siyasal haklardan mahrum vatandaşlar” diye ikiye ayıran Nürnberg Yasaları büyük yankı uyandırmıştır. Yeni yasalar ve yabancılara karşı yeni bakış açıları sonrasında Yabancı ve yurttaş ayrımının belirgin hale gelmesi ile birlikte ulus devletler çağında devlet egemenliğinin en önemli göstergelerinden biri yabancılara yönelik sınırlamalar olmuştur.

Yabancı, vatandaş olunan devletin ülkesinin dışında bulunma durumu olarak kabul edilmektedir. Devletler çok uzun bir dönem yabancıların hukuki statüleri konusunda mutlak egemen olarak kalmışlar, bu konunun uluslararası hukuk tarafından düzenlenmesine kısıkanç bir şekilde karşı koymuşlardır. Özellikle yabancıların ülkeye giriş ve çıkışları, sınır dışı edilmeleri, o ülkenin vatandaşlığına geçmeleri ya da orada ikamet etmeleri konularında devletler egemen yetkilerini mümkün olan en sınırsız şekilde kullanmaya özen göstermişlerdir. Uluslararası örf ve adet hukukunun kadim ilkelerinden birisi de bu iradeye dayalı olarak devletlere tanınan yabancıların giriş ve ikametlerini kontrol serbestisidir. Bu ilke dayanağını egemenlik ve ülke üzerinde hakimiyette bulmaktadır (Korkut, 2008: 23).

Ulus-devlet bilinci ve vatandaşlık hukukunun tam olarak tesis edilmesi ile birlikte yabancıların ülke mevzuatında nasıl yer alacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte göçmen ve mülteci kavramları birbirinden farklılaşmak suretiyle mevzuatlara girmeye başlamıştır. Kişilerin uyuğunda bulunduğu veya ikamet ettiği devletin ülkesini çeşitli baskılar ya da ayrımcı yasal veya siyasal kovuşturmalar nedeniyle veya can güvenliğini sağlamak amacıyla terk ederek yabancı bir devlet ülkesine, diplomatik temsilciliğine, konsolosluk binalarına, savaş veya devlet gemilerine giriş yapmak suretiyle bu devletin korumasını isteme hakkına sığınma hakkı denmektedir (Pazarcı, 1989: 167). Bu tanımdan hareketle sığınmacı ve göçmen arasındaki fark göç fiiline sebep olan unsurlarda yatmaktadır. Sığınmacı göç eylemini güvenlik nedenleri, göçmen ise daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak hedefiyle ile gerçekleştirmektedir. Benzer biçimde göçmenler ve mülteciler arasındaki bir diğer önemli fark göçmenler kendi ülkelerinin devlet korumasından faydalanabilirken mülteciler için devlet

korumasından bahsetmek mümkün değildir (Karadağ ve Altıntaş, 2010: 55). İki kavram arasındaki bu farklılık iki farklı mevzuatın doğuşuna neden olmuştur.

Mevzuat yapımı sürecinde göçmenlerin kabulü tamamen devlet inisiyatifinde olduğu için göçmenlere yönelik mevzuat kısa süre içerisinde ulus devletler tarafından oluşturulmuştur. Bununla birlikte mültecilerin kabulü çoğu durumda ulus devletler aşan insani krizler olduğu ve uluslararası çözümler gerektirdiği için mevzuatın oluşumunda devletler çekingen davranmış ve uzun bir süre gelişigüzel pratikler ile mülteci sorunlarına yaklaşmıştır. 20. yy ile birlikte meydana gelen dünya savaşları ve küresel bunalımlar toplu iltica hareketlerini ortaya çıkarmaya başlamış ve mülteci hukuku için alt yapı oluşmaya başlamıştır.

19. yüzyılda yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları dünyanın bir çok yerinde tarihte görülmemiş biçimde ve miktarda göçlere ve iltica hareketlerine neden olmuştur. Yapıları itibariyle birbirinin devamı olarak nitelendirilebilecek kölelik, sözleşmeli işçilikten ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik göçten farklı olan bu göçler, genellikle devletlerin dağılması veya kurulması sebebiyle ortaya çıkan düzensizliklerden ve savaş ortamındaki kaostan kaynaklandığı için “mülteci” kimliği taşımaktadır. Bu anlamda bir yandan Birinci Dünya Savaşı’nın ardından Osmanlı ve Habsburg devletlerinin dağılmasıyla Orta, Doğu ve Güney Avrupa’da “sınırları kapsadıkları etnik toplulukların sınırlarıyla uyuşmayan” yeni devletler ortaya çıkarken, diğer yandan “homojen bir ulus yaratma” çabası içinde Yunan, Polonyalı, Yahudi, Macar, Bulgar, Sırp ve Türklerden meydana gelen yeni göçmen kitlesi oluşmuştur (Abadan-Unat, 2002:32). Aynı dönemde, bunlara, Rus devriminden ve Nazizm’den kaçan Yahudiler eklenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batılı güçlerin sömürgelerin tasfiyesi ile üçüncü dünya ülkelerinden çekilmesi ve yeni ulus devletlerin ortaya çıkmasının ardından sınır sorunları ve iç savaşlarla paralel olarak iltica hareketleri dünya tarihinde hiç olmadığı kadar belirginleşmeye başlamıştır. Asya, Ortadoğu ve Afrika’da kurulan bir çok bağımsız fakat sorunlu devlet içerisinde ortaya çıkan etnik çatışmalar yeni göçlere neden olurken bu göçlerle Bangladeş örneğinde olduğu gibi yeni devletler kuruldu. Kısacası bazı durumlarda mülteciler yeni devletleri, diğer bazı durumlarda ise yeni devletler yeni mülteci gruplarını yaratmışlardır (Abadan-Unat, 2002:33).

Modern iltica hareketleri 3 farklı sonuç doğurmuştur. Öncelikli olarak ilticanın hedef veya transit ülkesinde ekonomik, sosyal, kültürel tehdit algıları oluşturmaya başlamıştır. İkinci olarak devletlerin ikili ilişkilerinde tansiyonların yükselmesine neden olmaya başlamıştır. Üçüncü olarak ise mültecilerin kendi yaşamları üzerinde etkiler yapmaya başlamıştır (Yüksel vd, 2014: 5-6). Küreselleşen ve niceliği sürdürülebilir kapasiteleri zorlamaya başlayan iltica hareketlerine çözüm üretmek İkinci Dünya Savaşında gerçekleşen ağır insan hakları ihlallerinin tekrar yaşanmasını önlemek ve kalıcı barışı tesis etmek amacıyla 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletlerin en önemli gündem maddelerinden birisi haline gelmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1007). Bu doğrultuda 1949 yılında BM genel kurulu kendi yetkisi altında hareket etmek üzere BM Mülteci Yüksek Komiserliği'ni (BMMYK) kurumsallaştırdı¹. BMMYK komiserlik faaliyetlerine ise 1950 yılı ile birlikte başlamıştır.

BM yeni misyonuna uygun olarak kurumsallaşma ile birlikte mevzuat oluşturma sürecinde de girmiştir. 10 Aralık 1948 tarihinde BM Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 14. maddesi, sığınmacılıkla ilgili genel bir hüküm getirmiştir². Herkesin zulüm altında olduğu ülkeyi terk edip başka ülkelere sığınma hakkının olduğunu öngören bildiri, bu haktan adi suçluların ve BM amacıyla ve ilkeleriyle bağdaşmayan eylemlerden dolayı arananların yararlanamayacağını hüküm altına almıştır³. Uluslararası alanda mülteci sorunuyla ilgili bağlayıcılığı olan ilk anlaşma ise Mültecilerin Statülerine İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'dir⁴. Bu sözleşme uluslararası alandaki yasal mevzuat boşluğunu doldurmak üzere önemli ilke ve tanımları içeren bir metin

---

¹ 1950'de BMMYK'nın kurulması mülteci sorunu için bir dönüm noktası olmuştur. Böylece, tarihte ilk defa mültecilerin ihtiyaçlarına cevap veren resmi bir yapı ve uluslararası hukuk kapsamında mültecilerin korunmasına dair standartlar oluşturulmuştur. BMMYK, yerinden edilmiş veya edilmekle tehdit edilen insanların yaşam güvenliği, özgürlüğü ve insan hakları eksikliğinin yarattığı boşluğu doldurmayı asıl amaç edinmiştir

² İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 14. maddesi 'Herkes zulüm karşısında başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanmak hakkına sahiptir' ifadesini kullanmaktadır.

³ Hukuki anlamda bağlayıcılık getirmeyen bu Bildiri, gerek insan hakları konusunda gerekse sığınma konularında devletlerin konuyla ilgili bağlanacakları sözleşmeler için referans ilkelere yer vermektedir (Yılmaz vd. 2014: 145; Dalar vd. 2013: 344)

⁴ Bu sözleşme, günümüz iltica/mülteci hukukunun temel belgesi ve dayanağı, bazılarına göre Magna Carta'sı olarak kabul edilmektedir.

olarak kabul edildi. Bugün, sözleşmeye taraf olsun ya da olmasın her devlet için geçerli sayılan ve teamül olan “geri göndermeme (*non-refoulement*)” ilkesi ve müstakil bir kişi olarak “mülteci” tanımı bu metinle ortaya çıkmıştır (Güçer vd, 2013: 26)⁵.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 14 Aralık 1950 tarih ve 429 (V) sayılı Kararıyla toplanan konferansta kabul edilen, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanan ve 43. maddeye uygun olarak 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’nin 1. maddesine göre 'ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” mülteci olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre mülteci tanımı 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrama kaygısı taşıyan ve bu kaygıyı haklı sebeplere dayandıran kişileri kapsamaktadır. Dolayısıyla bu tanıma göre de adi suçlar ile şiddetli de olsa ekonomik nedenlerle kişilerin sığınmacı statüsünden yararlanamayacakları, sığınmacı kavramının temelde siyasi baskılara maruz kalanları kapsayacağı hükme bağlanmıştır.

Sığınmacı kavramının bu denli dar sayılabilecek bir çerçevede tanımlanmasında yoksul Afrika ve Asya ülkelerinin sözleşmenin imzalandığı dönemde henüz bağımsız olmamalarının ve henüz iltica hukukunun ilk oluşum aşamasında olunmasının büyük rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Bu dönem için temel amaç II. Dünya Savaşı’ndan sonra ülkesini terk ederek başka yerlere göç eden 7 milyon Avrupalının evlerine dönmelerinin sağlanmasıydı (Hein, 1993: 44). Ne var ki iltica olaylarının bu durumla sınırlı kalmadığı, özellikle ikinci dünya savaşından sonra bağımsızlıklarını ilan eden ülkeler arasında veya bu ülkeler içerisinde gerçekleşen çatışmalarla ortaya çıkmıştır.

---

⁵ Devletlerin üstlendikleri 1951 Sözleşmesi’nin 33. maddesinde yer alan geri gönderme yasağı, ister Avrupa’dan isterse başka bir bölgeden gelsin tüm sığınmacılar bakımından geçerlidir. Coğrafi sınırlama geri gönderme yasağını ortadan kaldırmaz, ancak Avrupa dışından gelenlerin ülkede mülteci statüsü ile sürekli kalmalarına engel olur.

Nitekim bu ülkeler ilerleyen yıllarda bağımsızlıklarını kazanıp BM Genel Kurulu'nda baskın bir hale geldikten sonra ekonomik nedenlerle de insanların sığınmacı olabilecekleri gibi bir iddiayı sığınmacılık konusu gündemine taşıyacaklar böylece yeni bir tartışmanın da başlamasına neden olacaklardır.

Sığınmacı/mülteci kavramının dar tutulmasına yönelik bütün eleştirilere rağmen 1951 Sözleşmesi'nin yerini alan ve orada anılan sığınmacı tanımını yeniden biçimlendiren global ölçekte yeni bir sözleşme söz konusu olmamıştır. Bununla birlikte 1951 tarihli sözleşmede kısmi bir revizyon gerçekleşmiştir. O da sözleşmesinin öngördüğü tarih sınırlamasının ve coğrafi sınırlamaların daha sonra yapılan 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü ile kaldırılmasıdır. Bu değişikliğe göre sözleşmenin getirdiği hükümler, hem 1951 tarihinden önce, hem de sonra ortaya çıkabilecek olaylar sonucunda sığınmacı olan kişilere uygulanacaktır hem de taraf devletler ile sınırlı kalmayıp evrensel niteliğe bürünmüştür (Başak, 2011: 5; Yılmaz vd. 2014: 146).⁶ Ancak sözleşmenin küresel olarak daha fazla kabullenilmesi için sözleşmeyi coğrafi sınırlama ile imzalayan Türkiye gibi devletlere bunu devam ettirebilme imkânı verilmiştir.

Günümüz iltica hukukunun temel referans yasası olan 1967 sözleşmesi mülteciler bakımından, bir ülkede yabancılara ve vatandaşlara tanınan haklar göz önünde tutularak bir "karma haklar statüsü" oluşturmuş, mültecilere mal edinme, iş kurma ve çalışma hakkı bakımından yabancılara verilen haklardan az olmamak; eğitim, mahkemeye müracaat, adli yardım ve sosyal yardım ve iâşe konusunda ise ülke vatandaşlarına verileden fazla olmamak koşulu ile temel hakları teminat altına almıştır (Güçer vd,2013: 26).

---

⁶ 14 Aralık 1967'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. maddesini temel alarak 1. maddesinde 'Bir Devletin, egemenliğini kullanarak, sömürgeciliğe karşı mücadele edenler dahil olmak üzere, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. Maddesine giren kişilere tanıdığı sığınmaya, tüm öteki devletlerce saygı gösterilecektir'. 3.Maddede ise 1. Maddenin 1. Paragrafında sözü edilen hiç kimse, sınırda reddedilme, ya da sığınma hakkı aradığı ülkeye daha önce girmiş ise sınır dışı edilme ya da zulme uğrayabileceği herhangi bir ülkeye zorla geri gönderilme gibi önlemlere maruz kalmayacaktır şeklinde iltica hukukunun temel ilkelerini garanti altına almıştır

1.2. Türkiye'de Mülteciler

Bu bölümde Osmanlı'dan günümüze Türkiye'ye yönelik iltica hareketleri, mülteci hukukuna yönelik Türkiye'nin ulusal mevzuatını oluşturma süreci ve son dönem iltica hareketlerinin en önemlisi olan Suriye krizi ve Suriyeli mültecilere değinilecektir.

1.2.1. Türkiye'nin Mülteci Geçmişi

Göç ve iltica konuları çok eski tarihlerden beri Türkiye Cumhuriyeti ve daha öncesinde de Osmanlı Devleti'ni meşgul eden önemli konularından birisi olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti bir çok kurum ve yapısını Osmanlı Devleti'nden miras aldığı gibi iltica hareketlerinin temelinde de aynı miras önemli rol oynamaktadır.

Modern iltica hareketlerinin çok öncesinde Osmanlı Devleti yükselme çağına paralel olarak başka devletlerden kendisine sığınmak için gelen kitlelerle karşılaşmaya başlamıştır. Pax Ottomana veya Osmanlı Barışı olarak adlandırılan bu dönemde müreffeh yapısı, imparatorluğun stratejik konumu, sığınma konusuna özel bir yer atfeden İslam Hukuku'nun ve siyasi nedenlerin etkisi ile Osmanlı Devleti çevre ülkelerde huzursuz olan veya kovulan azınlıklar için hedef ülke konumuna gelmiştir. Bu iltica hareketlerinin bilineni, 15. yy'da İspanya'dan gelen Yahudiler ve Araplardır. Sadece 1492 yılında ilan edilen 'Sürgün Fermanı' sonrasında Osmanlı donanmasına ait gemiler İspanya'nın Kadiz Limanı'ndan ayrılan ve Yahudi mültecileri taşıyan gemilere eşlik etmişler ve farklı rakamlar verilmekle birlikte, yaklaşık 100.000 ile 250.000 arasında Yahudi'yi Osmanlı Devleti'ne getirmişlerdir (Aydın, 1993: 29).

Dini ve etnik nedenlerin yanında siyasi nedenlerle bir çok Avrupalı Osmanlı Devleti'ne bireysel olarak veya mahiyetiyle beraber iltica etmiştir. 1709 yılında Poltava Savaşı'nda Ruslara yenilerek 1500 kişilik maiyetiyle birlikte kaçıp Osmanlı'ya sığınan İsveç Kralı XII. Karl olayı ilginç bir sığınma örneğidir. Benzer biçimlerde 1720-1735 yılları arasında Rakoczi ve 1849-1851 yılları arasında Lajoz Kossuth gibi Macar direnişçiler Habsburg iktidarından kaçarak, 19.

yy boyunca Polonyalı mülteciler Rus baskısından kaçarak önemli mülteci grupları oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce yabancı etnik kökenli grupların ilticasına son örnek ise Bolşevik İhtilali'nden sonra kaçan Rus mültecilerdir. 65.000 Rus mülteci ve değişik bölgelerden kaçan Rum ve Ermeni mültecilerle birlikte, 1920 yılında İstanbul'a sığınan toplam nüfusun 100.000 kadar olduğu tahmin edilmektedir (TOHAV, 2014: 11).

Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemine kadar yabancı etnik gruplar tarafından gerçekleşen iltica hareketleri toprak kayıpları ile beraber boyut değiştirmiş ve 'ulusal mülteciler' olarak adlandırılabilir (Ümit, 2001) yeni iltica dalgaları meydana gelmeye başlamıştır. Sadece 1859-1922 yılları arasında Kafkaslar ve Kırım'dan kaçan ve sayıları dört milyonu bulan Çerkez ve Tatar mülteciler Türkiye'ye yönelik kitlesel mülteci akımlarının en önemlileri arasında yer almaktadır. Bu nüfus hareketlerine yönelik 2510 İskan Kanunu uygulamaya konulmuş yeni ulusal kimlik inşa etme çabaları dahilinde Türk soylu ve Türk kültürüne bağlı olduğu varsayımı altında muhacir olarak kabul edilmiş, yaşam koşulları ile ilgili kolaylık ve muafiyetler tanınarak iskanları sağlanmış ve Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığına alınmışlardır. Bu statü dahilinde 1923-1997 yılları arasında 1.6 milyon göçmen Türkiye'ye yerleştirilmiştir (Çiçekli, 2010: 329).

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, 1923 Lozan Antlaşması'na bağlı olarak, Türkiye ile Yunanistan arasında "nüfus mübadelesi" kabul edilmiş ve 384.000 kişi Türkiye'ye yerleşmiştir. Benzer anlaşma Bulgaristan ile "gönüllü" değişim olarak yinelenmiştir. Bu dönemde, özellikle Balkanlar ve Kafkaslardan Türkiye'ye gelen nüfus hareketi, "soydaşların göçü" olarak nitelendirilmişlerse de esasen hepsi iltica sorununun öznesidirler. 1933- 1945 yılları arasında, faşizmin Almanya'da yükselişi ile çoğu akademisyen, bilim insanları ve sanatçılardan oluşan 800 kadar Musevi entelektüeli Türkiye'ye sığınmıştır.

Bulgaristan Türklerinin ikinci büyük kitlesel göç hareketi 1950-1951 yılları arasında gerçekleşmiştir. Dönemin Bulgar yönetiminin uyguladığı "Tek bir ulusun yaratılması" siyasetine en büyük engel olarak Bulgaristan'da yaşayan

en büyük azınlık olan Türkler görülmüş ve yaklaşık 200.000 Türk vatandaşı zorunlu göçe tabii tutulmuştur (Çolak, 2013: 113).

Görece sakin geçen 1960 ve 1970'li yılların ardından iltica hareketleri birden artış göstermeye başlamıştır. 1979'da İran'da yaşanan "İslam Devrimi" sonrasında, pek çok rejim muhalifi Türkiye üzerinden Avrupa'ya sığınmak istemiştir. Körfez Savaşı'ndan sonra 460.000 Kürt mülteci Türkiye'ye sığınmıştır. 1988 yılında 51.000 Iraklı, 1989'da 345.000 Türk kökenli Bulgaristan vatandaşı, 1992 yılında 25.000 Bosnalı ve 1999'da 10.000 kadar Kosovalının Türkiye'ye gelişi önemli kitlesel sığınma vakalarıdır. Türkiye, Balkanlardan gelen bu "soydaşlara" 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne uygun olarak mülteci statüsü vermemiş, bu kişileri "misafir" statüsü ile barındırmış ve Türk soyundan gelen bu kitleler için dönem dönem vatandaşlığa geçişlerini kolaylaştıran özel yasalar çıkarmıştır (TOHAV, 2014: 11)

Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sürecinde Balkanlardan aralıklarla ve görece olarak küçük gruplar halinde gerçekleşen iltica hareketlerinin en kapsamlısı 1989 yılında gerçekleşmiştir. Doğu bloğunun yıkılma arifesinde Todor Zhivkov tarafından uygulanan baskıcı Bulgarlaştırma hareketleri neticesinde yarım milyondan fazla Türk kökenli Bulgar Turgut Özal hükümetinin inisiyatifi ile sınırlardan içeri geçiş yapmış, bütün mülkiyetlerinin geride bırakmak suretiyle Türkiye'de yeni bir hayata başlamışlardır (Ümit, 2014: 7).

Suriye iç savaşı ve Suriyeli mülteciler krizi öncesinde Türkiye'nin uğradığı son kapsamlı iltica hareketi 1990 yılında Körfez Savaşı'nın patlak vermesi ile gerçekleşmiştir. Irak-İran savaşındaki başarısızlığın Saddam Hüseyin tarafından Kuzey Irak'taki Kürtlere mal edilmesiyle başlayan baskı ortamında 460 bin Kürt Irak'tan Türkiye'ye geçiş yapmıştır. Kuzey Irak'ta güvenli bölge oluşturulana kadar Türkiye'de misafir statüsü ile ikamet eden Kürt mülteciler kısa süre sonra Körfez savaşının ve ABD müdahalesinin ardından ülkelerine geri dönmüştür.

Suriye krizinin başlamasından hemen önce Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan mülteciler genel olarak İç savaştan kaçan Afganlar, otokratik

uygulamalardan rahatsız olan İranlılar ve kıtlık ve iç savaştan yeniden yerleştirme süreci ile Türkiye'ye gelen Somalililerden meydana gelmekteydi .

1.2.2. Suriye İç Savaşı ve Suriyeli Mülteciler

Suriye tarih boyunca farklı ülkelerden iltica edilen bir hedef ülke olmuştur. 1915 Ermeni tehciri sırasında on binlerce Ermeni zorunlu olarak Suriye'ye gönderilmiştir. Daha sonrasında 1948 yılında patlak veren Filistin sorunu ile beraber Suriye vatansız kalan Filistinliler için en önemli sığınma yeri olmuştur (Eakin and Roth, 2013). İç savaştan hemen önce 2011 yılında Suriye'de 500 bin Filistinli ikamet etmekteydi. 2003 yılında Irak Savaşı'nın ardından 1,5 milyona yakın Iraklı Suriye'ye sığınmıştır (Sassoon, 2009: 5). Benzer biçimde 2006 yılında gerçekleşen Hizbullah-İsrail savaşının neticesi olarak 120 bin Lübnanlı savaşın etkilerinden Suriye'ye sığınarak korunmuştur. Bunların yanında az miktarda Somali'li, Sudan'lı ve Afgan mülteci de iç savaşın hemen öncesinde Suriye'de ikamet etmekteydi. (Eakin and Roth, 2013).

Suriye iç savaşının başlangıcı ile birlikte Suriye mülteciler için hedef ve transit ülke olmaktan çıkıp dünyanın en büyük kaynak ülkesi konumuna gelmiştir. Suriye iç savaşı ve Suriyeli mülteciler sorunu BMMYK tarihinde görülmüş en büyük ve kapsamlı yerinden edilme hareketlerinden birisi olarak göze çarpmaktadır. BMMYK komiseri A. Guiteres'e göre Suriye mülteci krizi Ruanda Katliamından bu yana dünyanın gördüğü en korkutucu iltica hareketidir (Eakin and Roth, 2013). Suriyeli mülteciler sorununun ne derece önemli olduğunu gösteren bir diğer detay ise sorunla ilgili BM tarafından en üst düzey acil eylem planı olan 3. seviyenin uygulanıyor olmasıdır (Dahi, 2014).

Ülke nüfusu, yerinden edilen kitle ve yerinden ediliş süreleri hesaba katıldığında 22 milyon nüfusa sahip Suriye'nin 11 milyondan fazla kısmı yerinden edilmiş durumdadır. Suriyeliler 2013 yılında tüm dünyada mülteci sayısı olarak Afganları geçerek birinci sıraya yükselmiştir (Kirişci and Salooja, 2014). Suriye'nin zayıf bir devlete dönüşmesi, sığınma sürecinin boyutları ve gelişim süreci, sığınmacıların kalıcı duruma dönüşmeleri gibi unsurlardan dolayı çevre ülkelere iltica eden Suriyeli mülteciler sorunu 1980 ve 1990'larda Pakistan ve İran'a sığınan Afganlarla benzerlik göstermektedir (Cagaptay and Menekse 2013:

6). Bu yerinden edilme süreci çevre ve diğer ülkelere sığınma ve ülke içinde yerinden edilme süreci (IDP) olarak meydana gelmektedir.

Mülteci sorunu iç savaşın yalnızca sonucu olarak değerlendirilemez. Aynı zamanda iç savaşı etkileyen hatta tetikleyen unsurlardan birisidir (Dahi, 2014). Aynı şekilde mülteci krizleri doğası gereği ulusal nitelikte başlayıp etki alanı ve boyutlarına göre bölgesel ve küresel krizlere dönüşebilmektedir. Krizin derinleşmesi süreci birinci aşamada iç savaştan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen Suriyelileri oluştururken, ikinci aşamada mültecilerin sığındıkları ülkedeki sosyal denkleme bir bileşen durumuna dönüşmeleridir (Karaca ve Dinçer, 2013: 34).

İlk Suriyeli mülteciler 2009 yılında iki ülke arasında vizelerin karşılıklı olarak kaldırılmasından faydalanarak geçiş yaptılar (Ihlamur- Öner 2014: 43). İlk iltica edenler sosyal profil olarak 2010 yılı ile birlikte başlayan Arap baharının etkisi ile sokak eylemlerinde bulunan siyasi aktivistlerdi. Rejim tarafından kara listeye alınan bu kişiler çatışmaların başlamasının hemen ardından iltica etmeye başlamıştır. İç savaşın boyutunun artması ile beraber mülteci profili değişmiş ve siyasi aktivistlerin yanında iç savaştan etkilenen diğer insanlar, apolitik tavır gösterenler hatta iktidar yanlısı olanlar dahi iltica etmeye başlamıştır (Özden, 2013: 3).⁷

İltica sürecinde hedef ülkenin gelişmişliği coğrafi yakınlığından sonra gelir (Türkoğlu, 2011: 109). Bu genel kaide Suriyeli mülteciler için de geçerlidir. Suriyeliler iç savaşın başlamasıyla yaşadıkları bölgeye coğrafi olarak en yakın ülkelere iltica etmiştir. Der'a ve Şam çevresi Ürdün'e, Humus ve çevresi Lübnan'a, Haseki ve çevresi Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi'ne, Deir-Zor ve çevresi Irak merkezi yönetimine ve Halep, İdlib çevresi Türkiye'ye iltica etmiştir (Güçer vd, 2013: 37; Yılmaz, 2013: 9; Eakhin and Roth, 2013). Bu olguyu destekleyen rapora göre mültecilerin geldikleri kentler %36 ile Halep, %21'le İdlib, %11'le Rakka, %9'la Lazkiye, %7 ile Hama ve %5'le Haseki kentleridir (AFAD, 2013: 13-15). Bu rakamlara dayanarak Türkiye'deki Suriyelilerin dörtte üçünün Türkiye

---

⁷ Sığınmacılar iç savaş konusunda 3 değişik profil teşkil ediyorlar. Sığınmacıların büyük bölümü savaşın doğrudan tarafı olan rejim muhalifleri. İkinci olarak iç savaşta tarafsız kalmayı tercih eden ama savaşın etkisi ile iltica etmek durumunda kalan tarafsızlar. Üçüncü olarak ise azınlıkta olmalarına rağmen rejim taraftarları (Kilis Otak Akıl Topluluğu, 2013). Rejim taraftarları yaşadıkları bölgenin muhalifler tarafından ele geçirilmesi nedeni ile ülkelerini terk etmişlerdir.

sınırına yakın kentlerden iltica ettikleri söylenebilir. Yine aynı raporda sığınmacıların %75'i Türkiye'yi ulaşım kolaylığı nedeni ile tercih ettiği belirtilmiştir (AFAD, 2013: 23). Mülteciler Türkiye'yi her ne kadar coğrafi yakınlık sebebiyle tercih etmiş olsalar da bölge ülkeleri ve Türkiye içinde ikamet ettikleri alanları seçmelerinde etkili olan değişik faktörler de vardır. Öncelikle etnik ve mezhepsel farklar iltica edilen ülkeleri ve bölgelerin seçiminde etki yapmıştır. Sünni'ler sünni ülkeleri, Kürt'ler Irak Bölgesel Yönetimi'ni, Hristiyanlar Lübnan'ı ve Ermeni'ler Ermenistan seçeneklerini değerlendirmişler (Eakhin and Roth, 2013). Bu durum ülke içinde kent seçiminde de etkili olmaktadır. Örneğin Türkiye'de Sünni mülteciler Sünni çoğunluğun yaşadığı kentleri, Alevi mülteciler metropol kentler veya güçlü alevi azınlığın yaşadığı Hatay gibi kentleri, Ayn-El Arab/Kobani olayları sırasında Kürt kökenli mülteciler Diyarbakır, Batman gibi kentleri, Ezidi ve Süryani gibi azınlıklar ise benzer azınlıklara ev sahipliği yapan Mardin kentini tercih etmiştir.

Yaşam yerlerinin seçiminde bir diğer faktör ise ekonomik gelir durumudur. Öncelikle varlıklı kesim iç savaşın ilk aşamasında taşınabilir mal varlıklarını yanlarında almak suretiyle bölge ülkelerin metropol kentlerine sığınmıştır. Türkiye'de İstanbul ve Ankara, Ürdün'de Amman, Lübnan'da Beyrut ve Mısır'da Kahire gibi kentler bu metropollere örnek gösterilebilir. Orta gelir grubuna mensup mülteciler genel olarak sınıra yakın kent merkezlerine yerleşmiştir. Düşük gelir grubu ise bölge ülkelerdeki kamplarda veya Suriye içinde kurulan kamplarda ikamet etmek zorunda kalmıştır (Özden, 2013: 4). Bu durumu destekleyen bir tespit de bölge illerinde ve mülteci kamplarında yaşayan mültecilerin %52,6'sı iltica öncesi gelir durumlarında kendisini orta gelirli, %45 ise dar gelirli olarak tasnif etmiştir. Yüksek gelirli olarak belirtenlerin oranının % 2,3 olması varlıklı kesimin iktidar yanlısı veya muhalif dahi olsa mal varlıklarını terk etmeyi göze alamayanları aynı zamanda büyük kentlere iltica edenleri göstermektedir (Güçer vd, 2013: 34-35)

Sığınmacıların sınırı geçişi üç farklı şekilde olmuştur. Kamplardakilerin %5'i kentlerdekilerin %27'si pasaportları ile sınır kapılarından geçmiştir. Kamplardakilerin %50'si kentlerdekilerin %25'i pasaportları olmadan sınır kapılarından geçerken kamplardakilerin %45'i ve kentlerdekilerin %48'i pasaportları olmadan kaçak olarak geçiş yapmıştır (AFAD, 2013: 22-23). İlk sınırı

geçenler sınırın Türkiye tarafındaki akrabalarının evlerine misafir olarak sığınmış ve sürecin uzaması ile beraber kendi evlerine geçiş yapmıştır (Özden, 2013: 3).

Mültecilerin Türkiye'ye geliş tarihlerine bakıldığında ise dalgalanmalar göze çarpmaktadır. Sabit miktarda artan mülteci oranı bazı aralıklarda tavan yapmakta daha sonra olağan seyrine dönmektedir. Bu dalgaların temel nedeni, bölgesel çatışmaların yoğunlaşması olarak gösterilmektedir (Güçer vd, 2013: 36).

Son olarak Suriyeli mültecilerin %49'u kadın %51'i ise erkeklerden oluşmaktadır (AFAD, 2013: 24). Bu oran Suriye'nin genel ortalaması ile uyusmaktadır. Son verilere göre Suriye nüfusunun %49,6'sı kadın %50,4'ü erkeklerden teşkil etmektedir (<http://countrymeters.info/en/Syria>). Mültecilerde 0-18 yaş grubu %50 ile en fazla oranı oluşturmaktadır. 19-54 yaş grubu %45 iken 55 yaş üstü grup %5 civarındadır. Bu oranlar Suriye devletinin genel demografik trendleri ile uyumludur Benzer biçimde mültecilerin % 75'ini kadın ve çocuklar meydana getirmekte (ECRE& ELENA, 2013) ve dünya genelindeki % 80 olan genel trendler ile uyum göstermektedir (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 32).

1.2.3. Türkiye'de İltica Süreci ve Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de 1951 yılına kadar göçmen ve mülteciler hakkındaki ana düzenleme İskan Kanunu olmuştur. Bu kanuna göre sadece Türk soyundan olanlar sürekli oturmak amacıyla Türkiye'ye kabul edilecekler ve muhacir (göçmen) adını alacaklardır. Kanun, Türk soyundan olmayan fakat bir zaruret nedeniyle Türkiye'ye sığınanları mülteci olarak tanımlamış ve bu kişilerin ancak geçici olarak ülkede kalmalarına izin vermiştir.⁸

Modern anlamda ise Türkiye'de iltica mevzuatının kurumsallaşması tüm dünyaya paralel olarak ikinci dünya savaşının ardından gerçekleşmiştir.

---

⁸ 2510 sayılı İskan Kanunu'nun 1. maddesinde göçmen (kanun göçmen karşılığı olarak "muhacir" terimini kullanmaktadır) ve mülteci tanımı yapılmıştır. 1. maddenin birinci fıkrası: "Türkiye'de yerleşmek maksadile dışarıdan münferiden gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe ferdler Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin mütalaası alınmak şartile Dahiliye Vekilliğinin emrile ve müctemian gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe ferdler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin mütalaası alınmak şartile Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin emirlerle kabul olunurlar. Bunlara *muhacir* denir." 1. maddenin üçüncü fıkrası: "Türkiye'de yerleşmek maksadile olmayıp bir zarûret ilcasile muvakkat oturmak üzere sığınanlara *mülteci* denir (Korkut, 2008: 24).

Türkiye’de mültecilerin yasal prosedürü ile ilgili temel sorun Avrupa dışından gelen iltica taleplerinde yaşanmaktadır. Türkiye uluslararası mülteci prosedürünü taslağının hazırlanmasına aktif olarak katıldığı 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesine⁹ söz konusu sözleşmenin 42’nci maddesinde yer alan “Her Devlet, imza, tasdik veya katılım esnasında sözleşmenin 1, 2, 4, 16, 33 ve 36-46 maddeleri haricindeki maddeler hakkında kısıtlayıcı kayıtlar beyan edebilir” hükmü çerçevesinde koyduğu coğrafi çekince nedeniyle şimdiye kadar yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen iltica taleplerine yönelik uygulanmıştır.¹⁰ 1951 Cenevre sözleşmesine Türkiye tarafından şerh düşülen çekincelerden zaman boyutu 1967 düzenlemesinde kaldırılmakla beraber coğrafi çekince günümüze kadar devam etmiştir (Özden, 2013:4). Türkiye, coğrafi sınırlamayı koruduğu için uygulamada Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsü verilirken, diğer ülkelere gelenlere üçüncü ülkelere yerleştirilinceye kadar geçici koruma/ geçici ikamet tahsis edilmektedir (Yılmaz, 2013: 9; Güçer vd, 2013: 27; Kara & Korkut, 2010: 155).

Geçici sığınma hakkı iltica talebinde bulunan kişilerin mülteci şartlarını taşıdığına kanat getirilmesi durumunda bile kalıcı çözüm önerisi getirilemeyeceği esasına dayanmaktadır.¹¹ Bu durumda yerel entegrasyon Türkiye’nin iltica prosedüründe Avrupa dışı iltica talepleri için uygulanmamaktadır. Yasanın öngördüğü en uygun çözüm yolu ise ‘üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilme’ sürecidir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye ile birlikte alıcı olarak üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeleri görevini üstlenmektedir.

---

⁹ Türkiye, Resmi Delegeler Konferansına katılmış ve Talat Miras tarafından temsil edilmiştir. Miras Konferans tarafından başkan yardımcılığına seçilmiştir (Korkut, 2008: 24).

¹⁰ 1967 Protokolüne coğrafi bakımdan çekince konulmasının sebebinde; ilk olarak Ortadoğu ve Asya bölgesindeki siyasi istikrarsızlığın ve karışıklığın mülteci akımına sebep olacağı ve bu mültecilerin transit geçit yolları üzerinde bulunan Türkiye’de kalacağı düşüncesi, ikinci olarak bu mülteci akımında Batılı ülkelerin Türkiye’yi tampon bölge olarak kullanılma ihtimali etkili olmuştur (Çiçekli, 2003:132).

¹¹ Halihazırda sığınma prosedürü ile ilgili bürokratik işlemlerin en erken 1-2 yılda sonuçlanıyor olması, bazen işlemlerin 3-4 yıl sürmesi ve uzun olduğu kadar yıpratıcı bir süreci gerektirmesi yüzünden çok sayıda yabancı uyruklu kişi Türkiye’de geçici olarak barınmayı tercih etmekte ve ilk fırsatta yine aynı yöntemleri kullanarak Avrupa ülkelerine ulaşmak istemektedir.

Türkiye her ne kadar uluslararası protokollere imza atmış olsa da ulusal mülteci mevzuatını oluşturma konusunda çok uzun süre beklemiştir. Uzun yıllar yönetmelik ve genelgeler ile çözülmeye çalışan iltica olaylarının özellikle 1980 sonrası iltica dalgaları ile yetersiz hale gelmesinden dolayı ulusal mülteci kanunu oluşturma ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda ilk genel mülteci kanunu niteliğinde 1994 yönetmeliği kabul edilmiştir¹². Türkiye'de son döneme kadar mültecilerle ilgili temel yasal metin 1994 yönetmeliği olarak kalmıştır (Yılmaz: 2013: 9)¹³. Nitekim halihazırda uygulanan mültecilerle ilgili yasal mevzuat temellerini 359 No'lu ve 29.08.1961 tarihli kanuna dayanan 14.09.1994 tarihli yönetmeliğe göre mülteci ve sığınmacı kavramlarından almaktadır.

Bu kanuna göre “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” mülteci olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacı ise; “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak tanımlanmaktadır.

1994 mülteci yönetmeliği 'Uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerimiz saklı kalmak koşuluyla ve aksine bir siyasi karar alınmadıkça, nüfus hareketlerinin arazi avantajları da dikkate alınarak sınırda durdurulması ve

---

¹² 1994/6169 sayılı “Türkiye’ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep eden münferit yabancılar ve topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılar ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esaslar hakkında yönetmelik

¹³ 1994 tarihli yönetmeliğin çıkarılmasında, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü tercüme edilirken hata olmuştur. Zira 1967 Protokolünde geçen zulüm (persecution) kavramı yerine adli takibat (prosecution) kelimesi kullanılmıştır. Bu durum BM tanımı ile Türk hukuk sistemine göre tanım konusunda fark oluşturmaktadır.

sığınmacıların sınırı geçmelerinin önlenmesi esastır. İlgili makamlarca bu konuda gerekli ve etkin tedbirler alınır' şeklinde belirtilen 8. maddesinden de anlaşılacağı üzere güvenlikçi yaklaşımı temel alan bir yapıya sahiptir. Zaman içerisinde gerek yasal gerekse niteliksel olarak dönemin ihtiyaçlarına karşılık veremeyecek duruma gelmiş ve derli toplu ve modern bir mülteci mevzuatı oluşturmak hükümetlerin ajandasında sürekli olarak yer almıştır.

Ülkelerin ulusal mülteci politikalarının belirlenmesi ve reformlar yapılması konusunda teşvik edici unsurlar ülkelerin iç meselelerinden kaynaklı doğan ihtiyaçlar veya zorunluluklar ve zorlayıcı/teşvik edici dış unsurlar olarak ikiye ayrılabilir. Bu iki unsur Türkiye'nin mülteci mevzuatının reformasyonunda da temel güdüleyici faktörlerdir.

Türkiye'de mülteci mevzuatının reforme edilmesi zorunluluğuna neden olan iç unsur Suriye iç savaşı sonrasında meydana gelen Suriyeli mülteciler krizidir. Tarih boyunca bu denli büyük bir iltica hareketine maruz kalmamış Türkiye'nin iltica mevzuatı ve kurumları krize cevap verebilirlikten uzak kalmış ve çözüm için yeni yönetmelik ve yasalar oluşturulmaya başlanmıştır. İlk Suriyeli mülteciler 1990'lı yıllarda Iraklı Kürtlere verilen misafir statüsü ile değerlendirilmiştir.

2011 yılı Nisan ayından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteciler, yalnızca "misafir" şeklinde tanımlanmıştır. 2011 yılı Nisan ayında Suriye'den başlayan toplu iltica olaylarına yönelik AB'nin 2001 yılı direktifi temel alınarak Nisan 2012'de yayımlanan 'Geçici Koruma Prensipleri' Suriyeli mültecilere genişletilmiştir (Kirişçi, 2013)¹⁴ ve o zamana kadar yalnızca misafirler olarak tanımlanan Suriyelileri İçişleri Bakanlığı 1994 Yönetmeliği'nin 10. maddesi gereğince geçici koruma rejimine aldığını ilan etmiştir. Asgari uluslararası standartlarla uyumlu olan bu rejim, açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, bireysel statü belirlemenin yapılmaması, kamplarda barınma ve diğer temel hizmetlerin sunulması gibi ilkeleri içermektedir (İhramur- Öner 2014: 44).

---

¹⁴ Ancak bu genelge ve içeriği kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Benzer biçimde 30 Mart 2012 tarihli, 62 sayılı "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" olduğu bilinmekle birlikte içeriğine erişmek mümkün olmamış ve kamuoyundan gizli tutulmuştur (Yılmaz, 2013: 10)

Türkiye’de “geçici koruma” statüsünde bulunan Suriye’den sığınmacılar, Anayasanın 90. maddesi gereği Türkiye’nin taraf bulunduğu temel hak ve özgürlükleri konu alan uluslararası sözleşmelerde düzenlenen haklardan yararlanma hakkına sahiptirler (Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 13). Bununla birlikte geçici koruma statüsündeki kişiler, yasal olarak mülteci veya sığınmacı değildirler. Geçici koruma altında olmaları dolayısıyla da iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır. Zira *geçici koruma* statüsü, savaşın bitmesiyle Suriyeli savaş mağdurlarının evlerine döneceğini varsaymaktaydı. (TBMM, 2012: 11-12).

Geçici koruma statüsü verilmesine rağmen Suriyeli mültecilere yönelik oluşturulan ve geçmişten devreden mevzuattan kaynaklı olarak meclis raporlarında ve siyasetçilerin beyanlarında açıkça görüleceği üzere ısrarla misafir tanımı kullanılmaya devam edilmektedir. Zira ulusal hukuk ve uluslararası hukukta hiçbir terminolojik karşılığı ve altyapısı olmayan ‘misafir’ kelimesinin ısrarla kullanılmaya çalışılmasında, yerel halkı geleceğe yönelik rahatlatma isteği, zamanı geldiği zaman Suriyelileri geri dönüşe zorlama imkanı ve uluslararası yükümlülüklerden kaçınma arzusu rol oynamaktadır (Dağlıoğlu, 2014; Karaca, 2013; Kirişçi & Salooja, 2014). Türkiye, ‘mülteci’ dememekte ısrarcı olsa da Suriyeliler uluslararası hukuk gereği, çatışmalardan dolayı ülkesini terk eden ve bunun aksi ispatlanmadıkça statüsü ‘mülteci’ olarak kabul edilenler statüsünde yer aldığı için çalışmanın geri kalan bölümünde mülteci olarak adlandırılacaktır.¹⁵

Türkiye Nisan 2011’den bu yana kurumsal anlamda da Suriyeli sığınmacılar konusunda çok önemli bir çaba ortaya koymaktadır. Bu konuyla ilgili bir başbakan yardımcısı (önce Beşir Atalay, ardından Numan Kurtulmuş) özel görev yaparken, alanda “T.C. Başbakanlık Suriyeli Sığınmacılar Genel Koordinatörlüğü” oluşturulmuş ve 20 Eylül 2012 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile “Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılar konusunda kamu kurumları arasındaki her türlü konunun koordinasyonu ile ilgilenmek üzere” Gaziantep’te görev yapan bir Koordinatör Vali (Veysel Dalmaz) bu göreve atanmıştır.

---

¹⁵ Mülteci tanımına uymakla birlikte ulusal mevzuatta da mülteci oldukları tasdik edilen kişiler 'de jure mülteci', mülteci tanımına uymakla birlikte ulusal mevzuatta mülteci statüsü verilmeyen veya farklı statüler verilen kişiler ise 'de facto mülteci' olarak değerlendirilebilir (Çiçekli, 2010: 337).

BMMYK ile koordineli biçimde çalışmak istemeyen Türk hükümeti kendi kurumları arasında bir koordinasyon oluşturmuş durumdadır. Bunun temel nedeni mülteciler üzerinde yabancı unsurların müdahalesinin önlenmek istenmesidir (Özden, 2013: 5). AFAD'ın koordinasyonunda; mültecilerle ilgili İçişleri, Dışişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Tarım ve Köy İşleri, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları, Genelkurmay Başkanlığı, Valilikler, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Kızılay ve Emniyet Müdürlükleri¹⁶ ortak çalışmalar yürütmektedir (TBMM 2012: 3). AFAD benzer biçimde mülteci kamplarının idaresinde eğitim hizmetlerini Milli Eğitim Bakanlığı, sağlık hizmetlerini Sağlık Bakanlığı, güvenlik hizmetlerini İçişleri Bakanlığı ve yemek dağıtım hizmetlerini Özel Sektör ile koordinasyon içerisinde gerçekleştirmektedir (Orhan, 2014: 11). Bakanlıkların ilgili birimleri bölge içi ve dışında Suriyeliler konusunda faaliyette bulunmaktadır (Erdoğan, 2014: 15).

Suriyeli mülteciler krizinin tetiklediği mevzuat oluşturma ve kurumsallaşma süreci dışında Türkiye'nin mülteci mevzuatını reforme etmesi için bir de zorlayıcı/teşvik edici dış unsur söz konusudur. Özellikle NATO ve AB gibi ulus üstü yapılara eklenmek isteyen devletler bu yapıların iltica mevzuatına göre ulusal mevzuatını revize etmek durumundadır. Türkiye'nin iltica mevzuatındaki reform süreci ve AB'ye üyelik süreci arasındaki paralellik bu duruma örnek gösterilebilir (Price, 2009:78-79)¹⁷.

Avrupa birliğine katılım sürecinde tek bir mülteci hukuku mevzuatı oluşturmak, ulusal mevzuatta çelişen kanunları uyumlu hale getirmek ve mevzuatı değişen dünya şartlarına göre güncellemek amaçları ile tasarlanan ve Suriye krizinin ardından zaruret haline gelen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 11.04.2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak

---

¹⁶ Geçici koruma ilkesinin ilkelerinden olan geri gönderilmeme ilkesi (non-refoulement) mültecilerin kayıt altına alınmasını gerektiren bir ilkedir. Türkiye'de kamplardaki mültecilerin resmi kayıtları sistematik bir şekilde yapılabilirken kentsel alanda yaşayanların kayıtları için son zamanlarda özel çalışmalar yapılmaktadır. Kentsel alanda mültecilerin kayıtlarının yapılması için 2013 yılı Ekim ayında İçişleri Bakanlığının bir genelgesi ile polisler bu konuda yetkili kılınmıştır (Sanduvac, 2013: 9). İstanbul'daki mültecilerin %80'i pasaportları ile gelmiş ve ikamet izni almış durumda, geri kalan %20 ise kaçak yollarla sınırları geçtikten sonra İstanbul'a ulaşmış. İkamet izni bittiği halde yenilemeyen ve kaçak duruma düşen mülteciler de söz konusu (Yılmaz, 2013: 12).

yasalaşmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1008)¹⁸. Yabancıların ülkeye girişleri, statüleri, hak ve yükümlülükleri ile yapılacak işlemler gibi hususlarda Türkiye'nin konuyla ilgili taraf olduğu uluslararası sözleşmelere büyük ölçüde paralellik arz eden *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* adıyla yayımlanan 6458 sayılı kanun, İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü* kurmanın yanı sıra, Türkiye'nin konuyla ilgili mevzuat eksikliklerini gidermesi bakımından da önemli bir adım olarak değerlendirilebilir (Yılmaz vd 2014: 147).

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile üç çeşit bireysel uluslararası koruma hakkı tanıdığı, geçici koruma rejimine yasal dayanak sağlamıştır. Yeni kanun uluslararası koruma çeşitleri olarak *mülteci*, *şartlı mülteci*, *ikincil koruma* ve *geçici koruma* terimlerini getirmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası koruma kanunu ile mülteci mevzuatı 2001 AB konseyi direktifine uygun hale getirilmiş bu kapsamda göç konusunda strateji ve politika geliştirmek üzere Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurumsallaştırılmıştır (Güçer, 2013: 28). Sığınma tanımı ve kapsamını tanımlayan yeni kanun eski mevzuatın getirdiği Avrupa'dan gelenleri sığınmacı, ya da mülteci olarak tanımlayan anlayışı ise aynı şekilde benimsemiştir (madde 61)¹⁹.

Avrupa dışından gelenleri de *sığınmacı* olarak tanımlayan eski mevzuattan farklı olarak yeni kanun bu kişiler için *şartlı mülteci* kavramını kullanmaktadır. Şartlı mülteciler üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmalarına izin verilen kategoriye işaret etmektedir (madde 62).

Eski mevzuatta yer almayan yeni bir kavram olarak 'ikincil koruma statüsü' yeni kanun tarafından getirilmiştir. Buna göre “mülteci veya şartlı

---

¹⁸ 2013 yılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte uygulamadan sonra yasal mevzuat olarak ta Türkiye'nin Suriyeli mülteci politikası AB'nin önüne geçti (Tolay, 2014: 1).

¹⁹ 6458 sayılı YUKK, aynı coğrafi kısıtlılıkları koruyarak mülteciyi; Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” şeklinde tanımlamıştır

mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilecektir” (madde 63).

Bir ülkenin uluslararası sınırlarına doğru kitlesel şekilde yaşanan ve süreklilik arz eden göç hareketleri dolayısıyla, bireysel hukuki koruma sağlayamayacak derecede o ülkenin kitlesel göçlerden etkilenmesi durumunda, uyguladığı sistem; geçici koruma olarak adlandırılır. Kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden prima facie/ ilk bakışta mülteci statüsü verilerek uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur Yeni kanun Suriye gibi iç savaşın ve şiddetli çatışmaların yaşandığı yerlerden kitlesel olarak gelenlerle ilgili yeni kanun *geçici koruma*²⁰ kavramını kullanmaktadır²¹. Buna göre ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir (madde 91/1). Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışları, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirler ile ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki

²⁰ Türkiye geçici koruma temin etmek suretiyle sağlamayı temin ettiği 3 ilke açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul, geri göndermeme ilkesi ve gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması ilkesi şeklindedir.

²¹ Türkiye, 29.04.2011’den bu yana geçici korumayı “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve 30.03.2012 tarihli ve 62 sayılı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” (İçişleri Bakanlığı Yönergesi) çerçevesinde sağlamaktadır. Ancak 11.04.2014 tarihinde yürürlüğe giren YUKK ile geçici koruma, yasal dayanak kazanmıştır

işbirliğinin Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlemesi hükme bağlanmıştır (madde 91/2) (Dalar vd. 2014: 147).

Yeni kanun özetle ilk kez “mülteci” ile birlikte “şartlı mülteci” kavramına da yer vermiş ve mültecilere imkanlar ölçüsünde sağlanacak hizmetlerin çerçevesini tanımlamıştır. Ayrıca “geçici koruma” için bir süre belirlememiş olmakla birlikte resmi olarak dayanak sağlamıştır. Böylece kanunun tümüne bakıldığı zaman mültecilerin haklarından ve bu anlamda devlete yüklenen bir yükümlülüklerden ziyade “misafirlere ev sahibinin imkânları ölçüsünde iyi niyetli desteği” mantığı düzenlemeye egemen olmuştur (Erdoğan, 2014: 16).

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİLERİN KENTSEL ALAN TERCİHLERİ, KENTSEL ALANDA BÜTÜNLEŞME-AYRIMLAŞMA SÜREÇLERİ ve KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Mülteciler çeşitli nedenlerden dolayı tarih boyunca kentsel alanda görünür olmuşlardır. Bu nedenlerin temelinde kuşkusuz kentleşmenin genel süreci ve kaynakların bir yere toplanması olgularının payı büyüktür. Kentleşme sürecinin temel bileşeni olarak kabul edilen çekici ve itici faktörler mülteci tercihlerini de biçimlendiren temel unsurdur (Pavanello vd, 2010: 13-15). Bu faktörler kentsel alanı çekici kılan faktörler ve kırsal alan ile mülteci kamplarını itici kılan faktörler olarak ikiye ayrılabilir.

Kamplarda yaşayan emsallerine oranla kent mültecileri daha fazla koruma riski ile karşı karşıyadırlar. Aynı zamanda kamplardakilere göre daha az maddi yardım, eğitim ve sağlık hizmeti, barınma imkanı ve sosyal yardım almakla birlikte her geçen gün kentsel alana iltica eden insan sayısı artmaktadır (Jacobsen, 2004: 57). Yasal statülerinin belirsiz olması ve bundan dolayı yakalanma korkusu gibi durumlar bazen bu imkanlara ulaşmayı imkansız hale getirebilmektedir. Hatta çoğu durumda mültecilerin kentsel alanda yaşamlarını sürdürme istekleri bürokratik, yasal ve siyasi idarenin istemi ve arzusuna karşı gerçekleşmektedir (Lammers, 2007: 101). Bütün bu öngörülen olumsuz şartlara rağmen sorunların üstesinden gelebilme umudu ve diğer çekici unsurlar mülteciler için kentleri cazibe merkezi haline getirmektedir.

Mültecilerin yaşam alanları konusunda üç tip mekansal örgütlenme söz konusudur. Birinci tür mekansal örgütlenme kamp politikasının uygulanmadığı devletlerde görülen mültecilerin tamamının kentsel alanda ikamet etmeleri durumudur. Özellikle gelişmiş ülkelerde bu model uygulanmaktadır.

İkinci tür ise mültecileri için yasal olarak yalnızca kamp politikasının uygulandığı modeldir. Kamp dışına çıkmanın ağır yaptırımlarla karşılandığı bu uygulamalarda temel amaç mültecilerin yerel dinamiklerle iletişimin koparılması ve kamp ortamında tecrit edilmek istenmesidir.

Üçüncü tür ise ilk iki mekansal örgütlenmenin birleşiminden oluşmaktadır. Mülteciler için hem kent hem de kampların ikamet yeri olabildiği bu uygulamalar yasal olarak mültecilere kamp ve kent tercihi yapmalarına olanak sağlamak veya yasal olarak yalnızca mülteci kampları bulundurmakla birlikte kentsel alana geçen mültecilere göz yummak şeklinde gerçekleşebilmektedir. Üçüncü modelin uygulandığı ülkelerde kamp ve kentsel alan arasındaki ayrımlara rağmen birçok örnekte bu iki yerleşim tarzının birbirleri ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle kamplara yakın kentsel alanlar kamp mültecileri için bir geçim kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir. Kamplarda konaklayan mülteciler gündüzleri ise çalışmak veya ticaret yapmak amacıyla kentsel alanlara yönelebilmektedir. Macchiavello (2004) ve Sommers (2001)'in çalışmalarında mülteci kampları ve kentsel alanlar arasındaki doğal ilişkiler kanıtlanmıştır. Kamplardaki birçok mültecinin çalışmak amacıyla kampları terk edip kamplarda bıraktıkları aile bireyelerine para göndermeleri veya belli miktar para kazandıktan sonra kamplara dönüş yapmaları söz konusudur. Kamplardaki gelir kaynaklarının çok sınırlı olmasından dolayı kamp ortamında küçük bir maddi gelir elde etmek önemli bir statü kazancına neden olacaktır. Bu durum Türkiye'de mülteci kamplarında yaşayan Suriyeli mülteciler için de geçerlidir. Zira kampların giriş çıkışlarında sıkı kontrollere rağmen bir çok mülteci gün içerisinde gelir sağlamak amacıyla kampları terk etmekte ve kentsel alanda istihdam imkanları aramaktadır.

Genel olarak mültecileri kentsel alanda yaşamaya motive eden çekici faktörler çalışma imkanlarının zenginliği, ekonomik kendine yeterlilik imkanları, kendi işlerini kurabilme olanakları, profesyonel yeteneklerini değerlendirebilecek ortam, mesleki eğitim alabilme veya eğitimlerini devam ettirebilme kolaylığı, kendileri ve çocukları için daha iyi eğitim imkanları, sağlık olanaklarının gelişmişliği, kendi isteklerine göre barınma imkanlarının varlığı, kısa vadede dönüş imkanlarının azlığından dolayı gelecek bina etme arayışları, daha güvenli bir yaşam alanı isteği, kentsel alanda resmi görevlilerden saklanabilme imkanları, kaçak olarak geçiş yapanlar için kayıt altına alınmama isteği, kamplarda uğrayabilecekleri şiddet olaylarının kentlerde göreceli olarak az oluşu, ev sahibi ülke veya kendi ülkelerinin istihbarat ajanlarından gizlenebilme olanağı, aile ve akrabalara yakınlık, iletişim imkanlarının gelişmişliği, para transferi ve banka imkanlarının varlığı, eğlenebilme ve kültürel aktivite olanakları, hareket etme ve

seyahat hürriyeti, üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme olanakları olarak sayılabilir. Bunun yanında mülteciler için alternatif teşkil eden kamplar ve kırsal alandaki itici unsurlar bu süreci hızlandırmaktadır. Özellikle kamplarda yaşanan insan hakları ihlalleri, güvenlik zaafı, standart hizmetlere ulaşımında zorluk, kamp ortamına uyum sağlayamamak, kampların tecrit edilmişliğinden dolayı hapisane psikolojisi, ülkeler arasında pazarlık maddesi olarak kullanılma durumu, kırsal alanda hüküm süren sert iklim koşulları, kırsal verimlilikte düşüş gibi nedenler kentlere iltica edenlerin sayısını artırmaktadır (Kibreab, 1996: 148-149; Macchiavello, 2003; Avery, 2013: 16; Pavanello vd, 2010: 14; Sommers, 2001; Jacobsen, 2006: 276, Jacobsen, 2004: 58; Grabska, 2006; Fabos and Kibreab, 2007: 5; Dreyden-Peterson, 2006; Orhan, 2014: 16; Kirişçi & Salooja, 2014).

2.1. Mültecilerin Kentsel Alan Tercihleri

Kent mültecileri sığındıkları ülke boyutu ile de farklı özellikler gösterebilmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki sınır denetim imkanları ve yasal mevzuatın uygulanırılığı gibi nedenlerden dolayı kaçak göçmenler çok rastlanan bir durum değildir. Gelişmiş ülkelere yeniden yerleştirme süreci ile gelen mülteciler kentsel alanda ikamet etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki sınır denetimlerini eksikliği, sosyo-ekonomik yapılar, politik araçlar ve kültürel normlar nedeni ile yasadışı mülteci sayısı daha fazladır. Son BMMYK raporuna göre mültecilerin %81'i gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. On yıl önce bu oranın %70 olduğu, son iltica hareketleri neticesinde gelişmiş ülkelerin uyguladığı korumacı/güvenlikçi yaklaşım ile her geçen gün bu oranın arttığı göz önüne alındığı zaman mülteci krizleri ile ilgili sorumluluk paylaşımının adil bir şekilde yapılmadığı ortaya çıkmaktadır (UNHCR, 2013).

Kent mültecilerinin günümüzde yaşadığı kentler üç temel sınıfa ayrılabilir. Ayrıca kentlere iltica eden mülteciler ve kentler göç eden ülke içerisinde yerinden edilmiş insanların (IDP) tercihleri arasında benzerlikler söz konusudur. Mülteciler ve IDP'lerin yaşam alanlarındaki çatışma ve krizlerin uzaması durumunda bu tipoloji bir basamağa dönüşmekte ve en üst basamağa ulaşabilmek için bir rekabet durumu oluşmaktadır.

Öncelikle Peşaver, Hartum, Kampala, Bujumbura, Goma ve Luanda, Beyrut, Amman, Kilis, Hatay, Gaziantep gibi çatışma bölgelerine yakın kentler çatışmalardan dolayı iltica edilen ilk seçenekler olarak göze çarpmaktadır.

Kırsal alanda doğrudan hedef durumunda olan insanlar ülkenin büyük kentlerine iltica ederek öncelikli olarak yaşamlarını tehlikeden kurtarma arayışına girmektedirler. Benzer biçimde ülke içerisinde çatışmalardan kaçan kırsal nüfus ilk aşamada daha güvenli olan çevredeki daha büyük yerleşim yerlerine göç etmektedir. Türkiye'de 1990'lı yılların başında artış gösteren terör olayları sonucunda Güneydoğu bölgesinde kırsal alanda ikamet bir çok insan ilk aşamada Cizre, Yüksekova, Silopi, Hakkari, Şırnak gibi yakın kentsel alanlara göç etmiştir (Keleş, 2012). Benzer bir durum Suriye'de yaşanmakta ve diğer ülkelere iltica etmeyen ama IDP durumunda düşen 6,5 milyon insan kendilerine yakın Hama, Halep, Humus gibi kentsel alanlara göç etmiştir (Thibos, 2013: 3). Afrika kıtasında birçok ülke de görülen bir olguda ise bir ülke başka bir ülkeden hem mülteci almakta hem de o ülkeye mülteci göndermektedir. Bunun en açık örneği Doğu Afrika ülkelerinden Sudan, Kenya ve Somali'de görülmektedir. Bu kentlerde diğer ülkelere gelen mülteciler ile birlikte iç savaş sonucunda yerlerinden edilmiş iç göç mağdurları da çok sayıda bulunmaktadır (Jacobsen, 2004: 58).

İkinci olarak ise görece olarak çatışma alanlarından uzak kentler yer almaktadır. Coğrafi olarak her ne kadar kriz alanlarına uzak olsa da kaynak ülke ile bağlantılı olan ülkelerin büyük kentlerine son yıllarda mülteci akınları gerçekleşmektedir. Özellikle Kahire, Nairobi, Yeni Delhi, Bangkok, Johannesburg, İzmir, İstanbul gibi büyük kentler çevre ülkelere gelen mültecilerin yoğun bir biçimde yaşadığı kentlerdir. Bu kentlerin tercih edilmesinde öncelikli faktörlerden birisi sınırlı sayıda olmakla birlikte BMMYK ve özel programlar vasıtası ile ABD, Avustralya ve Kanada gibi gelişmiş ülkelere yeniden yerleştirilme olanaklarının varlığıdır (Grabska, 2006: 288).

Üçüncü sınıfta ise yeniden yerleştirme süreci ile iltica edilen gelişmiş ülke kentleri yer almaktadır. Yeniden yerleştirme imkanlarının sınırlılığı ve hedef ülkelerin isteksizliği neticesinde bu kentlerdeki mülteci sayıları çok miktarda değildir (Grabska, 2006: 300).

Bir kaç örnekle bu durum rahatlıkla görülebilecektir. Zira 2008 yılında Tayland'ın kent mülteci nüfusu içerisinde yeniden yerleştirme sonucunda sadece 280 mülteci üçüncü ülkelere gönderilebilmiştir (Asylum Acces, 2009: 3). Dünyanın en büyük yeniden yerleştirme programlarından birisi olmasına rağmen Mısır'da yıllık olarak üç bin civarında mülteci gelişmiş ülkelere gönderilmektedir (Grabska, 2006: 288). Suriyeli mülteciler örneğinde de durum benzer biçimdedir. Zira sayıları 4 milyonu geçen Suriyeli mültecilerin %96'sı bölge ülkelerinde yaşamaktadır. Gelişmiş ülkeler tarafından taahhüt edilen rakamlara rağmen 2015 yılının başına kadar yalnızca 63 bin mülteci yeniden yerleştirme sürecine tabi tutulmuştur (Amnety International: 2014). Az gelişmiş ülkelerdeki devasa mülteci popülasyonu içerisinde bu sayılar çok küçük bir miktar arz etmekte ve yeniden yerleştirme sürecini en optimal seçenek olmaktan çıkarmaktadır.

2.1.1. Kentli Geçmiş

Mültecilerin kendi ülkelerindeki yaşam tarzları iltica edilen ülkedeki yaşam ve yerleşim tercihleri üzerinde etkili bir durumdur. İltica etmeden önceki yaşamlarında kentsel alanda yaşamlarını sürdüren ve kırsal alanda yaşam şartları ile ilgili yeterli donanıma sahip olmayan bireyler kamplara ve kırsal alana uyum sağlamakta sorunlar yaşayabilmektedir. Kendi kentsel alandaki eğitim, yetenek ve tecrübelerini kullanabildikleri kentsel alan ise entegre olmak için daha uygun bir seçenek olarak kabul edilmektedir (Jacobsen, 2004; Marfleet, 2007; Sommers, 2001).

Kentlerde yaşayan mültecilerin eğitim seviyeleri bu konuda önemli bir göstergedir (Kibreab, 1996; Machiavello, 2004; Banki 2006). Kibreab'ın tespitlerine göre kır ve kent mültecileri arasındaki gözle görülebilen en büyük niteliksel fark eğitim seviyelerindedir. Zira kent mültecilerinin % 76'sı resmi eğitim almış iken, kır mültecilerinde hiçbir biçimde resmi eğitim almayanların oranı % 78'dir (Kibreab, 1996: 167). Macchiavello'nun bulgularına göre de çoğu kent mülteci eğitimli kentlilerden oluşmaktadır. Görüşülen kitlenin %70'i iltica etmeden önce eğitim seviyesi en az orta öğretim iken %30'luk bir kesiminin ise üniversite eğitimi aldığı ortaya çıkmıştır. Yine mesleki olarak çok sayıda akademisyen, araştırmacı, öğretmen, mühendis ve müzisyen bulunmaktadır. Mültecilerin bir kısmı ise eğitimlerinin sürdürürken iltica etmiş ve tamamlama

fırsatı aramaktadır (Macchiavello, 2004: 26). Diğer bir çalışmada ise Tokyo'da ikamet eden Burma'lı mültecilerden görüşme yapılanların yarısına yakını profesyonel meslek sahibi olduğu tespit edilmiştir (Banki, 2006 : 338). Mültecilerin eğitim seviyelerinden hareketle Macchievello kentsel alanda yaşama isteğini mültecilerin teknik yeteneklerini kullanma ve kendi kendilerine yeterlilik ekseninde değerlendirmektedir. Uganda'nın başkenti Kampala'da 15 binden fazla Sudan, Burundi, Kongo, Eritre, Etiyopya ve Somali gibi çevre ülkelerdeki savaşlardan kaçan kent mülteci BMMYK'nin yardımı olmaksızın yaşamlarını sürdürmektedir. Bu mültecilerin bir kısmı kamplarda bir süre ikamet ettikten sonra kentlere geçmiş diğer bir kısmı ise doğrudan kentlere sığınmışlardır. Kamplarda ikamet eden mülteciler ile kent mültecilerinin en belirgin farklılığı eğitim seviyeleri ve ekonomik mobilizasyonunda görülmektedir (Macchiavello, 2004: 26). Benzer biçimde kent kökenli mülteciler kırsal kökenli olanlara oranla maddi imkanlarının ve birikimlerinin daha fazla olduğu varsayılmaktadır. Bu durum kente sığınan mültecileri kendi barınma imkanlarını sağlayabilme, istedikleri hizmetleri ücret karşılığı kullanabilme, eğitim imkanlarını sürdürebilme hatta kendi ticari işletmelerini açabilme hürriyeti sağlamaktadır. Maddi imkanları yeterli olmayan kırsal kökenli bireyler ise zorunlu olarak mülteci kamplarında veya kırsal alanda zorunlu olarak ikamet etmek durumunda kalmaktadır.

2.1.2. Aile ve Akraba Bağlantıları

Mültecilerin birçoğu kentsel alana daha önce yerleşmiş olan aile bireyleri veya yakınlarının destekleri ile yerleşmektedir. Kent ortamına alışmak için mülteciler bu ilişkilerini bir tampon mekanizma olarak kullanmaktadır. Aile ve akraba bağlantıları iki farklı biçimde kentsel alana iltica sürecine etki etmektedir. İlk olarak daha önce kentsel alana yerleşmiş olan mülteci konumundaki aile bireyleri veya akrabalar, ikinci sınıfta ise iltica edilen ülkenin vatandaşı konumundaki aile bireyleri veya akrabalar yer almaktadır. Yine kentsel alanda etnik ayrım esaslı oluşturulan getto tipi yapılanmalar yeni mültecilerin yeni mekanlarına alışmaları konusunda yardımcı bir unsur olarak kabul görmektedir. Akraba bağlantıları ve aynı ülke mültecileri arasındaki sosyal bağlantılar mültecilere kentsel alanda iş bulma, barınma, borç ve kredi imkanları sağlamaktadır (Jacobsen, 2004: 60).

Özellikle yapay sınırlar ile birbirinden ayrılmış ülkelerdeki akraba topluluklar mülteci dalgalanmaları söz konusu olduğu zaman birbirlerine sahip çıkma yoluna gitmektedir. Türkiye ve Suriye arasındaki sınır tarafından bölünen bazı ilçelerdeki önemli sayılarda akrabalık ilişkileri bu duruma örnektir. Sınır oluşumundan önce tek şehir durumunda olan Ceylanpınar-Re'sul Ayn, Nusaybin-Kamışlı ve Suruç- Ayn'el Arab/Kobane ilçeleri akrabalık ilişkilerinin yoğun olduğu ilçelere örnektir (Orhan, 2014: 17)

Kent mültecileri genel olarak yaşamlarını sürdürmek için küçük çaplı ticari işletmeler ile meşguldür. Ne var ki ticari faaliyetlere başlayabilmek için gerekli minimum maliyetler mülteciler için yerel halka oranla daha yüksektir. Ticari işletmelerin kirası için istenen depozito miktarları söz konusu girişimci mülteciler olduğunda yükselmektedir. Kredi imkanlarının yokluğu da bir diğer engelleyici faktör olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle yakın akrabalar veya dini ve insani yardım kuruluşlarından elde edilen borçlar ilk seçenek durumundadır. Bu olanaklara sahip olmayan bazı mülteciler gayri resmi yollardan yüksek faizlerle borçlar almakta, bunun karşılığında zor ödeme şartları ve talepleri ile karşılaşabilmektedir.

Abbasi-Shavazi'nin İran'daki Afgan mültecilerin kendi aralarındaki ilişkileri konusundaki bulguları bu varsayımı destekler niteliktedir. Görüşülen Afgan mültecilerin % 98'inin İran da yaşayan bir akraba veya yakını bulunmaktadır. Aynı zamanda mülteci aileler arasında sürekli iletişim ve ziyaretler söz konusudur. Ekonomik anlamda da birbirine destek olmaktadır. Zira % 90'lık bir kesim Afgan akraba ve yakınlarına çeşitli nedenlerden dolayı borç vermiştir (Abbasi-Shavazi, 2005; 35-36). Benzer bir çalışmada Kahire'deki mültecilerin yarısına yakınının yine Mısır'daki akrabalar ve yakınlarından maddi destek aldıkları tespit edilmiştir. Mültecilerin diğer yarısı maddi desteği diğer ülkelerdeki akrabalarından alırken yalnızca % 3'lük bir kesim Eritre'deki akrabalarından destek almaktadır (Ajygin, 1997: 67). İltica edilen yerdeki akraba ve yakınlarından alınan maddi ve manevi yardımlar mültecilerin yeni yerlerine entegre olmaları ve yaşam biçimi üretmelerinde hayati öneme sahiptir.

2.1.3. Hizmetlere Ulaşım

İltica nedenlerinin oluşması durumunda insanlar hayatlarını en ideal biçimde sürdürebilecekleri çevreleri seçme durumundadır. Çoğu zaman hayatın sürdürülebilirliği açısından gerekli imkanların varlığı, baskı ve şiddetten kaçmak kadar önem taşıyabilmektedir. Mülteci literatüründe önemli bir kavram olarak karşımıza çıkan geçim sağlama (livelihood) kavramı çatışma ve yerinden edilme durumları ile karşılaşan mültecilerin ekonomik refahını artırmak ve çatışma ortamından kaynaklanan hassasiyetlerinin azaltılması, hayatta kalmak ve olası geri dönüş için gerekli hedeflerin gerçekleştirilmesi için kaynak ve hizmetlere ulaşılmasını içermektedir (Jacobsen, 2002: 4). Bir mültecinin yaşamını sürdürülebilir kılması için bu kaynak ve hizmetlere ulaşım imkanlarına sahip olması gerekmektedir. Bu imkanlar istihdam, barınma, sağlık, eğitim, yardım kuruluşları ve sosyal yardımlaşma mekanizmalarından elde edilecek maddi yardımlar gibi hizmetlerdir (Avery, 2013: 64). Kentsel alanın sağladığı hizmetler mültecilerin yaşam standartları üzerinde doğrudan olumlu etki yapmaktadır. Buna örnek olarak İran'daki barınma, sağlık ve eğitim imkanlarının yanında ekonomik fırsatların varlığı ve ülkelerine dönmeleri durumunda benzer olanaklardan yararlanamayacak olmaları Afgan ailelerin İran'da kalmalarını ve dönüş yapma konusunda isteksiz davranmalarını neticelendirmiştir (Abbasi-Shavazi, 2005: 11). Benzer biçimde kentsel alanın sağladığı özgür hareket etme şansı ve iletişim imkanları neticesinde mülteciler gerek yakınları ile gerekse kendi ülkeleri ile sürekli iletişim halindedirler. Az gelişmiş ülkelerdeki kamplar internet ve telefon altyapılarına sahip olmadıklarından veya hükümet politikası olarak kullanımının engellenmesinden dolayı iletişim imkanlarına sahip değildir. Kamplarda güvenli bir banka sisteminin yokluğu gelirlerini teminat altına almak isteyen bireyleri kentlere yöneltmektedir.

Kentsel alanda var olan hizmetlere ulaşım imkanları ve bu imkanlar sayesinde yaşam standartlarında artış sağlayabilmeleri, aynı zamanda mülteci kampları ve kırsal alanda bu imkanların olmaması veya yetersiz olması gibi nedenler kentsel alanı mülteciler için çekici kılmaktadır (Agblorti, 2011: 76). Son dönemde yapılan çalışmalarda kent mültecilerinin ekonomik olarak kamplardaki mültecilere oranla refah düzeylerinin daha yüksek olduğu göze

çarpmaktadır (Kibreab, 1996; Sommers, 2001; Dreyden-Peterson, 2003). Mülteci kampları bu hizmetlerin sunumunda çoğu durumda yetersiz kalmaktadır. Zira mülteci kampları mültecilerin yaşamlarının sürdürmesi için inşa edilen geçici yerleşkelerdir. Mülteci kampları bu nedenden dolayı genel olarak gelişigüzel bir biçimde tasarlanmakta ve kısa süreli temel insani ihtiyaçlara hizmet etme misyonu gütmektedir. Uzun süreli olarak mültecilerin kamplarda tutulması durumu bir kısım insan haklarının ihlaline neden olmaktadır. Hareket ve yerleşme özgürlüğü, çalışma hürriyeti, eğitim hürriyeti gibi temel insan hakları bu politika neticesinde kullanılamamaktadır. Bu kısıtlamalara uzun süre maruz kalan mülteciler zaman içerisinde dış yardımlara bağımlı şekilde ve fakirlik, hayal kırıklığı ve gerçekleştirilemeyen potansiyeller içerisinde yaşamlarını sürdürmektedir (Milner, 2009: 269). Aşırı kalabalık, kapasite aşımı ve yetersiz altyapı nedenlerinden dolayı çoğu mülteci kampı sağlık koşulları bakımında hijyenik değildir ve salgın hastalıklar için elverişli bir ortam teşkil etmektedir. Kısa süreli olarak düşünülen mülteci akınının süreklilik arz etmesi ve geri dönüş sürecinin uzaması durumunda geçici olarak tasarlanan kamplar kalıcı hale gelmekte ve insani krizlere neden olmaktadır. Sürekli yerleşim yeri durumuna gelen mülteci kampları zaman içerisinde yerli yerleşkeler ile iç içe girmekte ve eklenilebilmektedir. Bu yüzden kamplarda okullar ve pazarlar gibi bazı temel ihtiyaçlar bazı ev sahibi hükümetler tarafından mültecilerin sürekli kalmasını engellemek amacıyla kasıtlı olarak engellenmektedir. Kamp hizmetlerinde kasıtlı olarak engelleme durumları mültecileri geri dönüş veya kentsel alana sığınmaya zorlamaktadır. Başarılı kamp politikalarının varlığını gören mülteciler daha fazla sayıda iltica edecek ve mülteci sayısı anormal dercede artış sağlayacaktır. Ev sahibi hükümetler bu anlamda iltica edilen ülkenin kendi ülkelerinden daha fazla bir şey vaat etmediğini göstermeye çalışmaktadırlar.

Benzer biçimde kamp politikalarında yapılan yanlışlıklar veya aksamalar doğrudan mültecilerin kente sığınmalarına neden olabilmektedir. Örneğin 1990'lı yılların ortalarında BMMYK'nın Pakistan'da mülteci kamplarına olan gıda yardımını kesmesi ve Pakistan hükümetinin kriz yönetiminde başarısız olması neticesinde binlerce mülteci kısa bir sürede iş bulmak amacıyla kentlere iltica etmiştir (Jacobsen, 2004: 58).

2.1.4. Güvenlik

Mülteciler için güvenlik algısı yaşamlarını sürdürmelerinde önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Mültecilerin temel ihtiyacı iyi bir yaşam sürmekten ziyade güvenlik, beslenme, barınma ve sağlık imkanları arayışıdır (Orhan, 2014: 7). İltica sebebini teşkil eden güvenlik zafiyetlerinin iltica edilen çevrede de yaşanması mülteciler için yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir. ABD ve Kanada'da Eritre'li mülteciler üzerine yapılan çalışmalarda mültecilerin kendilerini güvende hissettikleri bir çevreye yerleşmelerini ardından aile oluşturma sürecine girdikleri tespit edilmiştir. Geçici olarak ikamet ettikleri veya yasal olarak statülerinin olmadığı Sudan veya Mısır gibi ülkelere oranla yasal statü edindikleri ve daha güvenli bir yaşam ortamı buldukları ülkelerde mültecilerin evlenme ve çocuk yapma oranlarında artış söz konusu olmaktadır (Agyin, 1997: 93). Bu tespitten hareketle mültecilerin normal yaşantılarına dönebilmeleri için öncelikle kendilerini güven altına almaları gerektiği söylenebilir.

Mültecilerin kamplar yerine kentleri tercih etmelerindeki güvenlik sorunsalı ile ilgili algılanan tehditler çok yönlüdür. Zira bu tehditler kamplarda mültecilere yönelik ev sahibi ülke ve vatandaşlarının oluşturduğu tehditler (Crisp vd, 2009), mültecilere yönelik kendi ülkelerinin oluşturduğu tehditler (Sommers, 2001) ve mültecilerin birbirlerine karşı oluşturdukları tehditler olarak üç kısma ayrılabilir.

İlk olarak kamp çevresindeki doğal kaynakların kullanımı konusunda yerel halkla olan mücadele kanlı sonuçlar doğurabilmektedir. Özellikle maddi yardımların düzensiz veya az yapıldığı kamplarda mülteciler kamp çevresi için bir tehdit oluşturmaktadır. Katı kamp politikaları ve yerel halk mülteci ilişkilerinin minimize edilme arzusuna rağmen benzer durumlar çokça gerçekleşmektedir. Mülteci kamplarındaki güvenlik zafiyeti bundan dolayı kamplar için önemli bir itici faktördür. Pavanello ve diğerlerinin BMMYK raporlarından aktardığı verilere göre kentlere iltica eden mülteciler özellikle kadınlar olmak üzere kamplardaki cinsel saldırı ve öldürme olaylarından kaçmaktadır (Pavanello vd , 2010: 14).

İkinci olarak mülteci kampları militan gruplar veya ulus devletler için asker kazanma yerleri olarak kullanılabilir. Radikalizasyon ve terörist aktiviteler için taban oluşturmak amacıyla mülteci kampları potansiyel kaynaklar olarak görülmektedir. Eğitim olanaklarının yokluğu, yaşam standartlarının düşüklüğü, ve geleceğe dair beklentilerin azlığı neticesinde genç mülteciler yasa dışı örgütler tarafından devşirilmektedir (Betts and Loescher, 2011: 16). Kenya'daki Somalili mültecilerin yer aldığı kamplarda hem İslami militan grup El-Şebab, hemde Somali Geçici Federal Hükümeti adına Kenya Hükümeti'nin militan devşirdikleri rapor edilmektedir. Uluslararası hukukta mülteci kamplarında askeri eğitim verilmesi veya asker devşirilmesinin yasaklanmasına rağmen bu olgu BM ve destekçileri tarafından kendi lehlerine ihlal edilebilmektedir (Pavanello vd, 2010: 14). Yine son yıllarda batılı devletler tarafından Orta Doğu'da Filistinli mülteciler, Doğu Afrika ülkelerinde Somalili mülteciler ve Pakistan'da Afgan mültecilerin yaşadığı kamplar İslami radikalizasyonun kaynakları olarak nitelendirilmektedir (Betts and Loescher, 2011: 16)

Son olarak ise mülteci kamplarındaki bireyler her zaman homojen bir yapı arz etmemektedir. Özellikle kendi ülkelerinde düşmanca ilişkileri olan farklı etnik veya mezhebi yapıların temsilcileri birbirleri için hedef teşkil etmektedir. Aynı ülke kaynaklı mültecilerin kamplarda bir arada tutulması sonucunda kendi ülkelerinde düşmanca ilişkiler sürdüren grupların birbirlerini hedef alması sonucunu doğurabilmektedir (Fabos ve Kibreab, 2007: 7).

Üç durumda da güvenlik sorunsalının temelinde mültecilerin varlığı yatmaktadır. Bu nedenlerden dolayı kamplar mülteciler için güvenlik bağlamında birçok tehlikelere neden olmaktadır. Kamp politikaları yerel halkın korunmasında etkili olurken, mültecilerin kendi güvenlikleri açısından yeterli şartları oluşturamamaktadır. Kamplarda gerçekleştiği halde istatistiklere yansımayan sayılar dikkate alındığı zaman kampların güvenliği sorgulanmaktadır. Bu duruma alternatif teşkil eden kentsel alanın mülteciler için sağladığı anonimlik güvenlik bağlamında önemli bir çekici unsurdur. Kentsel alandaki yerel halk ile ortak kültür, dil, din ve etnik bağlantılar olduğu durumda mülteciler kimliklerini

gizlemek suretiyle geçim imkanları sağlayabilmekte ve kötü muamelelerden kendilerini bir derecede muhafaza edebilmektedir (Fabos ve Kibreab, 2007: 5).

2.2. Mültecilerin Kentsel Alanda Karşılaştıkları Sorunlar

Kırsal alan veya kamplarda karşılaştıkları sıkıntıları yaşamamak için kentsel alana göç eden mülteciler ne var ki umdukları ile tam olarak karşılaşmamaktadırlar. İltica edilen ülkenin yasal mevzuatından, ekonomik ve sosyal yapısından, ulusal ve yerel mülteci politikalarından, yerel halk ile olan ilişkilerinden kaynaklanan birçok sorun kentsel alanda mültecileri beklemektedir. Bu anlamda mültecileri kente çeken faktörler aynı zamanda mültecilerin kentte karşılaştığı sorunlar olabilmektedir.

Mültecilerin kentsel alanda yaşadığı sıkıntıların çoğu mültecilere özgü sorunlar değildir. Zira az gelişmiş ülkelerin kentsel alanlarında görülen sorunlardan aynı zamanda bu ülkelerin yerel halkı da muzdarip durumdadır. Var olan sıkıntıların mülteciler tarafından yaşanması ise huzur arayışında olan mülteciler için ikinci bir yıkım olabilmektedir. Bu anlamda mültecilerin kentsel alanda yaşadıkları sıkıntıları ikiye ayırmamız mümkündür.

- Kentsel alanda mültecilerin yaşadığı mültecilere özgü olmayan sorunlar
- Kentsel alanda mültecilerin karşılaştığı özel sorunlar.

Kentsel alanda mültecilerin de yaşadığı genel sorunlar aşırı fakirlik, işsizlik ve ekonomik sıkıntılar, hizmetlerin yetersizliği, eğitim ve sağlık olanaklarının azlığı, alt yapı sorunları, beslenme ve barınma sıkıntısı, siyasi olarak marjinalleşme ve güvenlik sorunları gibi genel sorunlardır (Jacobsen, 2006: 276; Tekin, 2009: 31).

Kent mültecileri aynı zamanda kentsel alanda kendilerine özgü bazı sorunlar yaşamaktadır. Bu açıdan kent mültecileri diğer fakir gruplardan iki şekilde farklılık göstermektedir. Öncelikle mülteciler gerek bireysel gerekse sistematik bir şekilde şiddet olaylarına, insan hakları ihlallerine, işkence ve tacize maruz kalabilmekte, uzun ve zorlu yolculuklarla yaşamlarını sürdürmektedir. Bu olaylar mültecilerde fiziksel ve mental sorunlara yol açmaktadır. Salgın hastalıklar

ve stres kaynaklı mental rahtsızlıkların mülteciler arasında yaygın bir şekilde görülmesi bu nedenden kaynaklanmaktadır (Jacobsen, 2006: 276). İkinci olarak ise mültecilerin yasal durumlarına özgü problemler gelmektedir. Her ne kadar uluslararası anlaşmalar ile ulus devletler kendilerine iltica edenlerin yasal statüleri her ne olursa olsun yardım ve koruma sağlamakla görevli iken ulus devlet pratiklerinde genel olarak bu unsurlar kamplardaki mülteciler için sağlanmakta ve kentlerdeki mülteciler görmezden gelinmektedir. Yasal statülerinin belli olmamasından dolayı kaçak durumunda olmaları, yasal haklarını veya nasıl kullanacaklarını bilmemeleri, sosyo-ekonomik etkileşimde dil bariyerleri, kasıtlı ve keyfi tutuklama, sınır dışı edilme tehdidi, ekonomik sömürü, rüşvet ve yetkililerin kötüye kullanımı, ayrımcılık ve hizmetlere ulaşımında dezavantaj, kentsel alanda izolasyon ve getto yaşamı, yabancı karşıtlığı ve ayrımcılık, sosyal dışlanma, dış yardım alamama gibi sorunlar mültecilerin kentsel alanda yaşadıkları özgün sıkıntılardır.

Bu bölümde mültecilerin kentsel alanda yaşadıkları sorunlar Türkiye'den ve dünyadan örnekler ile tartışılacaktır.

2.2.1. Yasal Statü ve Kayıt Sorunları

Kent mültecileri dünyanın birçok ülkesinde yasal olarak tanınmadığından dolayı kaçak statüsünde veya kendileri için belirlenmiş uluslararası geçerliliği olmayan özel statülerde kentsel alanlarda yaşamaktadır. Her ne kadar birçok hükümet tarafından kendilerine göz yumulmasına rağmen yasal statülerindeki belirsizlik yaşam kalitelerini ve güvenlik algılarını doğrudan etkileyebilmektedir. Birçok az gelişmiş ülkede uygulanan kamp politikasının neticesinde hükümetler varlıklarını, niceliklerini ve niteliklerini çok iyi bilmelerine rağmen kamplar dışındaki mültecileri yasal olarak tanımamakta/tanımak istememekte veya farklı statüler çerçevesinde değerlendirmek suretiyle kent mültecilerini yasal olarak muallakta bırakmaktadır.

Mültecilerin kentsel alanda yaşadığı sorunların birçoğu da yasal statüleri ile doğrudan bağlantılıdır. Yasal statülerinin belirsizliği mültecileri yaşamlarının her alanında etkilemekte ve yasal statü yokluğu ve illegal göçmenlik gibi durumlar mültecileri istihdam olanaklarına, sağlık ve eğitim hizmetlerine

başvurma, rahatça seyahat edebilme gibi olanaklara ulaşma konusunda sınırlı ve dezavantajlı bir konuma sürüklemektedir (Grabska, 2006: 296; Jacobsen, 2006: 281).

Özellikle sınır güvenliğinin yeterince sağlanamadığı gelişmekte olan ülkeler mültecilerin ülkelerine girmelerine engel olamamaktadır. Girişlerine engel olamadıkları mültecileri psikolojik olarak geri dönüşe zorlamak amacı ile uyguladıkları politika ise yasal statü vermemeleridir.²² Doğrudan kamp politikası izleyen ülkelerde kamplar dışında yasal olarak yerleşmenin bazı istisnaları da bulunmaktadır. Bu istisnalar yeniden yerleştirme sürecine tabi tutulanlar, tıbbi veya psikolojik bakıma muhtaç olanlar, eğitim ihtiyacı olanlar ve kamplarda güvenlik tehdidi yaşayanlar olarak sınıflanabilir. Bu istisnai durumlar haricinde kampların yasal olarak terk edilmesi imkansızdır. Bir mülteci ya kamplarda ikamet etmek durumunda veyahut illegal yollarla kentlerde yaşamak durumundadır. Kampları terk eden mülteciler kendilerini yasal olarak riske atmaktadır. Çoğu zaman varlıkları otoriteler tarafından tolere edilse dahi, meydana gelebilecek en küçük bir olumsuzlukta sınır dışı edilme veya hapis cezası gibi yaptırımlarla karşılaşabilmektedirler (Jacobsen, 2004: 59).

Yasal statüsü garanti altında olmayan mülteciler değişen hükümet politikalarından kaynaklı olarak gerek iç siyasette gerekse diğer ülkelerle olan ilişkilerde koz olarak kullanılmakta ve sürekli sınır dışı edilme ihtimaline maruz kalmaktadır. Siyasi konjonktürde değişen dengeler neticesinde binlerce kaçak kent mültecinin kaderi sınır dışı edilmek, tutuklanmak hatta hapis cezası almaya dönüşebilmektedir.

Mülteci ve sığınmacıların Türkiye'ye geldikleri andan itibaren karşılaştıkları en temel sorunlardan birisi statülerine ilişkin yaşanan belirsizlik sorunudur. Mültecilerin yasal hakları, kitlesel göç durumları ve insani yardım süreçleri ile ilgili yasal mevzuat uzun bir dönem yetersiz kalmış, krizler geçici ve duruma yönelik özel genelgeler yolu ile aşılacak istenmiştir. Statü belirleme işlemi, mülteci ve sığınmacının Türkiye'de bulunacağı süreçte hayatını temelden

---

²² Uluslararası zorunluluklardan kaçınmak için uluslararası geçerliği olmayan tanımlamalar ve statüler verilmesi de benzer etki yapmaktadır. Türkiye'nin uluslararası hiç bir karşılığı olmamasına rağmen mülteciler için 'misafir' terimini kullanması buna örnek olarak gösterilebilir (Dağlıoğlu, 2014; Kirişçi & Salojaa, 2014; Karaca, 2013).

etkileyebilmektedir. Özellikle mülteci hakları konusunda uluslararası mevzuat ve ulusal mevzuatın çelişği alanlar mültecileri yasal olarak boşlukta bırakmaktadır²³. Suriye krizinin başlangıcında da çözüm olarak gizli genelgeler oluşturulmuş ama krizin derinleşmesi ile birlikte Yabancılar Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Politika olarak mültecilere yönelik benimseyici davranış söz konusu olmakla birlikte yasal teminatların yeterli olmaması gelecekte meydana gelebilecek politika değişikliklerine karşı mültecileri savunmasız bırakmaktadır.

Kent mültecilerinin yasal konumundaki düzensizlik hükümetlerin kendileri hakkında suçlu potansiyeli görmelerine neden olabilmektedir. İç ve dış politika için bir koz olarak değerlendirilen kent mültecileri gerektiğinde ekonomik büyüme unsuru olarak görmezden gelinen bir unsur, gerektiğinde ise ulusal güvenlik için bir tehdit unsuru olarak değerlendirilebilmektedir. Campbell'ın da belirttiği gibi hükümetin kentin sosyo-ekonomik düzensizliği için 'günah keçisi' olarak gördükleri kentli mültecileri yasal olarak muallakta bırakmaları değişecek şartlara göre fayda sağlayabilecektir (Campbell, 2006: 401).

Ülkelerin ikili ilişkilerindeki sıkıntı durumlarında kent mültecileri de diğer mülteci gruplar gibi pazarlık konusu olabilmektedir. Bazı durumlarda ise ev sahibi ülke farklı mülteci gruplara farklı statüler vermektedir. Örneğin Hindistan'da Sri Lanka ve Tibetli mülteciler kamplarda ikamet etmek zorunda iken, Afgan mülteciler BMMYK'dan maddi yardım almalarına rağmen ekonomik göçmen olarak kabul edilmekte ve kentsel alanda ikamet edebilmektedir (Jacobsen, 2004: 58). Benzer bir biçimde Sudanlı mülteciler Mısır'da tarihi ve kültürel bağlarından dolayı diğer mülteci gruplara oranla eğitim ve sağlık imkanlarına ulaşma, mülkiyet edinme ve istihdam konularında ayrıcalıklı konuma sahiptir (Grabska, 2006: 294).

İkili ülke ilişkilerinin yanında ev sahibi ülkenin iç politikasında kent mültecileri denge unsuru sayılabilir. Bazı marjinal partiler mülteciler üzerinden siyaset yapabilmekte ve iktidar durumunda kentsel alan için kambur, yerel halk için de rakip olarak gördükleri mültecilerin sınır dışı edilmesi üzerinden siyaset

---

²³ Her ne kadar ulusal mevzuat ve uluslararası mevzuatın uyumsuzluğu durumunda Anayasa 90. maddeye göre uluslararası mevzuatın üstünlüğü söz konusu olsa dahi pratikte bu durum tam tersine işlemektedir.

yapmaktadır. Aynı zamanda sosyo-ekonomik iç dengelerde değişimler ev sahibi hükümetlerin kent mültecisi politikalarını değiştirmelerine yol açmakta, yasal güvencesi olmayan bu mülteciler ise korumasız bir şekilde haklarında verilen karara rıza zorunda kalmaktadırlar. 1951 anlaşmasına imza atmayan ve yüz binden Burmalı etnik azınlığa ev sahipliği yapan Malezya hükümeti 2004 yılında yasa dışı göçmenler üzerine yoğun bir baskı ortamı oluşturmuş ve bir milyon kayıt dışı göçmenin sınır dışı edilmesi niyeti dahilinde toplu tutuklamalar başlatmıştır (Buscher and Heller, 2010: 20). Sperl'in vurguladığı bir diğer örnekte ise 1995 yılı Haziran'ında Mısır devlet başkanı Hüsnü Mübarek'e Addis Ababa ziyareti sırasında Sudanlı radikal İslamcılar tarafından suikast girişiminde bulunulmasının ardından Mısır'ın Sudanlı mültecilere yönelik politikası değişmiş, Sudanlı mültecilerin Mısır'daki eğitim ve çalışma hakları sınırlandırılmış ve diğer yabancılar ile aynı statüye düşürülmüştür (Sperl, 2001: 20). Benzer bir diğer örnekte ise 1998 yılında Nairobi'deki ABD büyükelçiliğini yapılan bombalı saldırının ardından çoğunluğu Somali ve Etiyopyalı mülteciler üzerinde bir dizi tutuklama ve sınır dışı edilme olayları yaşanmış ve resmi makamlarca yasadışı mültecilerin ülkeyi terk etmeleri istenmiştir (Campbell, 2006: 401).

Kent mültecilerinin sayısı da hükümet politikasını doğrudan etkileyen bir unsur olarak kabul görmektedir. Zira az sayıda mülteciyi ağırlamak genelde bir devlet için, özelde ise bir kent için yük teşkil etmemekle birlikte birçok konuda fırsat olarak değerlendirilebilmektedir. Ne var ki mültecilerin kentsel alandaki sayıları sürdürülebilirlikten öteye yükseldiği zaman mültecilere karşı hoşgörü ortamı yerini önyargılara ve olumsuz politikalara bırakabilmektedir. Campbell'a göre 1988 ile 1992 yılları arasındaki mülteci sayısındaki değişim Kenya hükümetinin mülteci politikasını da değiştirmiştir. 1988 yılı itibariyle çoğunluğu başkent Nairobi'de yaşayan 12.000 mülteci o zamanın şartları içerisinde kentsel alanda ikamet edebilme, özgür seyahat edebilme, çalışabilme, eğitim olanaklarından faydalanabilme gibi yasal hakların yanında yerel entegrasyon sürecine dahil olma imkanlarına sahip iken bölge ülkelerinde 1991-1992 yıllarında meydana gelen krizler neticesinde geniş kapsamlı mülteci hareketleri ortaya çıkmış ve mülteci nüfusu 1991'de 120.000'e 1992'de ise 400.000'e ulaşmıştır. Bu olağanüstü artış hükümetin mülteci politikasının çökmesine neden olmuştur. Özetle 1991 öncesi mülteci politikası yerel entegrasyona önem veren cömert ve

misafirperver bir politika iken 1991 sonrası mülteci politikası yabancı karşıtlığı ve düşük entegrasyon ile karakterize olmuştur (Campbell, 2006: 399). Benzer durum Türkiye'deki Suriyeli mülteciler içinde geçerlidir. Zira kısa zamanda dönecekleri öngörüsü ile mültecilere 'açık kapı' politikası uygulanmıştır. 2015 yılına kadar Türkiye'ye giriş yapan 1,6 milyon mültecinin %67'si kayıt altına alınmış ve %33'lük önemli bir kesim kayıt altına alınmadan Türkiye'de yaşamaktadır (Erdoğan, 2014: 12). Mülteci sayısındaki muazzam artış ve geri dönüş olasılıklarının azalması üzerine Türkiye sınır geçişlerini daha kontrollü bir biçimde sağlamaya ve kayıt prosedürünü daha aktif biçimde uygulamaya başlamıştır.

Sürdürülebilir bir kent mülteci politikasının oluşturulabilmesi ve ihtiyaçlarına yönelik etkin politikalar geliştirebilmek için öncelikle kent mültecilerini oluşturan kesimin yasal olarak tanınması gerekmektedir. Ne var ki yasal statü tek başına güvenli bir yaşam sürdürmek adına yeterli değildir. Bailey'in kent mültecilerine yasal statü tanıyan Güney Afrika ve Mısır örneklerini incelediği çalışmasının ardından yasal statünün güvenlik teminatı anlamına gelmediğini tespit etmiştir. Mültecilerin kentsel alanda ikamet etme haklarını teminat altına alan bu ülkelerde mülteci kimliklerinin yenilenmesi, çalışma ve seyahat ruhsatlarının elde edilmesi gibi durumlar uzun sürelerde ve mülteciler için yüksek maliyetlerle gerçekleştirilmektedir (Bailey, 2004: 44). Bu prosedürleri belli aralıklarla yerine getiremeyen mülteciler hapse atılmakta veya bu durumu önlemek için yetkililere rüşvet ödemek durumundadırlar. Gerekli ruhsatlara sahip olamayan mülteciler aynı zamanda borç ve kredi imkanları, banka hesabı açma olanağı ve formel işlerde çalışma imkanlarını yitirmektedir (Jacobsen, 2004: 62). Yine aynı şekilde Grabska yasal statüleri olan ve olmayan mültecilerin yaşam standartları arasında gözle görülür bir farklılaşma olmadığını vurgulamıştır (Grabska, 2006: 304). Kısaca yasal statünün sağladığı faydalar aynı zamanda sosyo-ekonomik şartların elverişli olması ile birlikte bütünlük kazanabilmektedir.

2.2.2. Ekonomik Sorunlar, İşsizlik ve Sömürü

İşsizlik az gelişmiş ülkelerin tamamında görülen bir sorun olarak göze çarpmaktadır. İşsizliğin önemli nedenlerinden birisi ise nitelikli işgücünün yoksuludur. Gelişmekte olan ülkelerdeki kent mültecileri bu durumdan en

olumsuz etkilenen kesimdir. Zira yabancı bir ülkede işgücü piyasasında yer alabilmeleri için halihazırda var olan rekabet ortamının yanında kültür, dil farklılıkları, yabancı karşıtlığı, çalışma mevzuatı ile ilgili sorunlar ve sistematik emek sömürüsü ile de mücadele etmek durumundadırlar.

Mültecilerin kentsel alanda yaşamlarını idame ettirebilmek için barınma ve temel ihtiyaç malzemeleri gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak zorunluluğu vardır. Kamplardaki mülteciler barınma ve genel ihtiyaçlarının karşılanması için herhangi bir ödeme yapmamakla birlikte bazı istisnai örneklerde²⁴ küçük çaplı maddi yardımlar dahi alabilmektedir. Kent mültecileri kamplarda yaşayan emsallerine oranla Suriye'deki yaşamlarında daha yüksek gelirlere sahip olmakla birlikte Türkiye'deki yaşamlarında sürekli gelir elde etme mecburiyetindedir.²⁵ Özellikle kentlerde yaşayan ve ülkelerinden getirdikleri maddi birikimleri kullanan mülteciler iltica sürecinin uzaması ile yoksullaşmaya başlamakta (Yılmaz, 2013: 13) ve istihdam imkanları araştırmaya mecbur kalmaktadır.²⁶ Geri dönüş karamsarlığı üzerine birçok mülteci kendisini savaşın bitimi ile ülkelerine dönecek ilticacılar değil, yeni haytalarına adapte olmak için çalışan göçmenler olarak görmektedir (Kirişçi and Salooja, 2014)²⁷

---

²⁴ Maddi yardım alma oranlarında sığınmacıların kamp ve kentlerde yaşamaalı önemli farklılıklar getirmektedir. Zira kamplarda yaşayan sığınmacılardan erkekler %38, kadınlar %44 oranında maddi yardım alırken, kentlerde bu oranlar erkekler için %17 kadınlar için yalnızca %9'dur (AFAD, 2013: 46). Belki de bu yardımların en dikkat çekici olanı BM Dünya Gıda Programı(WFP)'nin, "Electronic Food Card" (Elektronik Gıda Kartı)13 programı çerçevesinde Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinesinde Türk Kızılayı eliyle başlatılan "Kızılay Kart" uygulamasıdır. WFP'nin 80, Türkiye'ninse 20 TL yüklediği bu kartlarla aylık temel gıda ihtiyaçları karşılanabiliyor. (Güçer, 2013: 28). Yardım kartlarının şehir merkezlerinde geçmemesi bölge esnafını öfkeliendiren bir unsurdur (Kilis Otak Akıl Topluluğu, 2013).

²⁵ Kentlerde yaşayan sığınmacılar kamplarda yaşayanlara göre Suriye'deyken daha fazla gelire sahip olduğu tespit edilmiştir. Zaman içerisinde birikimlerin erimesi neticesinde iki sınıf arasında gelir farkları azalmıştır. Kamplarda kişi başı gelir 131 dolar iken kentlerde bu miktar 154 dolardır (AFAD, 2013: 30-31).

²⁶ Suriye'de iç savaş öncesi yaşam standartlarının Türkiye'ye oranla daha ucuz olması, mültecilerin ekonomik olarak zor durumda olmalarının temel nedenlerindedir. Suriye'de 1 TL'ye elde edilebilen bir ilaç Türkiye'de 30-40 TL'ye satılmaktadır. Bu durum ise zengin azınlık dışında kalan orta gelirli ve düşük gelirli mülteci gruplar için önemli sorunlar oluşturmaktadır (Ataman, 2014).

²⁷ Bu durumla birlikte bütün şiddeti ile devam eden Suriye'deki iç savaşı, Türkiye'deki hayat pahalılığına tercih ederek Suriye'ye aileleri ile dönüş yapan yüz binlerce kişi de söz konusudur (Ataman, 2014).

BM'ye göre mülteciler ekonomik faaliyetlere katılma imkanlarına sahiptir. Uluslararası sözleşmelerle tüm bireylere tanınan ekonomik ve sosyal haklar mülteci ve sığınmacılar için de tanınmaktadır. Bu durumda her yetişkin mültecinin çalışma hakkına sahip olması gerekmektedir ve BM sözleşmelerinde ön görülen standartlara göre bu hak, asgari ölçüde o ülkede yasal olarak ikamet eden diğer yabancılara sağlanan haklara denk olmalıdır. Bu imkanlar hareket ve seyahat özgürlüğü, maaşlı işlerde çalışabilme imkanları, kendi işini kurma imkanı ve özel mülkiyet edinme hakkı gibi liberal ekonomik düzenin vazgeçilmez unsurlarıdır. Ne var ki uluslararası metinlerde mültecilerin ekonomik haklarına dair maddelerin açıklığına rağmen birçok ulus devlet bunları yok saymakta hatta zorlaştırmaktadır (Jacobsen, 2004: 57). Çalışma izninin verildiği ülkelerde ise mülteciler çalışma izni ve ticaret ruhsatı gibi zorunluluklara tabidir. Belirli aralıklarla bu izinlerin yenilenmesi gerektiğinden dolayı, ruhsat ücretleri, seyahat masrafları ve izinli gün kayıpları gibi maddi yükler mültecilerin üzerine binmektedir (Jacobsen, 2004: 62).

Mültecilerin çalışma hakları ile ilgili benzer sorunlar Türkiye'de de mevcuttur. Anayasa'nın "Çalışma Hakkı ve Ödevi" başlığı taşıyan 49. maddesi çalışmayı herkesin sahip olduğu bir hak ve ödev olarak tanımlamasına ve devleti "çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri." almakla yükümlü kılmasına rağmen yabancılar özellikle de mülteciler için bu haklar kısıtlanmaktadır.

Türkiye'de mülteci ve sığınmacıların çalışma izinleri 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'a tabidir (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 23). Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiler, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilmekte, şartlı mülteciler de, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilmektedirler. Geçici koruma altına alınanların, örneğin Suriyelilerin resmi çalışma hakkı ise bulunmamaktadır. Ancak yasal olarak pasaportuyla gelmiş ve ikamet izni verilmiş bulunan Suriyelilere ikamet izin sürelerini aşmamak üzere, çalışma izni verilmektedir.

Mültecilere verilen ikamet tezkeresinin üzerinde ‘bu tezkere çalışma hakkı vermez’ ibaresinin yer alması yasal olarak çalışma imkanlarını kısıtlamakta ve serbest piyasa içerisinde sömürülmeye yol açabilmektedir.²⁸ Suriyeli çalışanlara ödenen ücretlerde bir sene içerisinde 850 TL’den 600 TL’ye düşüşün temel nedeni piyasadaki rekabet ve yasal imkanlardan faydalanmadıklarından dolayıdır (Yılmaz, 2013: 12-14)

Birçok kent mülteciyi kendi ülkelerinde profesyonel olarak bir işle meşgul iken iltica edilen ülkelerde bu durumları tanınmamaktadır. Sertifika ve diplomaların tanınmaması bu işlerle uğraşabilmeleri yolunda önemli bir engeldir. Sertifikaların tanınması için iltica edilen ülkede ilave eğitim şartı veya yerel yönetimlerce seritifkanın tanınması şartı koşulmaktadır. Bu nedenle doktor, avukat, muhasebeci ve diğer profesyonel meslek sahipleri formel sektörde istihdam olanağı bulamamaktadır (Jacobsen, 2004: 62). Güney Afrika’da çok sayıda hemşire ihtiyacı olmasına rağmen yüzlerce mülteci hemşire gerekli evrakları olmadığı için veya evrakları tanınmadığı için istihdam edilememektedir (Jacobsen and Landau, 2005: 52). Suriyeli doktorlara verilmeyen çalışma izni ve diploma denklikleri nedeniyle ancak hastalar ve Türk doktorlar arasında iletişim ve tercümanlık faaliyetlerinde bulunabilmektedir (Yüncüler, 2014).²⁹ Yasal olarak engellenen profesyonel meslek sahibi mülteciler yaşamlarını zorunlu olarak informal sektörde sürdürmek zorunda kalmaktadır.

İşverenlerin mültecilerin zor durumlarından faydalanmaları sık görülen bir durumdur. Zira işverenler mültecilere yerli halka oranla daha az ücret ödeyip, onlardan daha fazla çalışmalarını talep etmekte, uzun çalışma saatlerine ve tehlikeli çalışma şartlarına maruz bırakabilmektedir³⁰. Bu durum mültecilerin olası

---

²⁸ Osmaniye Antep ve Kilis’te sadece 2013 yılında 80 den fazla firma kaçak Suriyeli çalıştırdığı için ceza almış 30 Ocak 2013’te Antep’te bir fabrika yangınında Suriyelilerin ölmesi üzerine kontroller arttırılmıştır (Cagaptay, 2013:11).

²⁹ Formel istihdamın tek istisnai durumu kamplarda görev yapan personeldir. Akademisyenler ve öğretmenler kamplarda tercümanlık görevi üstlenirken akademisyenler için tek istihdam alanı Arapça öğretmeni olarak görünmektedir. Kamplarda 1500ten fazla Suriyeli öğretmen görev yapmaktadır (Cagaptay, 2013: 12).

³⁰ İstanbul Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odası raporuna göre işverenler her yıl göçmem işçileri çalıştırmak suretiyle asgari ücret altında ödeme yaparak 422 milyon dolar ve sigorta primleri ve vergi ödemeyerek 1 milyar 60 milyon dolar kazanç sağlamaktadır. Son 15 yılda toplam 12,2 milyar dolarlık bir kazanç söz konusudur (Aras, 2012).

gözüne alınma ve yurtdışına gönderilme korkularından dolayı belirlenememektedir (Landau, 2006: 231; Sommers, 2001: 76; Pavanello vd, 2010: 28; Macchiavello, 2004: 26; Buscher and Heller, 2008: 21).

Suriye krizinin öncesinde Türkiye’de kayıt dışı olarak çalışan göçmen sayısı 200 bin civarındaydı. Yerel halkın yarısı ücretlerle çalışmayı kabul eden bu göçmenler ev hizmetleri, tekstil, eğlence ve merdiven altı atölyelerde istihdam olmaktadır (Aras, 2012). Suriyeli mülteciler de benzer biçimde ekonomik rekabette en alt tabakayı oluşturan kesim durumuna gelmiştir (Bal, 2014) . Yerel halk tarafından yapılmak istenmeyen vasıfsız işlerde (Duran, 2014) 15 liraya kadar gerileyen düşük ücretler ile (Özden, 2013: 8) çalışan bir çok Suriyeli söz konusudur.

Yok Sayılanlar raporuna göre mültecilerin aylık ortalama gelir bütün bireyler hesaplandığında 111.48 TL iken sadece çalışan bireyler hesaplandığında 555.10 TL olarak tespit edilmiştir. 2013 yılı için asgari ücretin 773 TL olduğu düşünüldüğünde dış yardım veya hane içinde birden fazla çalışan olmaması durumunda mültecilerin ekonomik olarak sürdürülebilir bir hayatları olmadığı görülmektedir (Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 36-39). Çalışılan iş kolları ise restoran, fabrikalar, inşaatlar ve tarlalar gibi genel olarak vasıfsız işgücüne ihtiyaç duyulan sektörlerdir (Özden, 2013: 7).³¹ Benzer biçimde mevsimlik işçiler olarak İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerine giden Suriyeli mülteciler söz konusudur (Orhan, 2014: 17). Mülteciler bu sektörlerde yerel halkın hemen hemen üçte biri ücret karşılığında çalışırken, sosyal güvenlik imkanlarından hiçbir şekilde faydalanamamaktadır (Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 36).

Her ne kadar mülteciler yerel halka oranla daha düşük ücretler karşılığında çalışmayı kabul etse de işverenler bu konuda ihtiyatlı davranabilmektedir. Zira mültecilerin uzun dönem çalışma ihtiyaçları, referans eksiklikleri, çalışma hakları ile ilgili sorunlar, dil farklılıkları, kültürel önyargılar, mültecilerin müşterilerde olumsuz imaj yaratacağı önyargısı gibi olası

---

³¹ Büyükşehirlerdeki mülteci tipolojisi çok farklı kesimleri içermektedir. Dilenciler, trafikte mendil satanlardan, öğrenci, öğretmen, doktor, yönetmen, içi ve çiftçiye kadar toplumun her kesiminden, her gelir grubundan sığınmacı ile karşılaşmak mümkündür (Yüncüler, 2014).

anlaşmazlıklar işverenleri bu konuda çekingen davranmaya itmektedir (Jacobsen, 2004: 62).

Kadınların kentsel alanda ekonomik gelirden yoksun olmaları çok daha kötü neticeler doğurabilmektedir. İş ve gelir ihtiyacı olan mülteci kadınlar genel olarak informel sektörde istihdam imkanı bulabilmekte, bu alandaki çalışmalarında ise tamamen işverenin insiyatifi dahilindedir (Women's Commission, 2002: 5). Yemen örneğinde gelirden yoksun Somalili kadınların giderek çok sayıda dilencilik yaptıklarını, düzenli çalışanların ise hizmetçilik yaptıklarını ve çoğunun işe giderken çocuklarını bakımsız bir şekilde terk etmek zorunda kaldıkları gözlemlenmiştir (Morris, 2008: 37). Kamplarda yaşayan sığınmacılardan erkekler %49 oranında iş ararken bu oran kadınlarda %64 tür. Kadınların daha fazla istihdam talep etmeleri dikkat çeken bir durumdur. Kentlerdeki sığınmacılar içinse istihdam talebi gerek erkekler gerekse kadınlar için %77'dir. (AFAD, 2013: 52-55). Mülteci kadınların en fazla istihdam edildiği sektörlerden birisi ev hizmetçiliğidir³². Birçok ülkenin iş hukuku tarafından düzenlenmeyen bu informel uğraş çalışma iznini gerektirmemekte ve sürekli talep edilen bir sektör durumundadır. Ne var ki çalışma alanının güvenliği konusunda önemli sıkıntılar yaşanmaktadır. Özellikle kötüye kullanım, aşırı çalıştırma, cinsel saldırı ve ücret ödenmemesi gibi hak ihlalleri çok sayıda görülmektedir. Yasal olarak güvencesi olmayan bireylerin karşılaştıkları haksızlıkları bildirmeleri durumunda ise tutuklanma ve sınır dışı edilme olasılıkları bulunmaktadır (Buscher ve Heller, 2008: 20; Women's Commission, 2002: 5). Pavanello ve diğerlerinin mülakatlarında mültecilerin yakındığı noktalardan birisi kadın mültecilere karşı olan ekonomik sömürüdür. Gönüllü veya gönülsüz olarak Somali'den Kenya'ya getirilen veya kaçırılan çoğu kimsesiz olmak üzere genç kızlar Kenyalı zengin ailelerin yanında köle benzeri bir biçimde ev işlerinde çalıştırılmaktadır. Çok azı iyi imkanlara sahip olmakla birlikte çoğunluğu uzun saatler çalıştırılmakta, ücretleri ödenmemekte ve fiziksel, cinsel ve psikolojik saldırılara maruz kalmaktadır (Pavanello vd, 2010: 28). Kentsel alanda zor durumda kalan mülteci kadınların yerliler ile evlenmek zorunda kalmaları son dönemde çok yaygın olarak görülmektedir. Özellikle çok küçük

---

³² Türkiye'de yabancı kadınların ev hizmetçiliği ile ilgili çalışma 'Akalin, A.E. (2014). Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Toplumsal ve İktisadi Varoluş Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz, Doktora Tezi, Ankara, 2014.'

yaşlarda gerçekleşen evlilikler birçok genç kızın tehlikeli hamileliklerine sebep olmakta ve erken doğum oranını ve düşük olaylarını yükseltmektedir (Women's Commission, 2002: 2).

Mültecilerin kentsel entegrasyonu için ekonomik bağımsızlıkları ve kendi kendilerine yeterlilikleri hayati önem taşımaktadır. Bu anlamda mültecilere sağlanacak mikrokredi olanakları yaşam şartlarının geliştirilmesi ve toplumsal entegrasyon sürecinde önemli katkılar sağlayacaktır. Mültecilerin ekonomik olarak mikro kredi olanakları ile istihdama katkı sağlamaları için hükümetler kent mültecileri için mülteciler kentsel alana gelir gelmez başarılı bir şekilde eklemlenmeleri ve maddi kazanç sağlayabilmeleri için için yardım sağlamalı, mültecilerin mesleki yetenekleri ve girişimci özelliklerini kullanabilmeleri için ortam hazırlamalı, İngilizce eğitimi olanakları sağlamalı ve kadın mültecilere yönelik özel ekonomik destekler sağlamalıdır (Macchiavello, 2004: 27).

2.2.3. Hizmetlere Ulaşım Sorunları

Kentsel alana yoğun mülteci akını karşısında kentsel alanda sürdürülebilirliğin sağlanması kent yöneticilerinin karşılaştığı en önemli sorunlardan birisidir. Zira tam olarak sayıları bilinmeyen, hatta birçoğu yasal olmayan yollarla kentlerde yaşayan mültecilere hizmet sunmak idareciler açısından bir ikilem oluşturmaktadır. Kentlere olan mülteci akını önlemek üzere politika geliştiren yetkililerin aynı zamanda hizmet sunumu sağlamaları sonucunda kentleri cazip hale getirmeleri bu ikilemin temel boyutunu teşkil etmektedir.³³ İç savaşla birlikte Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik acil eylem planlarında kamplardaki mültecilerin yiyecek, gıda, sağlık, eğitim ve koruma ihtiyaçları etkin biçimde giderilmekle birlikte kentsel alanda yaşayan mültecilere hizmet sunumunda sorunlar yaşanmaktadır (Sanduvac. 2013: 9). Kent mültecilerine kamu hizmeti götürülmesi konusunda son dönemde atılan adımlara rağmen yasal mevzuat, mültecilerin kamu hizmetlerine ulaşabilmesi konusunda yönlendirici bir mekanizma olmaması ve hizmet veren kurumlar

---

³³ Kamu kurumları özellikle de yerel yönetimler genel olarak kendilerini sığınmacılar için cazip hale getirmeyecek şekilde hizmet sunumunda bulunmaktadır (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 25).

arsasında koordinasyon eksiklikleri önemli sorunlar olarak süregelmektedir (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 24).

Mültecileri tamamen izole eden anlayış Grabska'nın tasnifine göre marjinalizasyon süreci ekonomik, kültürel, siyasi ve sosyal boyutları ile değerlendirilmektedir ve mültecilerin izolasyonu bu araçların kullanımının engellenmesi ile gerçekleştirilmektedir (Grabska, 2006: 290). Bu yaklaşıma göre mültecilerin marjinalizasyonunda üç temel boyut söz konusudur. İlk olarak haklar ve hizmetlere ulaşım ev sahibi hükümetler tarafından engellenir. İkinci olarak sistematik olarak mülteciler yerel halk tarafından ayrımcılığa tabi tutulur. Üçüncü olarak ise mülteciler kendiliğinden ev sahibi topluluktan izole olmayı tercih eder. Bu üç durumun neticesinde mültecilerin entegrasyonu imkansız hale gelmektedir. Ne var ki bu politikalar gerek insan hakları gerekse ekonomik kalkınma açısından olumsuz neticeler doğurmaktadır.

Bazı ülke pratiklerinde ise mülteciler ekonomik olarak kalkınma ajanı olarak görüldükleri için ekonomik bazı haklara sahip olmakla birlikte sosyal hak ve hizmetlere ulaşmaları kısıtlanmaktadır. Mültecilerin entegrasyonunun hangi boyutları ile olduğunu değerlendirmek önemli bir ayrım konusudur. Zira ekonomik ve sosyal olarak entegrasyon sürecinin birlikte tamamlanması olması arzu edilen durumdur. Var olan duruma bakıldığında ise mültecilerin ekonomik olarak kısmi entegrasyonuna sosyal entegrasyonun eşlik etmediğidir. Mültecileri iş gücü piyasasında ucuz emek, mal ve hizmet piyasasında tüketici olarak gören anlayış ekonomik entegrasyona izin verebilmektedir. Ne var ki mültecilerin geçici karakterde görülmesinden dolayı sosyal olarak entegrasyon hem hükümet politikası olarak hem de yerel halk tepkisi olarak izin verilen bir durum değildir.

Mültecilerin entegrasyonu önünde bir diğer engel ise paralel yapıların oluşturulmasıdır. Mültecilerin alacakları bazı hizmetlerin sadece mültecilere yönelik karşılanması neticesinde entegrasyonun önüne geçilmektedir. Özellikle eğitim konusunda mülteci okullarının yapımı bu konuda en önemli örneği teşkil etmektedir. Benzer biçimde mültecilere özel sağlık kurumları ve banka hizmetleri de bu paralel yapılara örnek teşkil etmektedir (Jacobsen, 2004: 65).

2.2.4. Eğitim Sorunları

Mültecilerin sığındıkları ülkede eğitimlerine devam etmeleri çok önemli bir sorun alanı teşkil etmektedir (Jacobsen, 2006: 284). Ev sahibi devletler tarafından mültecilerin eğitim haklarının kasıtlı olarak ihmal edilmesi veya engellenmesi mültecilerin geri dönüşünü teşvik etmek için kullanılan bir araç durumundadır (Grabska, 2006: 292). Zira mültecilerin eğitimlerini sürdürebilmeleri iltica ettikleri ülkeye entegrasyonlarında hayati önem taşımaktadır (Campbell, 2006: 399). Özellikle kent mültecilerinin iltica öncesindeki eğitim seviyelerinin yüksek olduğu göze alındığı zaman (Kibreab, 1996; Macchiavello, 2004) eğitimlerinin devamı daha da önem kazanmaktadır.

Türkiye’de mültecilerin son zamanlara kadar görece düşük sayıları nedeniyle eğitim sorunu çok gündeme gelmemiştir.³⁴ Suriyeli mülteciler ile birlikte eğitim olanaklarından faydalanamayan çocuk sayısındaki muazzam artış ve iç savaş gölgesinde büyüyen kayıp bir nesil ile birlikte eğitim sorunu dikkat çekmeye başlamıştır.

Türkiye’de Anayasa’nın 42. maddesi uyarınca kimse eğitim ve öğretim hakkından mahrum bırakılamaz. Ancak sığınmacı ve misafir statüsünde Türkiye’de bulunan kişilerin öğrenim imkanlarını hükme bağlı tutulmaktadır.

Üniversitelerle ilgili olarak ise Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından 3 Eylül 2013 tarihinde YÖK Genel Kurulu’nda alınan kararla, Suriye sınırındaki illerde bulunan 7 üniversitenin, Suriyeli mültecileri “özel öğrenci” statüsünde kayıt etmelerine olanak tanınmıştır. Genelgeye göre, sadece 2012-13 yılına mahsus olmak şartıyla mülteciler hiçbir belge göstermeden, yalnızca “beyanla” üniversitelere “özel öğrenci” statüsü ile kayıt olabilecektir (Suriye’den

---

³⁴ Türkiye’de mültecilerin eğitim hakları ile ilgili ayrıca bkz. Seydi, A.R. (2013). Türkiye’deki Suriyeli Akademisyen ve Eğitimcilerin Görüşlerine Göre Suriye’deki Çatışmaların Suriyelilerin Eğitim Sürecine Yansımaları, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Aralık 2013, Sayı; 30, ss.217-241. Seydi, A. R. (2014). Türkiye’nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2014(31). Şeker, B. D. & Aslan, Z. (2015). Eğitim Sürecinde Mülteci Çocuklar Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 8(1), 86-105, Ocak 2015. Watenpauh, K. D., Fricke, A. L., & King, J. R. (2014). We Will Stop Here and Go No Further. Syrian University Students and Scholars in Turkey. October 2014 Institute of International Education Report. Dillioğlu, B. (2015). Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu. Eğitim ve İstihdam Politikaları. Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi (UTGAM) Mayıs 2015 Analiz

İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 17). Bu imkana rağmen Türkiye'de üniversitelere 2013-2014 yükseköğretim akademik dönemi için üniversite çağında olan Suriyelilerin yalnızca %2'si kayıt yaptırmıştır. Yasal ve yönetsel olarak Türkiye tarafında lisans eğitiminin mültecilere açılması yolunda gösterilen gayretlere rağmen bu ortalamanın çok düşük olduğu dikkat çekmektedir (Watenpaugh vd. 2014: 5). Yine iç savaş öncesinde Suriye'de üniversite eğitimi alan kişilerin cinsiyet dağılımı birbirine hemen hemen eşit iken Türkiye'de üniversiteye kayıt yapan mültecilerin %80'inin erkek olması mülteci kadınların eğitim konusunda da çekimser davrandıklarının bir göstergesidir (Watenpaugh vd. 2014: 12-13).

Eğitimin bütün gerekliliğine rağmen pratikte yasal olarak imkan tanınsa dahi eğitim olanaklarına ulaşmak çok maliyetli bir durumdur ve mültecilerin büyük çoğunluğu bu imkanlardan mali nedenlerden dolayı yararlanamamaktadır (Jacobsen, 2006: 281). Grabska Kahire'deki yasal izinleri olan Sudanlı mülteci çocukların eğitim imkanları olmasına rağmen, bürokratik süreçler, aşırı kalabalık sınıflar ve çocukların karşılaştığı ayrımcılık nedeniyle bu haklarını kullanmalarının imkansız hale geldiğini belirtmektedir (Grabska, 2006: 299). Morris'in tahminlerine göre Yemen'deki Somalili çocuk kent mültecilerinin yalnızca çeyreği bir okula kayıtlı iken bu çocukların çoğunun üniforma, kitap, ulaşım ve yiyecek konusunda sorun yaşamaktadır. Aynı zamanda okul ortamında mülteci çocuklara karşı gün geçtikçe artan ırkçı saldırılar ve tehditler söz konusudur (Morris, 2010: 37). Türkiye'de ise kent mültecilerinin eğitim çağında olanlarının yalnızca %13'ü eğitim imkanlarına sahip durumdadır. Eğitime devam durumu kamp ve kentlerde çok büyük farklılık göstermektedir. Kamplarda eğitime devam durumu eğitim çağındaki çocuklar için %82 iken bu oran kentlerde yalnızca %13 olması kentlerde yaşayan mülteci çocukların geleceği için çok büyük bir sorun teşkil etmektedir (AFAD, 2013: 49). Kentlerdeki mülteci çocukların eğitim almak yerine ailelerine gelir sağlayabilmek için çalışmayı tercih etmeleri bu duruma neden olan unsurlardan birisidir (Karaca ve Dinçer, 2013: 36).

Okullardaki eğitim dili mültecilerin eğitim olanaklarını kısıtlayan bir diğer unsur olarak kabul edilmektedir. Mülteciler genel olarak sadece kendi anadillerine hakimdir. İltica edilen ülkenin anadiline tam olarak alışabilmek içinse

uzun sürelerin geçmesi gerekmektedir. İltica edilen ülkenin dilini bilmeyen bir mültecinin o ülke müfredatına göre eğitim alması imkansızdır. Sınırdaki illerde 7 üniversite'de Suriyeli öğrencilere herhangi bir belge göstermeksizin derslere girebilme imkanı tanınmıştır. Ne var ki dil sorunları nedeniyle bu imkanlardan yalnızca Türkmen sığınmacılar yararlanabilmektedir (Özden, 2013: 8; Watenpaugh vd, 2014: 5).

İltica edilen ülke dili ile kendi anadilinin aynı olması durumunda ise eğitim sistemine uyum yüksek düzeyde gerçekleşebilmektedir. Suriye, Mısır ve Lübnan'daki Iraklı mültecilerin eğitim sistemine başarılı bir biçimde entegrasyonu bu anlamda aynı dil ve kültür paylaşımından kaynaklanmaktadır (Crisp vd, 2009: 40). Aynı dilin paylaşılmaması durumunda ise mülteciler kendileri için özel hazırlanan mülteci okullarında eğitimlerini sürdürmek zorundadır. Kahire'deki Sudanlı mülteciler kendi eğitim müfredatları ile harmanlanmış mülteci okullarında eğitim almakta iken aynı okullara gitmek zorunda kalan Etiyopya ve Somalili mülteciler için sıkıntılar yaşanmaktadır (Goździak and Walter, 2012: 26-29).

Mülteciler çocuklarının kamusal veya özel okullara kayıtlarında sıkıntı yaşamaları durumunda bazen alternatif olarak kendi imkanları ile okullar açabilmektedir (Dreyden-Peterson, 2004a; Karanja, 2010). Ne var ki mültecilerin eğitimi ile ilgili alternatif olarak üretilen hayır kuruluşları veya kaynak ülke destekli eğitim kurumları genel olarak ev sahibi ülkelerin bürokratik mekanizmaları tarafından engellenmektedir (Jacobsen, 2006). Dreyden-Peterson mülteci çocuklara ücretsiz eğitim olanağı sağlayan Kampala Kent Mülteci Eğitim Merkezi ile ilgili yaptığı çalışmasında bu tür organizasyonların mültecilerin entegrasyon sürecinde katkı sağlayacağı, kendi kendilerine yeterlilik bakımından da ev sahibi ülkelerin yükünü hafifleteceğini belirtmektedir (Dreyden-Peterson, 2006: 381-386).

Mülteciler bazı durumlarda ise kasıtlı olarak iltica edilen ülkenin okullarına göndermemektedir. Kültür ve din farklılıkları aileler arasında asimilasyon korkusuna yol açmaktadır. Özellikle etnik kökeni hristiyan olan Güney Sudan'lı mültecilerden maddi durumu yeterli olanlar Arapça eğitim veren devlet kurumlarının yerine, İngilizce eğitim veren özel kurumları tercih etmekte,

maddi durumu yetersiz olanlar ise eğitimlerini sürdürmemektedir (Grabska, 2006: 301).

2.2.5. Sağlık Hizmetleri Sorunları

Sığınmacı ve mültecilere yönelik sağlık hizmetleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere istenen düzeyde değildir. Mülteciler dünya çapında danışmanlık, temel sağlık hizmetleri ve koruyucu hizmetler, tanı, tedavi olanakları ve ilaca erişim konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadır (Karadağ ve Altıntaş, 2010: 55). Sağlık çalışanlarının sığınmacı ve mültecilerin özel gereksinimleri konusunda farkındalığının ve deneyiminin az olması, dil ve iletişim sorunları, kültürel farklılıklar, yabancı sağlık sistemine uyum sağlayamamak, varsa sağlık hizmeti hakkı konusunda bilgilendirilmemiş olmak, istismar, tecavüz vb. durumları açıklamak konusunda çekingenlik, hizmetlerin ücretli olması, sağlık kuruluşuna ulaşmak için yol parasını karşılayamamak, kimliğini ispatlayamamak, idari/yasal engeller vb. olarak sıralanmaktadır .

T.C. Anayasası'nın 56. maddesi ' Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler' şeklinde sağlık hakkından bahsetmiştir. Mültecileri de kapsayan bu genel tanımlama ile birlikte mülteciler için sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde bir dizi yasal prosedür uygulanmaktadır. Bu prosedür çeşitli yönetmelikler ile tanzim edilmiştir.

1994 İltica Kanunu mülteci ve sığınmacılar için sağlık hizmetlerinde uygulanacak prosedürü belirten ilk kapsamlı yasadır. Kanununun 19. maddesine göre mülteci ve sığınmacılar için sağlık fişi tanzim edilmekte ve bunların periyodik sağlık muayeneleri yapılmakta ve tedavi ücretleri genel hükümler çerçevesinde karşılanmaktaydı. Genel bir hüküm içeren bu yasanın yetersiz kalması üzerine Suriyeli mültecilere yönelik yeni yönetmelikler oluşturulmuştur.

2011 yılından sonra Suriyelilerin akınıyla birlikte mültecilerin sağlık hizmetlerine olan talebinde muazzam bir artış yaşanmış³⁵ ve geçmiş döneme ait mevzuatın yetersiz kalması üzerine bu konu ile ilgili özel yönetmelikler çıkarılmaya başlanmıştır. Ne var ki TTB raporlarında da belirtildiği üzere sağlık hizmetlerinde kamplara yoğunlaşmış ve uzun bir süre boyunca kent mültecileri için kaotik bir görüntü söz konusu olmuştur (Zencir ve Davas, 2013). Kamplarda sağlık hizmetlerinin kullanım oranı %90'ların üstündedir. Kentlerde ise bu oran %60'lar civarındadır. Sağlık hizmetlerinden faydalanmak için kayıtlı olma zorunluluğu bu farklılığın temel nedenidir (AFAD, 2013: 44; Zencir ve Davas, 2014). Herhangi bir kaydı olmayanlar ve kamp dışında ya da kamp olmayan illerde yaşayan misafirlerin sağlık giderlerinin nasıl karşılanacağı konusunda hala sorunlar yaşanmaktadır. Bununla ilgili ilki Ocak 2013'te, ikincisi 9 Eylül 2013'te olmak üzere iki genelge yayınlanmıştır.

Başbakanlık AFAD Yönetimi Başkanlığı tarafından 11 il valiliğine 30 gönderilen 18 Ocak 2013 tarihli 2013/1 sayılı ve "Suriyeli misafirlerin sağlık hizmetleri" konulu genelge ile belirtilen illerde kayıtlı Suriyeli mültecilerin tedavi giderleri ile ilaç ve protez giderlerinin "Sağlık Uygulama Tebliği"ne göre kayıtlı olduğu il valiliğine faturalandırılması ve sevk zincirine göre başka yerlere sevk edilmesi gerektiği bildirilmiştir (Yılmaz, 2013: 10). Bölgesel nitelikte olan bu yönetmelik Ekim 2013'te yayınlanan yönetmelik ile bütün ülke geneli için geçerli hale getirilmiştir. Bu iki genelgede benzerdir, ikisinde de giriş yaptığı il dışında yaşayan Suriyelilerin sağlık faturalarının ilk giriş yaptığı il valiliğine gönderilmesi istenmiştir. Bu genelgeye göre "Herhangi bir kampta tarafından kayıt altına alınmamış, konaklamasını kendi imkanları ile sağlayan hastalar ile sınırdan acil durumda giriş yapan hastaların, ülke genelindeki herhangi bir sağlık merkezine müracaatı veya nakli halinde, sağlık merkezince kayıt işlemi yapılırken, eş zamanlı olarak o ilin valiliğince görevlendirilmiş il emniyet müdürlüğü personeli ve il emniyet müdürlüğünce belirlenmiş sabit bir telefon numarası üzerinden 7/24 esasına göre kayıt altına alınarak sağlık hizmetinin sağlanması, tedavi giderlerinin

---

³⁵ Yalnızca 2011-2014 yılları arasında Suriyelilere 508 milyon TL sağlık harcaması yapılmıştır. (<http://www.iha.com.tr/haber-suriyelilere-508-milyon-tl-saglik-odemesi-412167/>).

sağlık kuruluşunun bulunduğu ilin valiliğine faturalandırılması” şeklinde yapılacaktır.

Yasal mevzuattaki ilerlemelere rağmen TTB raporlarına yansıyan kent mültecilerinin yaşadığı sağlık sorunları dikkat çekicidir. 2013 yılının sonu itibariyle bölge illerinde kentlerde ikamet eden mültecilerle yapılan alan araştırmaları sonucunda (Zencir ve Davas, 2014: 31-73):

- Mültecilerin sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda mevzuat ve kurumlar hakkında bilgi sahibi olmadıkları,
- Sağlık kurumlarından talep edilen muayene ücretlerinin hizmetlere ulaşım konusunda tereddüt yarattığı,
- Koruyucu hizmetlerin yalnızca talep durumunda verildiği ve yerinde korumanın yapılmadığı için yeni doğum gibi periyodik gözlemlerin yapılması gereken durumların ihmal edildiği,
- Dil sorununun daha yaygın olduğu kadınların sağlık hizmetlerine ulaşmada daha çekimser davrandıkları ve bundurum neticesinde aile planlaması, hamile gözlemleri ve danışmanlık hizmetleri konusunda aksamalar yaşandığı,
- İstenmeyen gebelikler, çocuk ve anne ölümlerine yol açabilecek şartların olduğu,
- Aşıların kentte yaşayan bir çok mülteciye yapılamamasından dolayı salgın hastalıklara karşı savunmasız kaldıkları,
- Sağlık yönetiminden sorumlu kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon eksiklikleri ve hizmetlerin planlanması, denetlenmesi ve değerlendirilmesi konularında eksik kaldıkları belirtilmiştir.

2.2.6. Güvenlik Sorunları

Mülteciler bir ülke içerisindeki en dezavantajlı gruplardan birisini teşkil etmektedir. Dezavantajlı konumları mültecilerin kentsel alanda birçok güvenlik zafiyeti ile karşılaşmasına da neden olmaktadır. Kırsal alan ve kamplardaki güvenlik sorunlarından kaçınmak için kente iltica eden mültecileri kentlerde daha farklı güvenlik problemleri beklemektedir. Özellikle iltica edilen ülkede farklı

unsurlardan kaynaklı olsa dahi güvenlik unsurlarının kötüye doğru gitmesi ile mülteciler üzerine olan güvenlik kontrollerinin artışı arasında doğru orantı söz konusudur. Kent mültecilerinin gözetimine alınma, ayrımcılıkla karşılaşma, ırkçı saldırılara maruz kalma, sınırdışı edilme, cinsel saldırı veya kasıtlı tutuklama gibi insan hakları ihlallerine uğramaları olası ve çokça görülen bir durumdur (Campbell, 2006; Grabska, 2006; Kibreab, 1996; Sommers, 2001; Pavanello vd, 2010; Jacobsen, 2006; Landau, 2006; Dreyden-Peterson, 2006; Bailey, 2004; Fabos and Kibreab, 2007).

Kent mültecileri yasal olarak tanınmadıklarından dolayı uğradıkları insan hakları ihlallerine karşı şikayet etmeleri mümkün değildir. Resmi makamlara başvuru durumunda kendi güvenlikleri tehlikeye girecek ve sınır dışı edilme tehlikesiyle karşılaşacaktır. Bu nedenlerden dolayı kent mültecileri uğradıkları saldırı ve haksızlıklar karşısında ses çıkaramamaktadır. Bu durumun farkında olan çevreler tarafından kendi lehlerinde kullanılabilirlerdir

2.2.7. Barınma ve Gettolaşma Sorunları

Barınma ihtiyacı sınırdan geçiş yapan mültecilerin çözüm bulması gereken temel ihtiyaçlarından ilkidir. uygun bir barınma ortamı mültecilerin yerleştikleri bölgeye ilk olarak psikolojik daha sonra ise sosyolojik olarak bütünleşme sürecine katkı yapacaktır. Barınma hakkı Anayasa'nın 57. maddesinde "*Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.*" şeklinde yer almaktadır.

Ev sahibi devlet tarafından mülteciler kamplar da olmasa dahi kentsel alanda kontrol altında tutulmak istenebilmektedir. Bu doğrultuda kentin belirlenen bölgeleri mültecilere tahsis edilmektedir. Özellikle kentsel alanın çeperindeki gelişmemiş alanlar ve kent merkezindeki çöküntü bölgeleri bu amaçla kullanılmaktadır. Kent mültecileri genel olarak kentsel alana dağılmış ve sosyal, kültürel ve dini unsurlara göre farklılık göstermekle birlikte ev sahibi nüfustan izole bir şekilde yaşamlarını sürdüren bir profile sahiptir. Mülteciler kentsel alanın merkezinde çöküntü alanlarda veya kentsel alanın çeperinde yetersiz hizmet alan bölgelerinde ikamet etmektedir.

Mültecilerden talep edilen daha yüksek kiralar ve depozito bedelleri ev kiralamayı çok zor hale getirmektedir. Bu durum fırsatçı bir kesimi meydana getirmekte ve bazı yerel halk ev sahiplerinden kiralandıkları evleri mültecilere yeniden kiralayarak rant elde etmektedirler. Ödeme konusundaki güvensizlik nedeniyle ev sahipleri mültecilerden bir yıllık peşin kira talep etmektedir (Kilis Otak Akıl Topluluğu, 2013). Benzer biçimde özellikle sınır il ve ilçelerinde gayrimenkul ve kiralarda artış sebebiyle fırsatçı kesimler tarafından kaçak ve hızlı yapılaşma söz konusu olmakta derme çatma biçimde evlerin üzerine kat çıkılmakta veya gayr-ı sıhhi meskenler mültecilere kiralanmaktadır (Orhan, 2014: 16)³⁶. Mültecilerin bu duruma karşı geliştirdikleri "birlikte kiralama" metodu ise ekonomik olarak optimal olmakla birlikte zaman içerisinde aileler arasında çatışma ve huzursuzluğa neden olabilmektedir. Sürekli barınılan yerin değiştirilmesi sosyal sermaye oluşturma sürecinde geri kalma, kişisel ilişkiler ve çevre edinme sürecinde yeniden başlama, eğitim sürecinde kesintiye uğrama gibi sorunları da beraberinde getirmektedir.

Barınma sorunlarını bir şekilde çözen mültecilerin toplumsal entegrasyonu yolunda en önemli engellerinden birisi ise gettolaşma sürecine girmeleridir. Mültecilerin kentlerde yaşam alanı olarak semt seçimlerini etkileyen en önemli nokta iltica hareketleri başlamadan önce kendi kültürlerine yakın olan semtlerin veya kendilerinden daha önce iltica edenlerin kümelenildiği semtlerin seçilmesidir. Örneğin iltica hareketlerinden önce İstanbul'da Arap turistler ve tacirler tarafından en fazla kullanılan Aksaray semti (Yüncüler, 2014) iltica

---

³⁶ Kentlerde barınma imkanları olarak sığınmacıların dörtte üçü apartman dairelerinde yaşamaktadır. Geri kalanlarda %15'i harabeler ve yıkıntı binalarda yaşarken, %10'luk bir kesim geçici derme çatma barakalarda yaşamaktadır (AFAD, 2013: 32). Mazlumder raporuna göre hıykenik olmayan sağlık koşullarına rağmen 8-9 metre karelik han ve işyerleri mültecilere 350-600 TL arasında fahiş fiyatlar ile kiralanmaktadır (Yılmaz, 2013: 13). Bir diğer rapora göre Suriyeli mültecilerin gelir durumu düşük olan kesimi rutubetli ve güneş almayan, ortak tuvalet ve banyolara sahip, han odaları tarzında meskenlerde ortalama 3,6 kişiye bir oda düşecek biçimde özel hayat ve mahremiyetten uzak olarak yaşamaktadır. Bütün bu olumsuz şartlara rağmen görüşme yapılan bireylerin ödediği ortalama kiranın 450 TL olması durumun vehametini kanıtlamaktadır (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu, 2013: 41-42).

hareketleri neticesinde Küçük Halep ve Küçük Suriye gibi tabirler ile adlandırılmaya başlanmıştır (Eakin and Roth, 2013; Dahi, 2014).

Mazlumder'in İstanbul'da Suriyeli kent mültecilerinin sosyo-ekonomik durumlarına yönelik yaptığı araştırmada mülteci grupların birbirleriyle bağlantılı olanlarının kentin değişik bölgelerinde mülteci gettoları teşkil ettikleri tespit edilmiştir. Mesela Küçükpazar semtinde Suriyeli Kürt kökenli mültecilerin oluşturduğu 150 aile ve 700-800 kişiden oluşan bir topluluk söz konusudur. Akrabalık ilişkilerinin birbirini çekme özelliği bu gettoların oluşumuna neden olmaktadır (Yılmaz, 2013:10).

2.2.8. Yerel Halkla İlişkiler ve Toplumsal Kabul Sorunları

Her ne kadar kentsel alanda mülteciler ve diğer kentli fakir grupların yaşadıkları sorunlar benzer görünse de mültecilerin bu sorunlara ek olarak yasal statü sorunları ve yabancı karışıklığı sorunları bulunmaktadır (Jacobsen, 2004: 57). Genel de ekonomik yapı ile bağlantılı olan diğer sorunlara mülteciler tarafından çözüm bulunabilmekle birlikte devletin algısından kaynaklı yasal statü sorunları ve yerel halkın algısından kaynaklı yabancı karışıklığı ve toplumsal dışlanma sorunlarına karşı çözüm üretmeleri mümkün gözükmemektedir.

Ev sahibi toplulukların mültecilere olan bakış açısı tarihsel önyargılar veya ortak tarihi miras, etnik ve mezhepsel farklılıklar veya ortaklıklar, iletişim zorlukları veya rahat iletişim kurulabilmesi, yaşam tarzlarındaki farklılıklar veya ortak noktalar gibi mültecilerden bağımsız olarak tek taraflı olarak geliştirilen sebeplerden dolayı olumlu veya olumsuz olarak meydana gelebileceği gibi mültecilerin doğrudan veya dolaylı olarak buldukları çevreye etkilerinden kaynaklı çift taraflı olarak da gerçekleşebilmektedir.

Mültecilerin buldukları çevreye olan etkileri doğrudan yerel halk ile olan ilişkilerine yansımaktadır. Bu etkiler ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel, çevresel ve güvenlikle ilgili etkiler olarak sınıflandırılabilir. İltica edilen ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi, mültecilerin niceliksel ve niteliksel özellikleri, mültecilerin kaldıkları süre, etnik, dini, mezhepsel köken, dil ve kültür uyumu, ülkelerindeki eğitim durumu, kentli ve kırsal kökenli oluşları gibi unsurların düzeyi mülteci-yerel halk ilişkisinde belirleyici rol oynamaktadır.

Bundan hareketle yerel halkın geliştirdiği tepkileri algısal tepkiler ve etkisel tepkiler olarak ikiye ayırmak mümkündür (Jacobsen, 1997: 19-20)

Mülteciler sığındıkları ülkeler üzerinde önemli etkiler yapmaktadır. Bu etkiler özellikle uzun süreli ve çok sayıda mülteci akınına uğrayan az gelişmiş ülkelerde hissedilmektedir. Mültecilerin ev sahibi ülkelere olan etkilerinin niteliksel ve niceliksel yapısı toplam sayıları, kaldıkları süre, etnik kökeni, sosyo-ekonomik geçmişleri gibi unsurlara göre farklılık gösterebilmektedir. Yeniden yerleştirme süreci ile iltica edilen gelişmiş ülkelerde veya mülteci sayısının az olduğu ülkelerde bu etkilerden bahsetmek mümkün değildir.

Jacobsen'e göre bir mültecinin yaşamının sürdürülebilir olabilmesi için ekonomik durumunun iyi olması yeterli değildir. Aynı zamanda içinde bulunduğu topluluğa entegrasyonu olmazsa olma şarttır. Entegrasyonun gerçekleşmesi içinse mülteciler fiziksel tehlike yaşamadığı konusunda güven sahibi olmalı, sınır dışı edilme tehlikesi yaşamamalı ve gerektiği zaman ülkelerine dönebilme imkanına sahip olmalıdır. Bu unsurların oluşabilmesi içinse yerel halk ve mülteci toplulukları arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi öncelikli şarttır (Jacobsen, 2001: 9)

Ager'in tasnifine göre mültecilerin entegrasyon sürecinde etkili olan sosyal ilişkileri üç sınıfa ayrılır. Mültecilerin devlet kurumları ve devlet yetkilileri ile olan ilişkileri, mültecilerin kendi grupları ile ve diğer mülteci grupları ile olan ilişkileri ve mültecilerin yerel halk ile olan ilişkilerinden oluşan bu ilişkiler mültecilerin grupları arasındaki ilişkilerinde ve aidiyet hislerinde kolaylaştırıcı etki yapmaktadır (Ager and Strang, 2004; 2008). Bununla birlikte kent mültecilerinin yaşam alanlarında karşılaştığı önemli sorunsallardan birisi yerel halkla ilişkilerdir. Bu durum ise entegrasyon sürecinde önemli bir bariyer teşkil etmektedir.

Kamplarda yaşayan mültecilerin belirli yaşam alanları çerçevesinde kısıtlı olan yerel halkla etkileşim olasılıkları, kent mültecileri için geçerli değildir. Aynı mekan ve ortamı paylaştıkları ev sahipleri ile olan kaçınılmaz sosyal ve ekonomik ilişkileri mültecilerin yaşam kalitesi ve entegrasyonunda önemli etkilerde bulunmaktadır (Porter vd, 2008: 232). Bu ilişkiler bağlamında mülteciler ya kentsel alana entegre olup sürdürülebilir bir yaşam devam ettirmekte veya getto tipi oluşumlarda kentsel alandan izole bir biçimde yaşamlarını sürdürmektedirler

(Sommers, 2001: 353). Mülteci ve yerel halk arasında iyi ilişkiler mültecilerin uluslararası ve ulusal sözleşmelerden doğan haklarının kullanması ve yerel entegrasyonları açısından hayati önem taşımaktadır. Mülteci ve yerel halk arasındaki çatışma unsurları ise mültecilerin yerel entegrasyonunu imkansız hale getirmektedir. (Aukot, 2003:73).

Birey ya da grupların, istemelerine rağmen çeşitli nedenlerden dolayı toplumsal alana ulaşamamaları ve toplumsal alanın dışında konumlandırılmaları, literatürde “toplumsal dışlanma” olarak tanımlanmaktadır. Bir ülke içindeki dezavantajlı gruplara veya etnik/dini/ideolojik azınlıklara yönelik dışlanma pratikleri geliştirilebileceği gibi yabancılar da çok yaygın biçimde toplumsal dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Göçmen sayılabilmek için gerekli asgari sürenin OECD'ye göre bir sene oluşu (Bitkal, 2014) dikkate alındığında bu sürenin ötesinde toplumsal entegrasyonları gerçekleşmemiş göçmen ve mülteci grupların toplumsal dışlanma sorunu yaşadığı ifade edilebilir.

Türkiye’de yabancılar yönelik toplumsal algının olumsuz seviyelerde olduğu birçok çalışmada tespit edilmiştir. Barem Research ve Gallup International Association tarafından 2010 yılında Dünya genelinde göçmen algısının ölçüldüğü bir araştırma sonucunda 'Göçmenliğe Destek Endeksi' oluşturulmuştur. Sonuç olarak göçmenlere olumsuz bakış açısının dünya ortalaması %38 iken Türkiye’de bu oranın %61 olduğu tespit edilmiş ve Sırbistan ilk sırayı paylaşmıştır.³⁷ Suriye iç savaşının hemen öncesinde gerçekleşen bu araştırma sonuçlarının Suriyeli mültecilerin ardından daha da olumsuz yönde değişebileceği öngörülebilir.

---

³⁷ Pek çok gelişmiş ülkedeki gibi örneğin İngiltere’de ülkeden göç edenlerin sayısı ülkeye göç edenlerinkine yakındır. 1981’den bu yana yaklaşık 8 milyon insan İngiltere’yi terketmiş. 5.6 milyon olan yurtdışında yaşayan İngilizlerin sayısı İngiltere’de yaşayan yaklaşık 7.6 milyondan çok uzak değildir. Örneğin Dünya Bankası’nın hesaplamalarına göre, Brezilya’da 700 bin göçmen vardır ve yurtdışındaki Brezilyalı göçmen sayısı da 1.4 milyondur. Rusya Federasyonu için gelen göçmen ve göç eden Rusyalı sayısı hemen hemen aynıdır. Yunanistan, İspanya, İtalya ve Portekiz’de de bu sayılar birbirine yakındır. Dünyanın en büyük nüfusuna sahip ülkeleri Hindistan ve Çin’in verdiği göç oranı ise toplam nüfusunun %5’in altındadır.. Tabii ki her ülkenin koşulları özgündür. Ancak benzerlikler beklenebilir. Türkiye için ise yurtdışında toplan nüfusun %9’u olan 6,5 milyon kadar Türkiyeli göçmen olduğu hesaplanırken, Türkiye’de Türk vatandaşı olmayan yabancı doğumların sayısı son iltica hareketleri bir kenara bırakılırsa 250 bin dolayındadır. Göç veren bir ülke olarak göçmenlere yönelik olumsuz algının olması ironik bir durum oluşturmaktadır (Sirkeci, 2013:7)

Suriyeli mülteciler ile yapılan alan araştırmalarında yerel halk ile iyi ilişkiler içerisinde oldukları bulgularına ulaşılmakla birlikte³⁸ yerel halkın bu algıya cevap verebilirliği konusunda önemli şüpheler bulunmaktadır. Özellikle artan mülteci sayısı ve iç savaşın bitmemesinden dolayı uzayan süreç ile beraber kısa süreli misafir algısının yıkılması göz önüne alındığında mülteciler ve yerel halk arasında oluşabilecek küçük kıvılcımların büyük yangınlara yol açmaması için bu konuda yerel halkın hassasiyetlerinin ve bakış açısının göz önüne alınması hayati önem taşımaktadır.

Üçüncü bölümde yerel halkın mültecilere bakış açısı Konya örneğinden hareketle incelenecektir.

---

³⁸ Suriyelilerle yapılan bir alan araştırmasında mültecilerin %93'ünün yerel halkla iyi ilişkiler içinde olduğu tespit edilmiştir (Sanduvac, 2013: 27). Bir diğer alan araştırmasında mültecilerin %42'si yerel halkın davranışları konusunda 10 üzerinden 10 puan vermiştir (Güçer, 2013: 43).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENT MÜLTECİLERİNİN TOPLUMSAL KABULÜ ALAN ARAŞTIRMASI: KONYA'DA SURİYELİ MÜLTECİLER

'Kent Mültecilerinin Toplumsal Kabulü' isimli alan araştırması Mayıs-Haziran 2015 tarihleri arasında Konya ilinde gerçekleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan en geniş çaplı yerinden edilme süreci olarak kabul edilen Suriyeli mülteciler krizi çevre ülkeler kadar Türkiye'de de toplumsal kabul kültürü ve toplumsal uyum tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Son derece dinamik, çok unsurlu ve güncel gelişmelerden dolayı değişken görünüm arz eden Suriye krizinin yansımaları olarak Suriyeli mülteciler krizi de zaman, mekan ve değişken faktörlere göre farklılık göstermektedir. Önceki bölümlerde değinilen kent mültecileri konusunda teorik çerçeve ve mültecilerin yaşadıkları sorunların ardından bu bölümde mültecilerin bütünleşme ve ayrılaşma sürecinde en etkili faktörlerden birisi olarak görülen kentsel alanda mülteci-yerel halk ilişkilerinde yerel halkın mülteci algısı analiz edilecektir.

3.1. Araştırmaya İlişkin Genel Bilgiler

Bu bölümde yapılan alan araştırmasının amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları, kullanılan yöntem, araştırmanın örneklem seçimi, araştırmanın temel aldığı model, araştırmanın hipotezleri ve araştırmanın güvenilirlik analizi hakkında bilgi verilecektir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Mülteciler ile ilgili çalışmalar iki boyut üzerinden yürütülmektedir. Çalışmaların büyük kısmı mültecilerin sosyo-ekonomik ve psikolojik durumlarının tespit ve analizi üzerinden yapılmaktadır. Bu durumda mültecilerin iltica ettikleri ülkenin koşullarından nasıl etkilendiği tespit edilmekte ve mülteciler bu çalışmalarda edilgen faktör olarak ele alınmaktadır.

Mülteci çalışmalarında kullanılan diğer boyut ise mültecilerin iltica ettikleri ülkenin unsurlarına olan sosyo-ekonomik ve psikolojik etkileridir. Bu

çalışmalarda ise mülteciler etken faktör olarak ele alınmakta ve sığınılan ülke şartlarına olan etkiler yerel halk nazarı ile analiz edilmektedir. Bu araştırmanın temel amacı Konya ili örneğinden hareketle yerel halkın kentsel alanda yaşayan mültecilerin toplumsal kabul düzeylerini ölçmektir. Bu doğrultuda toplumsal kabul olgusuna etki eden değişkenler ve toplumsal kabul sürecinin alt boyutları ele alınacaktır.

3.1.2. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir.

- Alan araştırması sonucunda elde edilen anketlerin hatalı ve eksik olanları elendiğinde araştırma için sağlıklı sonuçlar verecek biçimde yanıtlandığı,
- Katılımcıların anket sorularını doğru anlayıp, herhangi yanıltıcı unsur olmaksızın doğru biçimde yanıtladıkları,
- Örneklemin belirlenen grupları temsil gücünün yeterli olduğu,
- Sonuçların Konya iline benzer nitelikteki iller için geçerli olduğu,
- Kullanılan ‘Toplumsal Kabul Ölçeği’nin araştırma amacına ve araştırma hipotezlerinin testi için uygun olduğu,
- Kullanılan istatistiksel testlerin araştırmanın amacına ve sonuçların tespitine uygun olduğu araştırmanın temel varsayımlarıdır.

3.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada mültecilerin yerel halk tarafından toplumsal kabul düzeyleri Konya ili merkezi örnekleminde incelenmiştir. Araştırmanın nicelik ve niteliği açısından bazı sınırlılıklar söz konusudur.

Araştırmanın niceliksel sınırlılıkları uygulamanın yapıldığı coğrafı alan ve uygulanan yöntemden kaynaklanmaktadır. Araştırma kapsamında yerel halkın mültecilere yönelik toplumsal kabulü Konya ili örnekleminde incelenmiştir. Araştırma sonuçları demografik, sosyal ve ekonomik alt yapılara göre farklılık gösterebileceğinden dolayı belli bir bölgede uygulanması coğrafı olarak sınırlılık teşkil etmektedir. Özellikle farklı sosyo-ekonomik yapılara sahip illerde araştırma sonuçlarında gözle görülür farklılaşma olması öngörülebilir. Son dönem iltica hareketlerinin temel üssü olan Suriye sınırına yakın iller ve diğer iller arasında,

mülteci nüfusun yoğun olarak yaşadığı iller ile mültecilerin çok az sayıda veya hiç olmadığı illerde farklılaşmaların olduğu bazı araştırmalarda vurgulanmıştır (SGDD, 2011; Erdoğan, 2014; Cagaptay & Menekşe, 2014).

Araştırmanın niteliği konusunda da bazı sınırlılıklar söz konusudur. Mesela 'toplumsal kabul' sürecinin alt boyutları ele alındığı zaman toplumsal kabul düzeyinde etkili olabilecek birçok farklı faktör ve değişken yer alabilmektedir. Bu faktör ve değişkenlerden olan tarihi önyargılar, kültürel, etnik ve dini benzeşme ve farklılaşmalar, sosyal ilişkiler, ekonomik beklenti, algı ve ilişkiler gibi birçok unsur tek başına araştırma konusu olabilecek mahiyettedir. Aynı zamanda disiplinler arası bir konu olması sebebiyle yöntem olarak birçok farklı disiplinden yöntem, kavram ve yaklaşımın detaylı biçimde ele alınması araştırmanın kapsamını aşacaktır.

3.1.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma literatür taramasına dayalı uygulamalı bir 'örnek olay tarama' araştırmasıdır. Yorumlayıcı yaklaşım ile alan araştırmasının bulguları ve değişkenlere etki eden faktörler örneklem kitle üzerinden analiz edilmiştir. Araştırmanın temel amacı toplumsal kabul düzeyinin değişkenlere göre farklılıklarının tespiti olduğu için genel tarama yerine örnek olay tarama yöntemi, örneklem seçiminde ise basit tesadüfi örnekleme yöntemleri yerine 'tesadüfi kotalı örneklem yöntemi' uygulanmıştır. Belirlenen değişkenlerin tamamında istatistiksel analizi mümkün kılacak sayılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini Konya ili merkezinde ikamet eden 18 yaş üstü bireyler teşkil etmektedir.

Araştırmanın uygulandığı mahallelerin seçiminde farklı sosyo-ekonomik tabanlara ulaşılması ve mültecilerin homojen ve heterojen olarak dağılımları dikkate alınmıştır. Birinci grup mahalleler (Şems, Şükran ve Sahipata) Suriyeli sığınmacıların yoğun şekilde ikamet ettikleri mahalleler iken ikinci grup mahalleler (Aydınlıkevler, Yazır, Sancak, Bosna, Havzan, Yaka, Beyhekim) sığınmacıların düşük yoğunlukta ve heterojen biçimde dağıldıkları mahallelerdir.

Alan araştırması dahilinde hedef kitleye anketler iki yol ile ulaştırılmıştır. İlk aşamada toplam 400 anket deneyimli anketörler tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır. 400 anket anketörlere verilen yönergeye uygun biçimde hata payının ve ciddiyetsiz cevapların önüne geçebilmek amacıyla cevaplayıcıya doğrudan anketörler tarafından iletilmiş ve cevaplayıcının tepkisine göre cevaplar işaretlenmiştir. Yüz yüze görüşme yönteminden sonra kotalı örneklem yöntemi kullanıldığı için cevaplayıcı sayısı yetersiz kalan örneklem gruplarına CAPI (ComputerAssisted Personal Interviewing) yöntemi ile ulaşılmaya çalışılmış ve 200 adet görüşme formu online ortamda tasarlanarak hedef kitleye ulaştırılmıştır. Hatalı, eksik ve tutarsız olduğu tespit edilen 83 anket değerlendirmeye dahil edilmemiştir.

Toplumsal yapının müsait olmaması nedeniyle anketler evlerden ziyade sokaktaki insanlar ile gerçekleştirilmiştir. Kotalı örneklem dahilinde hedef kitle rastgele seçilmiştir.

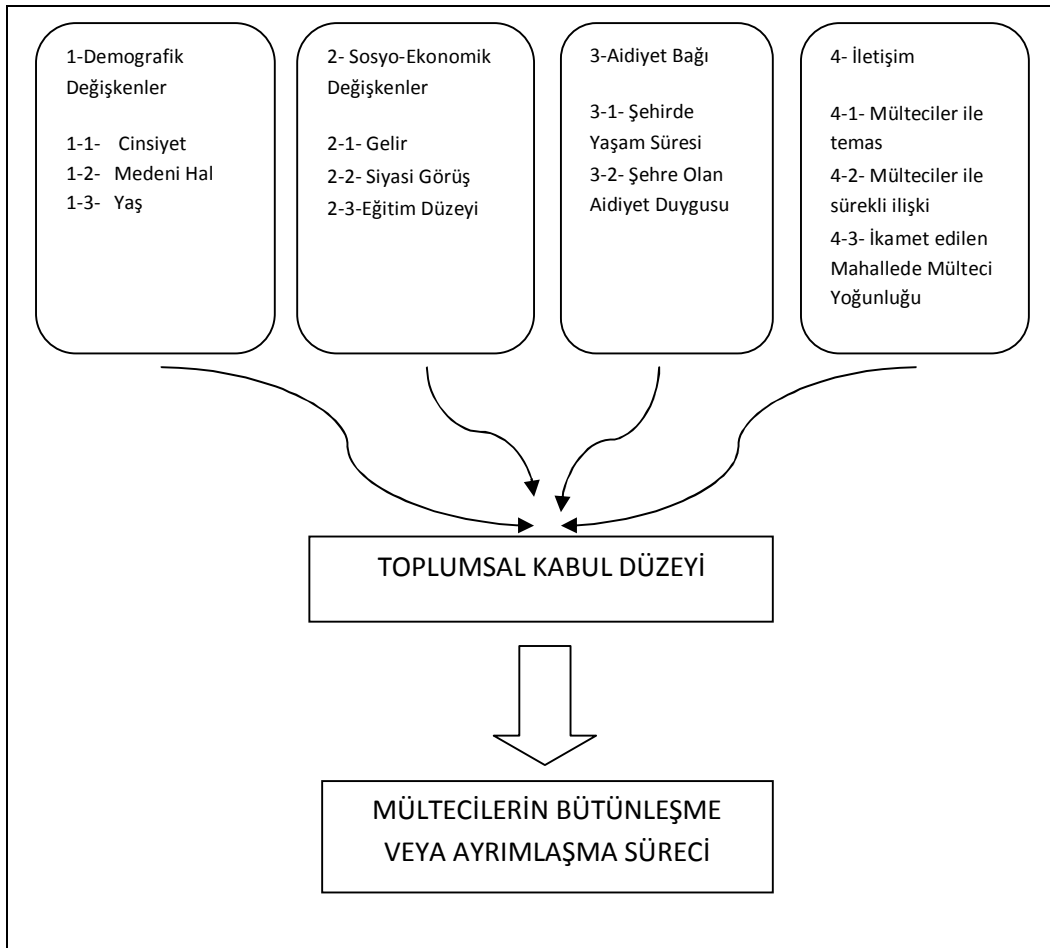
Araştırmada kullanılan ‘Toplumsal Kabul Düzeyi’ anketi iki ana kısımdan teşkil etmektedir. Anketin birinci bölümünde katılımcıların yaşı, mesleği, cinsiyeti, medeni hali, eğitim durumu, siyasi görüşü, aylık geliri ve ikamet ettikleri mahalle gibi demografik veriler ve Konya’da yaşam süreleri, Konya’ya aidiyet bağları, mülteciler ile temas ve mültecilerle sürekli iletişim gibi verilere ulaşılabilecek sorulara yer verilmiştir.

Anketin ikinci bölümünde ‘Toplumsal Kabul Ölçeği’ne yer verilmiştir. Toplumsal Kabul Ölçeğinde toplam 39 soru yer almaktadır. Ölçeğin geliştirilmesinde SGDD (2011), Erdoğan (2014), Yaşar (2014), SABR (2015), Agblorti (2011), Cengiz (2015), Canatan (2013) ve Misago (2005)' nun yerel halkın mülteci ve göçmen algısını analiz etikleri ölçekler temel alınmıştır. Yararlanılan bütün kaynaklarda olduğu gibi 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğe göre 1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum ifadelerine denk gelmektedir. Ölçekte yer alan 39 sorunun 25’i olumlu 14’ü olumsuz ifadedir. Analiz sırasında olumsuz ifadeler ters çevrilerek değerlendirilmiştir.

3.1.5. Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Tablo 1'de görülen araştırma modeline göre demografik ve sosyo-ekonomik değişkenler, yaşanan şehre olan aidiyet bağı, mülteciler ile olan temas ve sürekli ilişkiler 'Toplumsal Kabul Düzeyi'ne etki eden değişkenlerdir.

Tablo 1. Toplumsal Kabul Düzeyi Araştırma Modeli

Mültecilerin toplumsal kabul düzeyini ölçmek amacıyla gerçekleştirilen alan araştırmasının hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H_{1,1}: Toplumsal kabul düzeyi cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{1,2}: Toplumsal kabul düzeyi evlilerde bekarlara oranla daha yüksektir.

H_{1,3}: Toplumsal kabul düzeyi yaş arttıkça artmaktadır.

H_{2,1}: Toplumsal kabul düzeyi gelir arttıkça artmaktadır.

H_{2,2}: Toplumsal kabul düzeyi siyasi görüşe göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

H_{2,3}: Toplumsal kabul düzeyi eğitim durumu yükseldikçe artmaktadır.

H_{3,1}: Toplumsal kabul düzeyi şehirde yaşama süresi arttıkça azalmaktadır.

H_{3,2}: Toplumsal kabul düzeyi ve yaşanan şehre olan aidiyet hissi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{4,1}: Toplumsal kabul düzeyi mülteciler ile temas kuran kişilerde daha yüksektir.

H_{4,2}: Toplumsal kabul düzeyi mülteciler ile sürekli ilişki içerisinde olanlarda daha yüksektir.

H_{4,3}: Toplumsal kabul düzeyi sığınmacıların yoğun ve homojen olarak ikamet ettikleri mahallelerde daha düşüktür.

3.1.6. Araştırmanın Güvenilirliği

Araştırma ölçeğinin içsel tutarlılığının ölçümünde kullanılan en yaygın yöntem Cronbach Alfa katsayısıdır. Alfa değeri 0 ile 1 arasında değer alır ve kabul edilebilir bir değer en az 0,7 olması arzu edilir. Araştırmanın güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alfa (α) katsayısı kullanılmıştır. Ankette kullanılan alt ölçeklerin güvenilirlik analizi sonucunda belirlenen Cronbach Alfa katsayısı (α) Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Toplumsal Kabul Düzeyi Ölçeği Güvenilirlik Analizi

Ölçekler	İfade Sayısı	Cronbach's Alpha (α)
Kabul Dayanakları	5	0,850
Beklentiler	5	0,722
Uyum Algısı	3	0,722
Güvenlik Algısı	3	0,846
Ekonomik Rekabet	4	0,805
Ekonomik Birliktelik	4	0,799
Hukuki Birliktelik	5	0,899
Sosyal Birliktelik	10	0,849
Toplumsal Kabul Ölçeği	39	0,940

Tablo'da belirtildiği şekilde 'Toplumsal Kabul Ölçeği'nin alt ölçeklerinin tamamının Cronbach Alfa katsayısının 0,722 ile 0,899 arasında olduğu

gözenmiştir. Bu sonuçlara göre ölçeğin güvenilirliğinin üst düzeyde ($\alpha > 0,70$) olduğu söylenebilir.

3.1.7. Örneklemin Özellikleri

Anket çalışmasına katılan bireylerin demografik özellikleri Tablo 3' te belirtildiği biçimdedir

Tablo 3. Alan Araştırması Örnekleme Özellikleri

Özellik	Frekans (f)	Yüzde (%)	Özellik	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yaş			Meslek		
18-24	151	29,2	Memur	63	12,2
25-34	132	25,5	İşçi	55	10,6
35-55	141	27,3	Emekli	36	7,0
55 üstü	93	18	Ev Hanımı	89	17,2
Cinsiyet			Öğrenci	135	26,1
Erkek	279	54	Serbest	33	6,4
Kadın	238	46	Esnaf	96	18,6
Medeni Hal			Çalışmıyor	8	1,5
Bekar	224	43,3	Eğitim		
Evli	293	56,7	İlköğretim	146	28,2
Aylık Gelir			Lise	119	23,0
1000TL altı	110	21,3	Üniversite	208	40,2
1001-2000	162	31,3	Lisans Üstü	44	8,5
2000-3500	90	17,4	Siyasi Görüş		
3501 üstü	31	6,0	AKP	264	51,1
Gelir Yok	124	24,0	CHP	45	8,7
			MHP	72	13,9
			HDP	28	5,4
			DİĞER	58	11,2
			KARARSIZ	50	9,7
N= 517					

Ankete katılan bireylerin cinsiyet dağılımı %54 erkek ve %46 oranında kadından oluşmaktadır. Yaş aralıkları ise 18-24 yaş aralığı %29,2, 25-34 yaş aralığı %25,4, 35-55 yaş aralığı %27,3 ve 55 yaş üstü grup %18 oranındadır. Katılımcıların %43,3'ü bekar %56,7'si evlidir. Eğitim durumları ise %28,2'si İlköğretim ve altı, %23'ü lise ve dengi, %40,2'si üniversite, %8,5'i ise lisansüstü eğitime sahiptir. Siyasi görüşleri ise %51,1 AKP, %8,7 CHP, %13,9 MHP, %5,4 HDP, %11,2 Diğer ve %9,7 Kararsız şeklinde dağılım göstermiştir. Kararsız seçmelerin dağıtılması ile beraber ankete katılanların 2015 genel seçimlerinde Konya sonuçlarına yakın eğilimde oldukları gözlenmiştir.

3.2. Mültecilerin Toplumsal Kabul Sürecine Etki Eden Unsurlar

Anket ile elde edilen veriler istatistiki analiz programına (SPSS 16.0) aktarılmak suretiyle analiz edilmiştir. Veri analizi anket sorularının ortalama değeri olarak kabul edilen 'Toplumsal Kabul Düzeyi' ile bu düzeye etki ettiği varsayılan değişkenlere göre farklılaşma durumlarının ortaya konulmasına dayanmaktadır. Bu doğrultuda değişkenler Bağımsız Örneklem T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile test edilmiştir.

Araştırmanın hipotezlerinde belirtildiği üzere toplumsal kabul düzeyini etkileyen faktörler 4 ana sınıf içerisinde değerlendirilmiştir. Buna göre toplumsal kabul düzeyinin demografik değişkenlerden, sosyo-ekonomik değişkenlerden, ikamet edilen kente olan aidiyet bağından ve mülteciler ile iletişim sürecinden doğrudan etkilendiği varsayılmaktadır.

3.2.1. Demografik Değişkenler

Cinsiyete göre toplumsal kabul düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla yapılan T-Testi sonucu (Tablo 4)'te görülmektedir.

Tablo 4 Toplumsal Kabul Düzeyi ve Cinsiyet Arasındaki İlişki

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Toplumsal Kabul Düzeyi	Erkek	279	2,7253	,92500	,05538
	Kadın	238	2,4701	,76350	,04949

Tabloda da görüleceği üzere toplumsal kabul düzeyi ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre toplumsal kabul düzeyi kadınlarda erkeklere oranla daha düşük seviyelerde gerçekleşmektedir. $H_{1.1}$ hipotezi bu sonuca göre kabul edilmiştir.

Yapılan testler ile yerel halkın medeni hal ve yaş durumu ile toplumsal kabul düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir. Bu durumda $H_{1.2}$ ve $H_{1.3}$ hipotezleri reddedilmiştir.

3.2.2. Sosyo-Ekonomik Değişkenler

Sığınmacıların eğitim ve gelir düzeyleri, siyasi tercihler ve meslekleri ile mültecilere yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Tablo 5. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Eğitim Arasındaki İlişki

Scheffe

Eğitim Durumu	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
İlköğretim ve Altı	146	2,3671	
Lise	119	2,5559	2,5559
Üniversite	207		2,7607
Lisans Üstü	44		2,8513
Sig.		,508	,130

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

(Tablo 5) 'te görüleceği üzere yapılan ANOVA testi ile eğitim düzeyi ve toplumsal kabul düzeyi arasındaki anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim düzeyi ilköğretim ve altı gruba dahil bireylerin toplumsal kabul düzeyi en düşük iken lisansüstü eğitim grubuna dahil olanlarda en yüksek seviyede çıkmıştır. Sonuç olarak eğitim düzeyi arttıkça toplumsal kabul düzeyinin arttığını söylemek mümkündür.

Tablo 6. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Siyasi Tercih İlişkisi

Scheffe

Siyasi Görüş	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	2
MHP	72	2,1994	
CHP	45	2,4260	
Diğer	58	2,5503	
Kararsız	50	2,6282	
AKP	264	2,6788	
HDP	28		3,3639
Sig.		,118	1,000

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

Toplumsal kabul düzeyi ve ankete katılanların siyasi görüşleri arasında anlamlı farklılıklar göze çarpmaktadır. Tablo5'da görüleceği üzere toplumsal kabul düzeyi en düşük olan grup MHP seçmenidir. Toplumsal kabul düzeyi en yüksek grup ise HDP seçmenidir.

Toplumsal kabul düzeyi ile ankete katılanların gelir durumu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bununla birlikte meslekler ele alındığı zaman bazı mülteciler ile en az temas kurması öngörülen ev hanımları en düşük toplumsal kabul düzeyine sahiptir. Yine çalışmayanların toplumsal kabul düzeyleri en düşük gruplardan birisi olması mültecileri istihdam alanında rakip olarak gördüklerinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir (Tablo 7).

Tablo 7. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Meslekler

Scheffe

Meslek	N	Subset for alpha = 0.05
		1

Ev Hanımı	89	2,3043
Çalışmıyor	8	2,3836
İşçi	57	2,4383
Esnaf	96	2,6372
Memur	63	2,6548
Öğrenci	135	2,7035
Emekli	36	2,8117
Serbest Meslek	33	2,9850
Sig.	,166	

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

3.2.3. Aidiyet Duygusu

Yaşanılan kente olan aidiyet hissi ve yaşam süresi ile toplumsal kabul düzeyi arasındaki ilişki Tablo 8 ve Tablo 9'da görüldüğü gibidir.

Tablo 8. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Konya'ya Aidiyet Hissi Arasında İlişki

Konya'ya Aidiyet Bağı	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Toplumsal Kabul Düzeyi Evet	385	2,5439	,85593	,04362
Hayır	130	2,7851	,86078	,07550

Yapılan T-Testi ile toplumsal kabul düzeyi ve aidiyet bağı arasında çok belirgin bir farklılık olmadığı tespit edilmekle birlikte Tablo 8'de görüleceği gibi kendisini Konya'ya ait hissetmeyenlerin toplumsal kabul düzeyleri biraz daha yüksektir.

Tablo 9. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Konya'da Yaşam Süresi Arasındaki İlişki

Scheffe

Konya'da Yaşam Süresi	N	Subset for alpha = 0.05	
		1	
10 Yıldan Fazla	297	2,5340	
6-10 Yıl Arası	78	2,6049	
1-5 Yıl Arası	120	2,7315	
1 Yıldan Az	22	2,9412	
Sig.		,094	

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

Toplumsal kabul düzeyi ile Konya'da yaşam süresi arasında ise anlamlı bir ilişki söz konusudur. Tablo 9 'da görüldüğü üzere yaşanan kentteki yaşam süresi arttıkça toplumsal kabul düzeyi azalmaktadır.

3.2.4. Sığınmacılar ile İletişim

Son olarak toplumsal kabul düzeyi ve sığınmacılar ile iletişim arasındaki farklılaşmalar analiz edilmiştir.

Tablo 10. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Sığınmacılarla Temas

Toplumsal Kabul Düzeyi	Sığınmacılar ile Temas	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Hayır	254	2,3705	,72710	,04562	

Mültecilerle herhangi bir biçimde temas sağlamış kişilerin toplumsal kabul düzeyi hiçbir şekilde temas sağlamayanlara göre toplumsal kabul düzeyleri daha yüksektir (Tablo 10).

Tablo 11. Toplumsal Kabul Düzeyi ve Sığınmacılarla Sürekli İlişki

Sığınmacılar ile Sürekli İlişki		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Toplumsal Kabul Düzeyi	Evet	65	3,1333	1,00212	,12430
	Hayır	452	2,5323	,81502	,03834

Mülteciler ile sürekli ilişkiler kuranlar ile iletişim kurmayanlar arasında büyük farklılıklar söz konusudur (Tablo 11). Toplumsal kabul düzeyinin yükselmesi için mülteci-yerel halk iletişimini kısıtlayan önyargıların aşılması çok önemlidir. Ankete katılan kişilerim yalnızca 65'inin sürekli ilişki kurduklarını beyan etmesi bu durumunun kanıtı olarak gösterilebilir. İki sonuç birlikte değerlendirildiği zaman ise toplumsal kabul düzeyinin mülteciler ile sürekli ilişki kuranlarda yalnızca sosyal veya ekonomik temasta bulunanlara oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

3.3. Mültecilerin Toplumsal Kabul Sürecinin Alt Boyutları

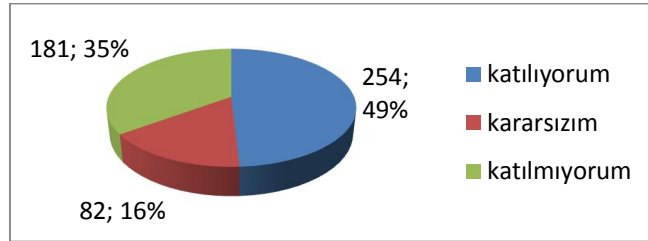
Toplumsal kabul süreci tek bir unsurdan teşekkül etmez. Araştırma modelinde (Tablo 1) belirtildiği üzere yerel halkın mültecilere yönelik toplumsal kabul düzeyini oluşturan temel unsurlar, mültecilere yönelik genel kanaatler, mültecilerin geleceklere ile ilgili beklentiler, mültecilerin çevrelerine sosyo-kültürel uyumları, mültecilerin güvenlik etkilerinin algılanma biçimi, mülteciler ile ekonomik rekabet hissi, ekonomik, hukuki ve sosyal olarak mültecilerin günlük yaşama kabulüdür. Bu unsurların toplamı yerel halkın toplumsal kabul düzeyini göstermektedir. Bu bölümde toplumsal kabul sürecinin alt boyutları tek tek incelenecektir.

3.3.1. Kabul Dayanakları

Mülteciler ile ilgili toplumsal kabulün temelinde yatan sorulardan birisi şudur. Neden bazı insanlar iltica ederken diğer bazıları iltica etmeyi düşünmemektedir? (Aukot, 2003:75). Mültecilerin yardıma muhtaç olmadığını

belirten kesim genel olarak bu soru ile karşılık vermekte ve iltica etmeyip kendi ülkelerinde kalan kişiler ile karşılaştırma yapmaktadır. Bununla birlikte genel toplumsal kabul düzeyine göre mültecilerin yardıma muhtaç olduklarının kabulünün yüksek oluşu mültecilerin ekonomik durumlarının iyi olmadığının ön kabulüne işaret olarak yorumlanabilir.

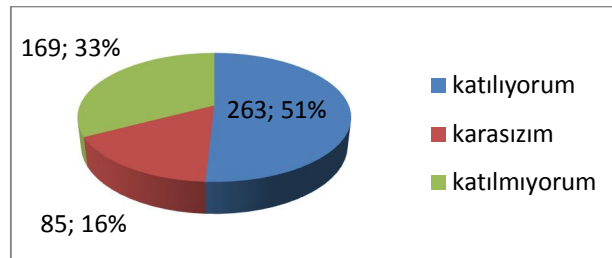
Grafik 1. Suriyeli Sığınmacılar Yardıma Muhtaç İnsanlardır

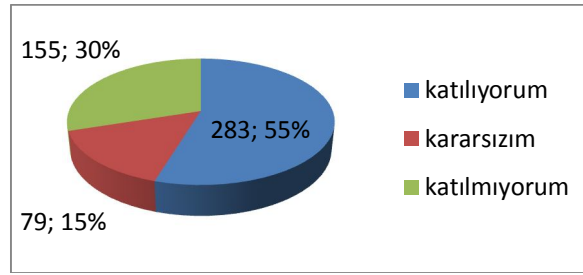
Suriyeli mülteciler hemen hemen katılımcıların yarısı tarafından yardıma muhtaç insanlar olarak görülmektedir. Yapılan bir çalışmada Suriyelilere ilişkin kanaatleri ifaden eden seçenek sorulduğunda katılımcıların %72'si zulümden kaçan insanlar, misafirler veya din kardeşlerimiz gibi olumlu seçenekleri işaretlemiştir. Bize yük olan insanlar, asalak/dilenci, vatan haini gibi olumsuz seçenekler ise %26'da kalmıştır (Erdoğan, 2014: 25-26).

Mültecilerin yerel halk tarafından faydalı unsurlar olarak görülmesi toplumsal kabul düzeyini artıran unsurlardır. Yerel halk mültecileri yaşam tarzları, yaşam kaliteleri ve güvenlikleri açısından tehdit olarak görmediği durumlarda toplumsal kabule yakın algılar geliştirmektedir. Benzer biçimde tehdit olarak algılamaları durumunda olumsuz algılar geliştirmektedir.

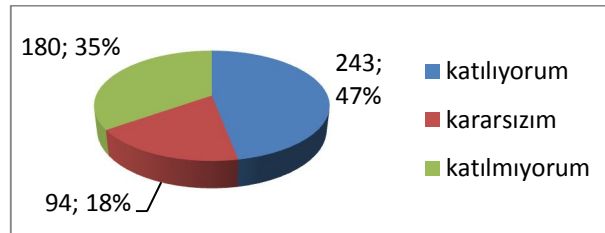
Grafik 2 Suriyeli Sığınmacılar Konya Ekonomisi İçin Zararlı İnsanlardır

Grafik 3. Suriyeli Sığınmacılar Konya'nın Toplumsal Yapısı ve Uyumu İçin Zararlı İnsanlardır

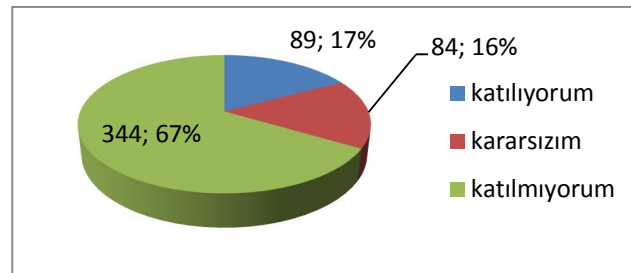

Grafik 4. Suriyeli Sığınmacılar Konya'nın Güvenliği İçin Zararlı İnsanlardır

Suriyeli mültecilerin toplumsal kabul veya reddedilme dayanaklarını teşkil edecek 3 önerme ile ekonomik, sosyal ve güvenlik etkileri sorgulanmıştır (Grafik 2-3-4). Suriyeli mülteciler yerel halk tarafından en fazla yerel toplumsal yapı ve uyum için tehdit olarak görülmektedir. Yerel halkın % 55'i mültecileri toplumsal yapı ve uyum için, %51'i yerel ekonomi için, %47'si ise yerel güvenlik açısından zararlı olarak değerlendirmektedir.

Grafik 5. Suriyeli Sığınmacılar Konya İçin bir Kazançtır

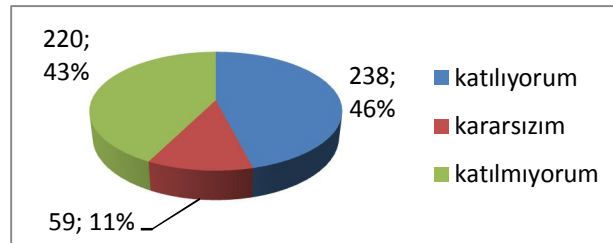
Bu önerileri desteklemek üzere bir diğer önermede Suriyeli sığınmacıların Konya için bir kazanç olup olmadığı sorgulanmıştır. Yerel halkın çok büyük kısmı olan %67'si Suriyelileri Konya için bir kazanç olarak görmemektedir (Grafik 5).

3.3.2. Beklentiler

Suriye iç savaşının bitmemesi durumunda mültecilerin geleceği konusunda yerel halkın bakış açısı önemli veriler sunmaktadır. Literatürde mültecilerin gelecekleri ile ilgili öngörülen sürdürülebilir üç çözüm önerisi vardır. Bunlar mültecilerin ülkelerine geri dönmeleri, üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmeleri ve ilk iltica edilen ülkede yerel entegrasyonlarının sağlanmasıdır (<http://www.unhcr.org/pages/49c3646cf8.html>)

Öncelikli olarak iltica nedenlerinin ortadan kalkması sonucu mültecilerin gönüllü geri dönüşünün sağlanması (voluntary repatriation) en verimli sonuç olarak değerlendirilir. Ne var ki bu seçeneğin uygulanabilir hale gelmesi için iltica şartlarını doğuran unsurların tamamen bitmiş olması gerekmektedir. Normalleşme sağlanmadan dönüşe zorlanan mülteciler büyük sorunlar yaşayabilmektedir. Ankette iç savaş bitmemesi durumunda Suriyeli mülteciler kendi ülkelerine dönemlidir önermesi ile yerel halkın zorunlu geri dönüş hakkında yargıları test edilmiştir.

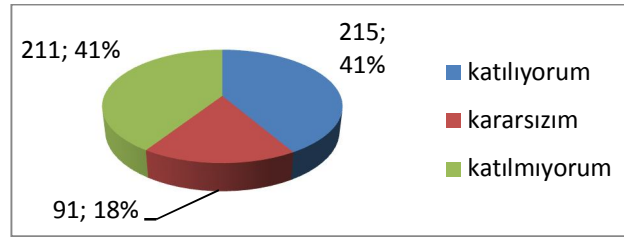
Grafik 6. İç Savaş Bitmese Dahı Sığınmacılar Suriye'ye Dönmelidir

İç savaşın bütün şiddeti ile devam etmesine rağmen bu konuda Suriyeliler savaş bitmese dahi dönmelidir cevabına katılanların oranı katılmayanların oranından az da olsa daha yüksek olması toplumsal kabul süreci ve mülteci algısı açısından çok olumsuz bir sonuçtur (Grafik 6).

Mülteci sorunun çözümü için öngörülen ikinci sürdürülebilir öneri üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme (resettlement) sürecidir. İç savaş bitmemesi durumunda mültecilerin diğer ülkelere gönderilmesi önermesi ile bu seçeneğe yönelik algı sorgulanmıştır (Grafik 7).

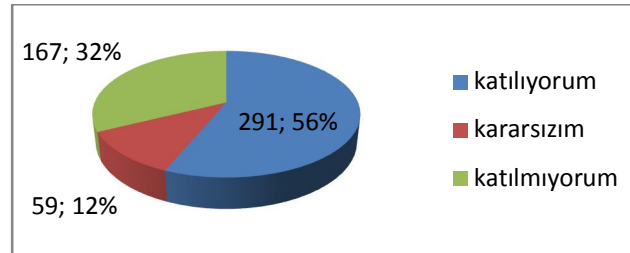
Grafik 7. İç Savaş Bitmezse Suriyeliler Başka Ünelere Gönderilmelidir

Mültecilerin geri dönüş imkanlarının olmadığı, yerel entegrasyonlarının ise yerel halk tarafından arzu edilmediği durumlarda en makul seçenek olan yeniden yerleştirme süreci seçeneğine katılan ve katılmayanların eşit oranda olmaları bu süreçle ilgili bilgilerinin yetersiz olduğuna işaret olarak algılanabilir.

BMMYK tarafından sürdürülebilir bir seçenek olarak görülmeyen ve mali konularda ev sahibi hükümetler ve uluslararası yardım kuruluşları için büyük külfetlere neden olan kamp seçeneği de yerel halka sorulmuştur.

Grafik 8. İç Savaş Bitmezse Sığınmacıların Tamamı Kamplara Gönderilmelidir

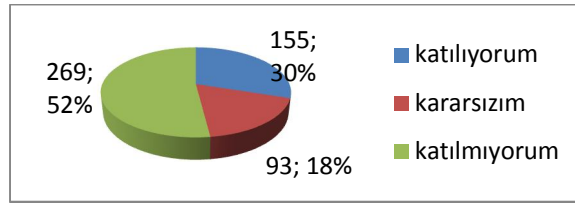

Ankete katılanların %56'sı mültecilerin kamplara gönderilmesini uygun bulurken, %32'si bu seçeneği uygun görmemektedir (Grafik 8). Kamp sisteminin maliyetlerinin uzun süreç içerisinde sürdürülebilirliğin çok uzağında olmasına rağmen katılımcıların bu doğrultudaki görüşleri mültecilere yönelik algının ülke faydasından ziyade bireysel fayda temeli üzerine bina edildiğinin bir göstergesidir.³⁹ Son olarak mültecilerin ülke içerisinde kalmaları durumunda araştırmanın yapıldığı Konya ilinde kalmaları ve diğer illere gönderilmeleri önermeleri sorulmuştur (Grafik 9-10).

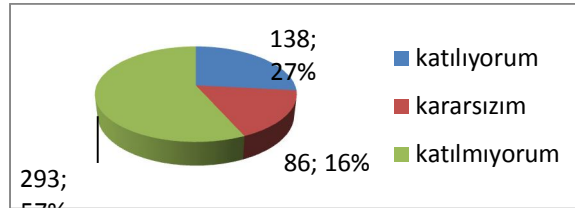
³⁹ Mültecilere yönelik çadır-kent ve konteyner-kentlerin aylık giderlerinin 70 milyon TL olduğu ifade edilmektedir (Taşçı ve Özsan, 2013: 26).

Grafik 9. İç savaş bitmezse sığınmacılar Türkiye'de başka kentlere gönderilmelidir

Grafik 10. İç savaş bitmezse sığınmacılar Konya'da kalmaya devam etmelidir

Buna göre katılımcılar mültecilerin Konya'da yaşamaya devam etmesine sıcak bakmamakla birlikte diğer illere gönderilmelerini uygun bir seçenek olarak değerlendirmemektedir.

3.3.3. Uyum ve Güvenlik Algısı

Devletler ve toplumlar kendilerine yakın buldukları insanlara karşı daha açık ve hoşgörülü olurken, kendilerine uzak insanlara karşı daha mesafeli ve düşmanca bir tutum sergiler. Sosyoloji literatüründe “tür türünü arar” şeklindeki formülasyon, insanların hem kendi grubu hem de yabancı fenomeni karşısındaki tutumunu dile getirmektedir (Canatan, 2013: 317-332).

Tür türünü arar anlayışı bireylere indirgenebileceği gibi ulusal politikaların biçimlenmesinde de etkili olan bir unsurdur. Çin'in öncelikli olarak Çin kökenli Vietnamlı mültecileri, Hindistan'ın Pakistan ve Bangladeş'ten öncelikle Hindu inancına sahip olanları, İsrail'in dünyanın dört bir yanından 'Geri Dönüş Yasası' ile Yahudi kökenli olanları, Fransa'nın Cezayir'in bağımsızlığının ardından Pied-Noir olarak tabir edilen Fransız kökenli kesimi ve Yunanistan ve Türkiye'nin nüfus mübadelesi kapsamında ortak etnik kökenli kişileri tercih etmesi bu durumunun bariz örnekleridir (Weiner, 1985: 443).

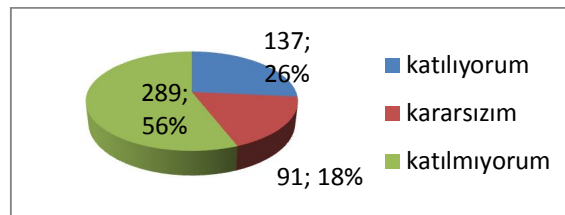
Mültecilere bakış açısı gerek yerel halkın davranışlarını gerekse yerel otoritelerin politikalarını etkilemektedir. Genel olarak mültecilerin ekonomik

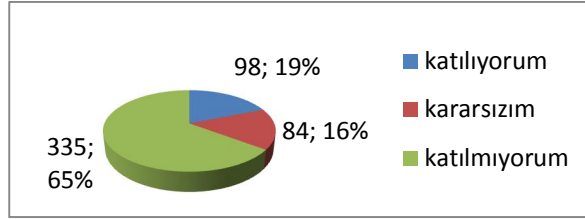
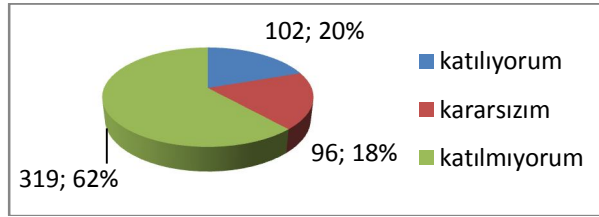
hayata olan katkıları, sosyal olarak yerel çevreye entegrasyonu, paylaşılan ortak değerler gibi unsurlar ilişkilerin seviyesine doğrudan etki yapmaktadır. Yerel halkın mültecilere bakış açısı bu unsurlar çerçevesinde ülkeden ülkeye değişebilmekte olduğu gibi aynı ülke sınırları içinde farklı mülteci gruplara karşı da değişiklik gösterebilmektedir

Kent mültecilerinin etnik kökenleri de bu sebeplerden dolayı yerel halkla olan ilişkilerine doğrudan etkide bulunmaktadır. Campbell'e göre Nairobi'de her mülteci grup yerel halk tarafından farklı algılanmakta ve farklı ilişki düzeyleri geliştirmektedir (Campbell, 2006). Yine Kahire'de koyu tenli Afrikalı mülteciler Mısır halkı tarafından özellikle etnik ayrımcılığa tabi tutulurken, Sudan gibi ortak dini aidiyetleri bulunan Afrika ülkelerinden göç eden mülteciler yerel halk tarafından ırkçı ve yabancı karşıtı eylemlere maruz kalmamaktadır (Grabska, 2006). Kahire'deki kent mültecileri üzerine araştırma yapan iki yazardan (Sperl, 2001), aynı dine mensup olma durumunda yerel halkın mültecilere daha toleranslı davrandıklarını söylerken, Grabska ırk ve renk ayrımının yerel halkın algısında paylaşılan dini değerlerden daha fazla etki yaptığını iddia etmektedir (Grabska, 2006). Fabos ve Kibreab'ın Sudan için verdiği örnekte ise etnik ve dini olarak benzer aidiyetlerin olduğu Eritreli mülteciler Sudan hükümetinin kamp politikalarına ve mülkiyet edinme yasağına rağmen kentlerde ikamet edebilmekte, çalışabilmekte, hatta mülkiyet edinebilmektedir. Ne var ki bu durum Kenyalı ve Somalili mülteciler için geçerli olmamaktadır (Fabos and Kibreab, 2007: 4).

Suriyeli mülteciler için de benzer önermeler söz konusudur. Buna göre homojen bir yapı oluşturmayan mültecilerin etnik veya mezhepsel kökenleri grupların birbirine karşı algılarında doğrudan etki yapmaktadır. Kürtlerin Araplara, Arapların Araplara, Alevilerin Sünni Araplara, Türklerin Türkmenlere ve Kürtlerin Kürtlere karşı algıları etnik kökenlerine bağlı olarak farklılık arz etmektedir (Orhan, 2014: 17).

Grafik 11. Suriyeli sığınmacılar Türkler ile uyum sağlayabilmektedir.

Grafik 12. Suriyeli Sığınmacılar İle Yaşam Tarzlarımız Benzerdir**Grafik 13. Suriyeli Sığınmacıları İle Gelenek Ve Kültürlerimiz Benzerdir**

Suriye sınırına yakın bölge illerinde kültürel ve yaşam tarzların benzerliği ile ilgili bakış açısının yüksek olduğu tespit edilmekle birlikte (Apak, 2014: 67) Konya halkı Suriyeli sığınmacılar ile uyum ve benzerlik konusunda önemli derecede olumsuz bir yargıya sahiptir. Konya halkının ve ankete katılan kişilerin çok büyük bölümünün muhafazakar/dindar ve sünni kesime tabi olduğu düşünüldüğü zaman hemen hemen tamamı sünni Araplardan oluşan mültecilere bakış açısında dini/mezhepsel kardeşlikten ziyade etnik/kültürel farklılıkların öne çıktığı görülmektedir.⁴⁰ Suriyeli mülteciler ile gelenek ve kültürlerimiz benzerdir seçeneğine %20, yaşam tarzlarımız benzerdir seçeneğine ise yalnızca %19'luk bir kesim katılmaktadır. Benzer biçimde mültecilerin Türkler ile uyum içerisinde yaşadığına dair ifadeye katılanların oranı %26'dır. Aradaki %6-7 lik fark ise farklılıklara rağmen uyum içerisinde yaşanabileceğine dair bir yargıyı temsil etmekle birlikte çok düşük seviyede olduğu kabul edilebilir (Grafik 11-12-13).

Mültecilerin yerel halk tarafından suç oranlarının artmasında etkili olduğu izlenimi bir diğer önyargı nedenidir. Yerel halk kentsel alanda meydana gelen suç bağlantılı olaylardan mültecileri sorumlu tutmaktadır. Ne var ki yapılan araştırmalarda mültecilerin karıştığı suç olaylarının, bölgede yaşayan mülteci oranından daha az olduğu tespit edilmiştir (Jacobsen, 2004: 63). Mültecilerin

⁴⁰ Ferhat Kentel'e göre Arapların Osmanlı'dan ayrılmasının ardından Türkiye'de Araplara yönelik, Arap ülkelerinde de Türklere yönelik söylem ve algılar negatif yönde gelişmiş ve milliyetçi söylemler neticesinde olumsuz ön yargılar zaman içerisinde kemikleşmiştir (Akatürk, 2014).

karıştığı adli olaylarda ise genel olarak fail olmaktan ziyade mağdur oldukları göze çarpmaktadır. Mülteci ve yerel halk arasında muhtemel anlaşmazlıklarda yerel görevliler genel olarak yerel halktan yana taraf olmakta ve bazı durumlarda mültecilere karşı saldırılar tolere edilip desteklenmektedir. Yetkililer bu ilişkilerin bir boyutunu teşkil etmekte ve zaman zaman görülen haksız tutuklama, rüşvet talebi, şiddet uygulama ve haksız sınır dışı etme gibi uygulamalar bu durumu yansıtmaktadır. Bu durumda mültecilerin sorunlarını çözme konusunda yardımcı olması öngörülen yetkililer sorunun bir parçası durumuna gelmektedir. Yabancı bir ortamda korumasız durumda kalan mülteciler bu yüzden kriminal olaylara karışmamak için azami gayret sarf etmektedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı verilerine göre Suriyelilerin 2011-2014 yılları arasında adli olaylara karışma oranı % 0,33 gibi düşük bir orandır. Toplam suç sayısına bakıldığında ise 6.074.369 adli vakanın yalnızca 20048'i Suriyeli mülteciler ile ilgilidir. Suriyelilerin karıştığı olayların, % 61'ini belgede sahtecilik ve kaçakçılık, % 21'ini yaralama, % 12'sini hırsızlık, % 3'ünü izinsiz çalışma, % 2,4'ünü cinsel olaylar ve % 0,6'sını ölümlerle sonuçlanan olaylar oluşturmuştur. Türkiye nüfusunun %2'lik kesimini teşkil eden bir popülasyonun kriminal ortalamalarda daha düşük seviyede olması mültecilerin adli olayla konusunda daha çekingen davrandıklarının⁴¹ ve genel asayiş tehdit eder nitelikte olmadığına kanıtı olarak gösterilebilir (<http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/391660--suriyelilerin-adli-olaylara-karisma-orani-on-binde-33>).

Suriyelilerin en fazla karıştığı kaçakçılık suçları iç savaş öncesinde de sürekli olarak görülen bir durum olmakla birlikte iki ülkenin ticari ilişkilerinin formel boyutunun tamamen bitmesi ile tek seçenek durumuna gelmiştir. 'Tehrib' olarak adlandırılan kaçakçılık sektörü bölgede önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır (Güçer vd, 2013: 23). İç savaşla birlikte kaçakçılığın niceliğindeki artış ile birlikte niteliksel olarak ta yeni bir kaçakçılık suçu ortaya çıkmıştır. Özellikle yaşanan terör olayları ve güvenlik zaafiyetlerinin ardından

⁴¹ Kayıt dışı mültecilerin çokluğu ve herhangi bir suç isnadı durumunda parmak izi vb. verilerinin olamaması (Bal, 2013: 37) mültecilere suç isnadı durumunda kimlik tespiti imkansız hale geldiği için tutuklanmasını gerektirmeyen durumlarda dahi CMUK gereği tutuklanma işlemi uygulanmaktadır (Kilis Otak Akıl Topluluğu, 2013)

sınır geçişlerinin yavaşlatılması ile birlikte ortaya çıkan bu kaçakçılık türü insan kaçakçılığıdır. Gerek Suriye'den Türkiye'ye gerekse Türkiye'den Batı ülkelerine olan insan kaçakçılığı uygulamalarının sayısı son yıllarda büyük artış göstermiştir ve İstanbul yasadışı insan kaçakçılığının üssü konumuna gelmiştir (Dahi, 2014).⁴²

Yine kaçakçılık ve sahtecilik ile ilişkilendirilebilecek uyuşturucu ticareti son dönemde artan bir seyir izlemektedir. Türkiye geçmişten günümüze uyuşturucu trafiğinin geleneksel rotalarından birisi olarak değerlendirilmektedir. Özellikle uyuşturucu üretiminin yapıldığı Afganistan gibi siyasi olarak istikrarsız ülkeler ile AB ve Balkan ülkeleri gibi uyuşturucu pazarlarını teşkil eden ülkeler arasında köprü görevi yapmasından dolayı tarihi boyunca uyuşturucu sevkiyatı ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Geleneksel bir olgu olmasına rağmen uyuşturucu bağlantılı suç artışı ile Suriye iç savaşını bağlantılandıran bir çalışma önemli veriler sunmaktadır. Hatay ili ölçeğinde yapılan araştırmada 2008-2013 yılları arasında münferit olaylar şeklinde 810 adet uyuşturucu madde ve türevlerinin ele geçirildiği kayıtlar altına alınmıştır. İç savaş öncesinde 2008-2010 yılları arasında yıllık ortalama 67 olay yaşanmıştır. İç savaşın başladığı 2011 yılında bu oran %84 artış göstererek 123'e, 2012 yılında ise %100'den fazla bir artışla 240'a yükselmiştir. 2013 yılının başında gerçekleşen Reyhanlı ve Cilvegözü sınır kapılarında gerçekleşen saldırıların ardından sınır kapılarından geçişlerin güvenliği artırılmış ve bunun yansıması olarak 2013 yılında uyuşturucu bağlantılı olaylarda kısmi bir gerileme ile 211'e düşmüştür. Bu verilerden hareketle Suriye İç savaşı ve uyuşturucu faaliyetleri arasında doğrudan ilişkinin varlığından bahsetmek mümkündür. Bu duruma etki en faktörler Suriye'de aktif olan uyuşturucu sektöründe çalışanların Türkiye'ye geçmesi ve faaliyetlerine burada devam etmesi suretiyle iki pazarın birleşmesi, savaş travmalarının uyuşturucu madde ihtiyacına yönelik pazarı arttırması ve bölgede aktif tur şoförlerinin ek kazanç sağlamak amacı ile uyuşturucu sevkiyatı yapması gösterilmektedir (Arslan vd, 2014: 1-3)

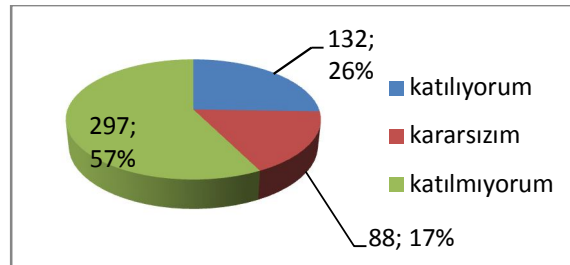
---

⁴² Son dönemde ortaya çıkan bir diğer yasadışı sektör ise kamplar arasında insan taşımacılığıdır. Kayıt eksikliği ve merkezi koordinasyon sorunlarından faydalanan bir kesim 80-100 tı karşılığında mültecileri çadır kentlerden daha iyi koşullara sahip konteyner kentlere taşımaktadır (Güçer, 2013: 24).

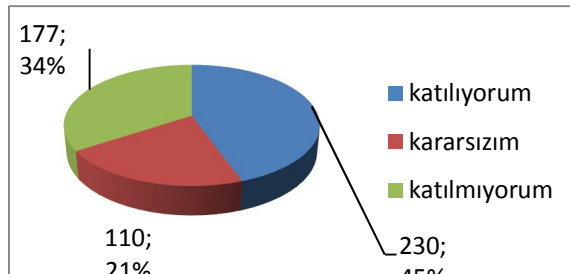
Bu verilerden hareketle Suriyelilerin kriminal geçmişinin büyük oranda iltica süreci ile bağlantılı suçlar ile ilişkilendirilmesi mümkündür. AFAD koordinasyonunda 23 Ağustos 2014 tarihinde düzenlenen Suriye toplantısının sonuç bildirgesinde de konuyla ilgili, Suriyeliler arasında, düşünülen aksine, toplumsal asayiş bozacak adli olaylara karışma ve suç oranının oldukça düşük olduğu ancak yaşanan herhangi bir olay, ayrımcı bakış açısının etkisiyle kamuoyunda geniş şekilde yankı bulmaktadır ifadeleri yer almıştır.

Güvenlik süreci ile ilgili var olan gerçeklik ve algılanan durum arasında büyük farkların olduğu araştırmada güvenlik algısına yönelik önermelere verilen cevaplar ile ortaya çıkmıştır.

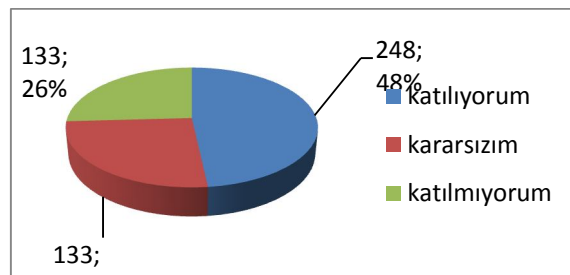
Grafik 14. Suriyeli Sığınmacılar İle İlişkilerimde Kendimi Güven İçerisinde Hissediyorum

Grafik 15. Suriyeli Sığınmacılar Geldikten Sonra Yaşadığım Bölgede Suç Oranları Artmıştır

Grafik 16. Suriyeli Sığınmacıların Yoğun Olarak Yaşadığı Yerlerde Suç Oranları Daha Yüksektir

Yerel halkın %57'si Suriyeli mülteciler ile ilişkilerinde kendilerini güven içerisinde hissetmediğini belirtmiştir. Yine kriminal verilerin aksine

Suriyeli mültecilerin gelişinden sonra yaşanan bölgede suç oranlarının arttığı ve Suriyeli mültecileri yaşadığı alanlarda suç oranlarının daha yüksek olduğu algısı söz konusudur. Suç oranlarını doğrudan Suriyeli mültecilere indirgeyen bir anlayışın yanında Suriyelilerin yaşadığı alanların hali hazırda suç oranlarının diğer bölgelere daha yüksek olduğu kentsel çöküntü alanları olduğu hesaba katılmalıdır.

3.3.4. Ekonomik Rekabet ve Ekonomik Birliktelik

Kent mültecileri kamplarda yaşayan emsallerine oranla ekonomik yapı olarak daha aktiftir. Sivil toplum kuruluşları, ulusal veya uluslararası yardım kuruluşları ve dini cemaatlerden yardım alanlar veya karşılığında herhangi bir katma değer üretilmeyen dilencilik, ev hizmetçiliği, seyyar satıcılık gibi enformel sektörlerde istihdam olanlar hariç çalışma imkanı ve gelir sağlama olanakları açısından birçok engelle rağmen bazı mültecilerin ekonomik olarak başarı sağlamasında yatan temel unsurlar, kente iltica edenlerin kentli geçmişinden ötürü beraberinde getirdikleri ticari deneyim ve yetenekler, yüksek eğitim düzeyleri ve girişimcilik ruhu, yerel piyasanın eksikliklerini gözlemleyebilme ve kendi gruplarına yönelik piyasada var olan şeylerin satışı, ithalat ve ihracat ürünlerinin satışında daha başarılı olmaları gibi unsurlardır.⁴³

Ekonomik olarak aktif olarak yer aldıkları kentsel ortamda mültecilerin olumlu veya olumsuz etkileri yerel halkla olan ilişkilerinde doğrudan etki eden önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Zira mültecilerin ve yerel halkın ekonomik durumları kentsel alanda sınırlı ekonomik kaynaklar ve imkanlar üzerinde baskı veya rahatlama yaratabilmektedir

Mültecilerin yaşadıkları çevreye olan ekonomik etkileri üzerine iki farklı görüş ön plana çıkmaktadır. Birinci görüşe göre mülteciler bir ekonomik yük olarak değerlendirilmektedir. Karşılığı olmayan giderlere yol açma ve ekonomik altyapı için yük oluşturma gibi unsurlar kıt kaynaklar üzerinde baskı

---

⁴³ Suriyeliler bölge illerinde önemli miktarda ekonomik katkı da sağlamışlardır. Zira 2013 yılında Suriyelilerin kurduğu şirket sayısında üç kat kadar bir artış söz konusudur. Bazı Suriyeli iş adamları fabrikalarını Türkiye'ye taşımışlardır. Sadece Mersin iline 4 milyar dolarlık bir yatırım söz konusudur (Orhan, 2014: 16)

yaratabilecektir. Mültecilerin özellikle doğal kaynakların tüketilmesi konusunda yerel halk ile rekabet içerisinde girmesi yerel halkın refah seviyesini azaltacak bir faktör olarak görülmektedir. Düşük ücretler karşılığında çalışma isteği mültecilerin işgücü piyasasında rekabet unsuru olarak sivrilmelerini ve ücretlerin düşmesini beraberinde getirmektedir. Az gelişmiş ülkelerde zaten genel olarak görülen yüksek işsizlik oranları dikkate alındığında bu durumun yerel halka ekonomik yük getirdiği öne sürülmektedir. İkinci görüş ise mültecileri kendi kendine yeterli unsurlar olarak değerlendirmekte ve bir ekonomik fırsat olarak değerlendirmektedir. Bu görüşe göre mülteciler ev sahibi ülkeler için bir yük değil, sosyo-ekonomik dönüşüm için kullanılabilir bir sosyal ajandır (Cahmbers, 1986; Campbell, 2006; Dryden-Peterson, 2006; Dryden-Peterson and Hovil, 2003; Jacobsen, 2004; Jacobsen, 2005; Landau and Jacobsen, 2003; Machiavello, 2003; 2007; Grabska, 2006).

Campbell'a göre kent mültecilerini kent ve kentte yaşayan yerel halk için ekonomik bir yük olarak gören ve yerel halk tarafından yoğun bir biçimde desteklenen hükümet politikası neticesinde mültecilerin Nairobi'de yaşaması ve çalışması yasaklanmaktadır. Bu görüş etkisinde meydana gelen politikalar ile mültecilerin kamplar dışına çıkması önlenmektedir. Campbell kent mültecilerinin sınırlı doğal kaynaklar üzerine ekonomik bir yük olup olmadığı üzerine yaptığı analiz sonucunda elde edilen bulguların zannedilenin aksine sonuç verdiği ve aslında kent mültecilerinin kendi kendilerine yeterli olduklarını iddia etmektedir. Bu durumdan dolayı kentsel alana yasal olmayan yollarla yerleşip entegre olmuş mültecilerin yasal olarak yerel entegrasyonunun sağlanması gerek yerel ekonomiyi kalkındırmada bir unsur olacak gerekse yerli halkın ve ulus devletin güvenlik kaygılarını minimize edecektir. Bu süreç kent mültecileri hakkında yasal yerleşme ve çalışma iznini içeren bir mevzuatın oluşturulmasıyla başlamalıdır (Campbell, 2006: 396).

Macchiavello'ya göre mülteciler eğitim seviyelerini ve yeteneklerini kullanmaları durumunda kendilerine yeterli duruma gelecektir. Ne var ki istihdam imkanlarının azlığı, mülteci çalıştırmanın yasal zorluğu, yabancı karşıtlığı, kullanılan dilin farklılığından kaynaklı iletişim sorunları gibi problemler mültecilerin var olan eğitim seviyelerini ve yeteneklerini kullanmalarını engellemektedir (Macchiavello, 2003: 8). Bu durumun istisna olduğu örneklerde

yani mültecilerin çalışma imkanlarına sahip olduğu ve profesyonel niteliklerini kullanabildiği durumlarda gerek entegrasyon gerekse yerel kalkınma sürecine olumlu etki yapmaktadır. Machiavello bu konuda yaptığı bir çalışmanın sonucu olarak Uganda'nın başkenti Kampala'daki kentli mültecilerin, mültecilerin ekonomik yük olduğu ön yargısını çürüttüğünü iddia etmektedir. Elde ettiği bulgulara göre mültecilerin üçte biri ekonomik olarak kendi kendine yeterli ve esnaflık, terzi, kuaförlük, sarraflık, seyyar satıcılık gibi informal sektörlerde çalışmaktadır. Görüşülen mültecilerin dörtte birinin ise kendi ülkelerindeki yakınlarından aldıkları maddi yardımlar ile yaşamlarını sürdürdükleri ortaya çıkmıştır (Macchiavello, 2004: 27).

Bir diğer görüş ise bu iki görüşün bir karışımını oluşturmaktadır. Zira mültecilerin ekonomik etkilerini bir bütün olarak ele almak yerine mültecilerden kimlerin faydalandığı ve kimlerin zarar gördüğü ayrımı yapılması önem taşımaktadır. Bu anlayışa göre mülteciler ev sahibi toplum içerisinde farklı sınıflar üzerinde farklı ekonomik etkiler yapmaktadır (Chambers, 1986: 245).⁴⁴ Tarım işçileri ve informal sektör çalışanları istihdam rakabetinden en olumsuz etkilenen kesimi oluşturmaktadır (Maystadt and Verwimp, 2009). Özellikle informal sektör istihdamı başlangıç sermayesinin düşüklüğü, vergi vb. zorunluluklardan muaf olması ve hedef kitleye yönelik farklılaşma imkanları nedeniyle en çok rağbet gören istihdam alanı olarak göze çarpmaktadır. Bu durum gerek benzer işlerle uğraşan yerel halk için gerekse küçük esnaf için baskı unsur oluşturmaktadır.⁴⁵

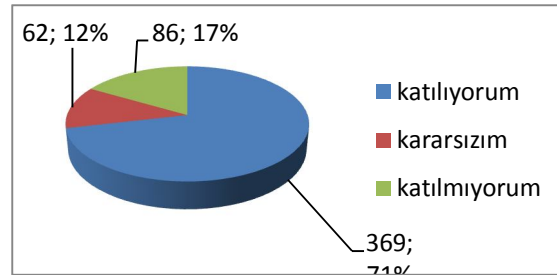
⁴⁴ Son yıllarda mültecilerin evsahibi ülkelerin yerel ekonomilerine olan etkileri üzerine bir takım çalışmalar yapılmıştır (Chambers, 1986; Whitaker, 1999; Alix-Garcia, 2007). Alix-Garcia'nın 1993-1998 yılları arasında Ruandalı mültecilerin yerel tarım ürünlerinin fiyatları üzerine yaptığı etkiyi incelediği çalışmasının sonuçlarına göre muz, fasulye ve sür gibi önemli yerel tarımsal ürünlerinin fiyatlarına önemli artışlar söz konusudur. Buna karşın dış yardımlar ile temin edilen ürünlerin fiyatlarında düşüşler tespit edilmiştir. Talep artışı ile doğru orantılı olarak Tanzanya'lı çiftçiler yerel piyasada daha fazla gelir elde etmişlerdir (Alix-Garcia, 2007: 2). Yine benzer yıllarla ilgili olarak Whittaker çiftçilerin ekim alanları ve üretim miktarlarını iki kat arttırdıklarını, yerel piyasanın büyümesi ile birlikte gerçekleştirilen ticari aktivitelerin arttığı ve mültecilerin etki ettiği çevrede elektrikli, televizyon ve beyaz eşya kullanımı gibi refah göstergelerinin artış gösterdiğini saptamıştır (Whittaker, 2002: 342).

⁴⁵ İç savaştan ekonomik olarak en fazla olumsuz etkilenen grupların başında Suriye'de fabrika ve tesisi olan Türk işadamları yer almaktadır. Zira ilişkilerin iyi olduğu dönemde ucuz iş gücünden yararlanmak amacıyla Suriye'de yatırım yapanlar iç savaş ile üretimlerini durdurmuş ve Türkiye'ye dönmek durumunda kalmıştır (Özden, 2013: 8)

Bununla birlikte mültecilerle bağlantılı olarak yeni istihdam ve rant alanları da oluşabilmekte ve mülteciler bazı kesimler için kazanca dönüşebilmektedir.⁴⁶

Kent mültecilerinin yaşadıkları alana ekonomik etkileriyle ilgili bu varsayımlardan sonra yerel halka mültecilerin ekonomik etkilerini algılama biçimleri ve ekonomik alanda rekabet veya birliktelik olgularını test etmek amacıyla bir dizi önermeler yöneltilmiştir.

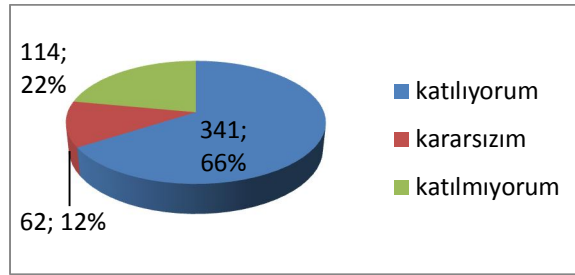
Grafik 17. Suriyeli Sığınmacılar Kiraların Artışına Sebep Olmuştur

Mültecilerin özellikle yoğun biçimde yaşadığı kentsel alanlarda gözlemlenebilen en büyük ekonomik etki kiraların artışıdır. Ankete katılanların %71'inin önermeye katılması bu olguyu destekler mahiyettedir (Grafik 17). Kira ve mesken fiyatlarının artışlarından gayri menkul sahipleri önemli kazançlar elde etmekle birlikte özellikle sabit gelirlere sahip kesimleri olumsuz yönde etkilemektedir.

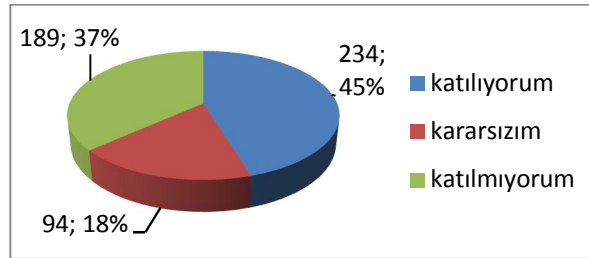
⁴⁶ Savaşın ekonomi-politiği bölge için önem arz eden konulardan birisi durumundadır. Zira mülteciler bölge kaynakları için bir yük teşkil etmekle birlikte birçok sektör için gelir kaynağı da teşkil edebilmektedir. Özellikle kamplarda yemek dağıtımının özel sektör tarafından ihale ile alınması bu konuda önemli bir rekabet ve iş alanı oluşturmuş durumdadır. Yine kampların bölge ekonomisine olacak katkılarından ötürü ihtiyaç olmamasına rağmen milletvekillerinin kendi ilçeleri için kamp talep etmeleri bu durumu izah etmektedir (Güçer vd, 2013: 23-24).

Grafik 18. Suriyeli Sığınmacılar İş Olanaklarını Azaltmıştır

Mülteci yerel halk rekabetinde bir diğer sorunlu alan istihdam sektörüdür. Göçmen ve mültecilerin daha az ücretler daha fazla çalışmayı göze alabilmeleri yerel halkta işlerini kaybetme veya kazançlarında azalma yaratma korkusu oluşturabilmektedir. Tarih boyunca göç hareketlerinde yerel halkın göçmen algısında istihdam sektörü kritik bir alan teşkil etmiştir. Almanya'daki Türkler örneğinde görüleceği üzere daha düşük ücretlerle çalışmayı kabul eden işçiler olması durumunda toplumsal tepki düşük ücret veren işverenden ziyade bu durumu kabul eden göçmen üzerinde yoğunlaşmaktadır. Alman patron yerine Türk işçisi günah keçisi olarak görülmüştür (Akatürk 2014). Benzer bir yargı Suriyeliler için de gelişmeye başlamıştır. Katılımcıların %66'sı Suriyelilerin istihdam imkanları üzerinde baskı oluşturduğu kanaatinde (Grafik 18).⁴⁷

Grafik 19. Suriyeli Sığınmacılar Sağlık Vb. Hizmetlere Ulaşımı Zorlaştırmıştır.

Suriyeli mülteciler hizmetlere ulaşım konusunda ise kira ve istihdam konusundan bariz miktarda daha düşük seviyelerde rakip olarak görülmektedir.

⁴⁷ Dağlıoğlu'na göre çalışma ücretlerinde düşüş veya kira fiyatlarında artışın yaşanmakla birlikte bu sıkıntıların yaşanmasının sebebinin mülteciler olarak görülmesi son derece yanlış bir tutumdur. Bu sıkıntıların nedeni büyük ölçüde mültecilerin bulunduğu şehirlerdeki ev ve iş sahiplerinin bu insanları suiistimal etme iradeleridir. Bu grupların kırılabilirliklerini fırsata dönüştürmeye çalışan, dil bilmeyen, geldiği yere yabancı ve ne şartta olursa olsun para kazanmak zorunda olan, dolayısıyla pazarlık şansı olmayan bu insanları normalin altında ücretle, sigortasız ve çalışma izni aramadan çalıştıran iş sahipleri, bu sorunun esas kaynağıdır (Dağlıoğlu, 2014).

Bu durumun temel nedeni gelişmiş sağlık sistemi ve mülteciler tarafından hizmetlere yönelik talebin düşük seviyelerde olmasıdır.⁴⁸

Kamp ve kent mültecileri üzerine farklılaşan bir diğer ekonomik nokta ise insani yardım konusunda gözlemlenmektedir. Zira insani yardımların büyük bölümü mülteci kamplarına yapılmaktadır. Bu durum kentsel alanda mülteci yerleşimlerine izin veren ülkelerde dahi bu şekildedir. Kent mültecilerinin giderek artan sayılarına rağmen insani yardımdan mahrum bırakılmaları kentsel alanın çekiciliğini azaltmak ve kendi kendilerine yeterli olan mültecileri kentlere çekmek olarak sayılabilir.

Werker'in tasnifine göre insani yardımlar ikiye ayrılmaktadır. Kapsamlı Yardım (Blanket Assistance) bütün mültecilere belirli yardımın yapılmasını öngörmekte ve ayırım gütmemektedir. Hedefli Yardım (Targeted Assistance) ise belli bir kategoriye giren mültecilere yapılan yardımdır (Werker, 2007: 472). Kamp ve kent mültecilerini ayırmak suretiyle yapılan insani yardımlar bu tasnif içerisinde değerlendirilebilir. Mültecilerin kendi kendilerine yeterliliğinin esas tutulduğu kamp politikası uygulanmayan ülkelerde kent mültecilerine karşı maddi yardımlar çok kısıtlı yapılmaktadır. Zira alacakları maddi yardımlar kentsel alanı beraber paylaştıkları yerel fakir gruplara yapılamadığı takdirde yabancı karşıtlığına neden olabilecektir (Jacobsen, 2004: 60). Bu durumu engellemek amacı ile ev sahibi ülke kentli mülteciler lehine yardımlarda bulunmakta isteksiz davranmaktadır. Türkiye'nin uyguladığı politika da bu bağlamda dikkat çekicidir. Ekonomik olarak kendilerine yeterli olabilecek mülteciler özellikle kentsel alanlara yönlendirilirken dış yardımlar ile geçinen veya dilencilik gibi sektörlere yönelenler kamplara yönlendirilmektedir.

BMMYK'nin kent mültecileri politikası üzerine yapılan bir çalışmanın raporunda Buscher kent mültecilerine yapılan yardımların azlığına kent mültecilerinin kamplardaki emsallerine oranla daha imtiyazlı bir konumda yer aldıkları algısının neden olduğunu iddia etmektedir. Kent mültecileri üzerine yapılandırılan 'avantajlılık öncülü' kentsel alanda yaşamaları, maddi imkanlara kolay ulaşabilmeleri, ulaşım ve iletişim kolaylıkları gibi unsurlardan kaynaklanmakta ve

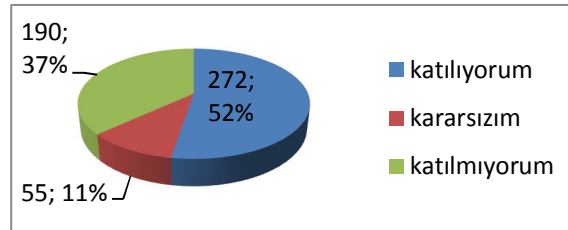
---

⁴⁸ Bu durumla ilgili bir kıyaslama yapılırsa 2012 kayıtlarına göre Lübnan genelinde sağlık hizmetlerine başvuruların % 40'ı mülteciler tarafından yapılmış durumdadır (Jones, 2014: 44).

kamp mültecilerine oranla daha az ihtiyaç sahibi oldukları imajı yaratmaktadır. Sonuç olarak kent mültecileri dış yardımları hak etmeyen veya en azından başvurmaları yakışık almayan bir kesim olarak algılanmaktadır (Buscher, 2003: 3).

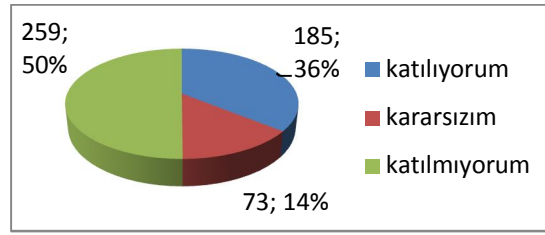
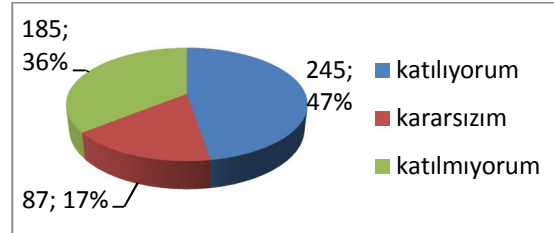
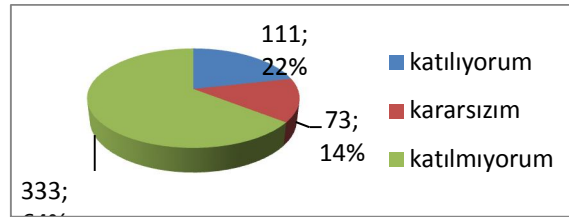
Mültecilerin sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluşlardan maddi yardım alarak bölgede yaşayan yerel halktan ekonomik olarak daha yüksek seviyeye ulaşması gibi durumlarda yerel halkın mültecilere bakış açısı büyük oranda olumsuz hale gelmektedir. Aukot (2003) Kenya'nın ekonomik olarak en düşük seviyede olan Kakuma bölgesinde yaptığı gözlemler sonucunda bölgede mülteci olmanın bölgede yaşayan yerel grup olan Turkana olmaktan daha iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ne var ki sonuç olarak mültecilerin ekonomik olarak daha iyi durumda olması sosyal olarak daha fazla marjinalize olmalarına neden olmuştur.

Grafik 20. Konya'da Fakir İnsanlar Varken Sığınmacılara Yardım Edilmesi Beni Rahatsız Eder

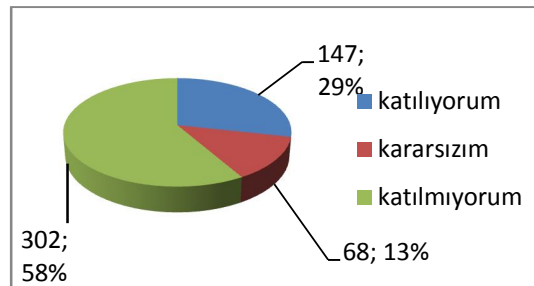

Bu konuyla ilgili algıyı ölçmek üzere sorgulan önermede katılımcıların çoğunluğunu oluşturan %52'lik kesim yerel halkın fakir kesimlerinin varlığına rağmen mültecilere yardım yapılmasından rahatsız olmaktadır.

Ekonomik rekabet algısı yanında ekonomik birliktelik konusu da önermeler ile yerel halka sorulmuştur. Bu doğrultuda mülteciler ile ortak iş yapma, mülteciler ile aynı işyerinde çalışma ve mültecilere iş verme konularındaki tepkileri ölçülmüştür.

Grafik 21. Suriyeli Bir Sığınmacıya İş Veririm**Grafik 22. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Aynı İş Yerinde Çalışırım****Grafik 23. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Ortak İş Yaparım**

Mülteciler ile ekonomik birliktelik konusunda yerel halkın algısı etkileşim düzeyinde göre farklılaşma göstermektedir. Zira en fazla karşılıklı etkileşim ve bağımlılığın olacağı ortak iş yapma seçeneğine katılımcıların yalnızca %22'si olumlu yanıt vermiştir. Suriyeli bir mülteciye iş verme seçeneğine ise %36 oranında olumlu cevap verilmiştir. İş ortamında en düşük etkileşim ve karşılıklı bağımlılık öngören aynı işyerinde çalışma seçeneği ise %47 oranında kabul görmektedir (Grafik 21-22-23).

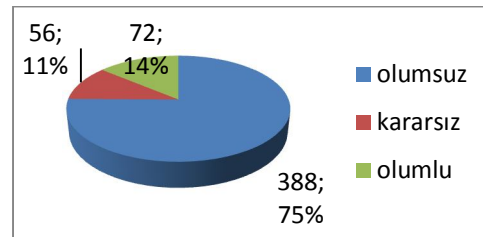
Grafik 24. Suriyeli Bir Sığınmacıya Evimi Kiralarım

Son olarak mültecilere ev kiralama konusunda tepkileri test edilmiş ve katılımcıların yalnızca %27'si mültecileri kiracı olarak kabul edeceklerini belirtmiştir (Grafik 24).

3.3.5. Hukuki birliktelik

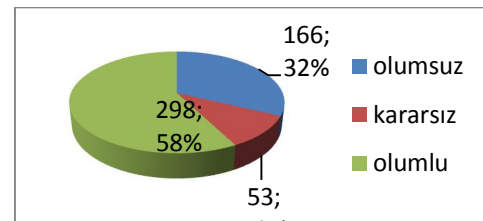
İkinci bölümde detaylı olarak belirtildiği üzere kent mültecilerini diğer mülteci gruplardan ayıran iki temel sorun yasal statülerinin belirsizliği sorunları ve yerel halk ile olan ilişkilerinden kaynaklı sorunlardır. Yerel halkın mülteciler ile hukuki birliktelik algılarına yönelik önermeler ile bu iki sorunun birbiriyle ilişkileri anlaşılabilir. Bu doğrultuda yerel halka mültecilerin mülkiyet, eğitim, istihdam, vatandaşlık ve oy hakkı gibi konulardaki algıları sorulmuştur.

Grafik 25. Suriyelilere Mülkiyet Hakkı Verilmelidir

Uzun süreli entegrasyonun temel göstergelerinden birisi olan mülk edinimi hakkında yerel halkın mültecilere yönelik algısı çok olumsuz olduğu görülmektedir. Katılımcıların %75'i mültecilerin mülkiyet hakkına olumsuz yaklaşırken yalnızca %14'lik bir kesim olumlu görüş beyan etmiştir.

Grafik 26. Suriyelilere Eğitim Hakkı Verilmelidir

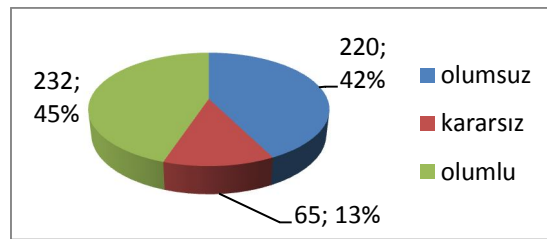

Mültecilere eğitim hakkı verilmesi konusunda ise olumlu bir yaklaşım söz konusudur. Katılımcıların %58'i mültecilere eğitim hakkı verilmesi derken bu konuda olumsuz görüşe sahip olanların oranı %32 olarak tespit edilmiştir. Türkiye'deki Suriyelilerin %53'ten fazlasının 17 yaş ve altı gruba ait oldukları ve orta ve uzun vadede en büyük sorunlarının eğitim olduğu varsayımı göz önüne

alındığı zaman bu konuda yerel halkın olumlu bakış açısı çok önemlidir. Bu bakış açısında ülke içerisinde eğitimsiz bir kayıp neslin uzun vadede yaşamasının istenmemesi ve eğitimin insan hakları için vazgeçilemez zorunlu bir hak olarak görülmesi büyük pay sahibidir. Özellikle Türkiye'de üniversite eğitimine ulaşmanın zorluğu ve rekabet ortamının varlığına rağmen bu konudaki olumlu kanaat çok değerli bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Suriyeliler konusunda en yoğun olarak tartışılan konulardan birisi de çalışma haklarıdır. Belirli bir süre Türkiye'de yardımlarla ya da elindeki mali kaynaklarla yaşayan Suriyeliler, sürenin uzaması ile birlikte çalışma hayatında yer almayı ve kendi hayatlarını kendileri idame etmeyi istediklerini ortaya koymuşlardır. Bu çerçevede çalışma hakları konusundaki genel algının ölçülmesine yönelik soru yöneltilmiştir.

Grafik 27. Suriyelilere Çalışma Hakkı Verilmelidir

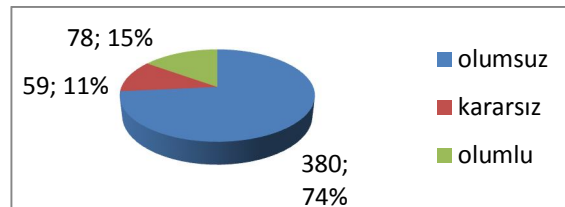
Mültecilere kendi gelirlerini elde etmeleri için çalışma veya ticaret haklarının tanınmaması süreç içerisinde 'bağımlılık sendromuna' sebep olmaktadır. Resmi ve meşru gelir imkanlarının kısıtlanması mültecilerin temel ihtiyaçları için resmi veya gayri resmi yardımları tek alternatif durumuna getirmektedir (Dillioğlu, 2015: 7). Yardımlara bağımlılık mültecilerin yaşamları için sürdürülebilir olmaktan uzak olmakla birlikte yerel halk için de 'merhamet yorgunluğuna' yol açabilecektir. Bu nedenlerden dolayı mültecilerin çalışma haklarıyla ilgili mülkiyet, vatandaşlık ve oy verme gibi diğer haklara oranla daha fazla destek söz konusudur (Grafik 27)⁴⁹.

⁴⁹ Türkiye Küresel İnsani Yardım raporuna göre GSMH'sının yaklaşık %0,13'nü Suriyeli sığınmacılara ayırarak en büyük 4. Donör ülke duruma gelmiştir (Karaca, 2013). Türkiye, Suriyeli mülteciler vesilesi ile olağanüstü yüksek bir maliyet ödemektedir. Bu maliyetin karşılanmasında dış dünyanın desteği son derece sınırlıdır. Ağustos 2014 itibari ile Türkiye'nin Suriyeliler için yaptığı mali harcamalar 4,5 milyar Amerikan dolarını aşmıştır. Ayrıca Türk STK'lar tarafından 635 milyon dolar destek sağlamıştır. Türkiye'ye bu süre içinde gelen dış destek 233 milyon dolarda, yani toplam harcamanın sadece % 4,1'inde kalmıştır. Temel ihtiyaçlar için BM tarafından

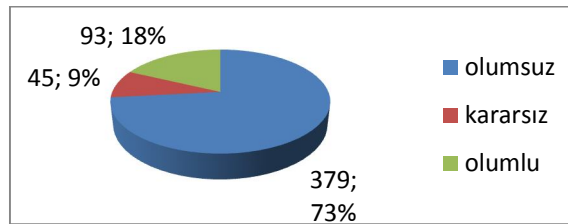

Mültecilerin hukuki hakları ile ilgili son önermeler ise uzun süreli entegrasyonun sonuçları olarak değerlendirilebilecek vatandaşlık ve oy kullanma haklarıdır. Ulus devletlerin yabancılara vatandaşlık hakkı vermek için uzun bir süre ülke içerisinde ikamet etmeleri şartını aramasının temel nedeni bu süreç içerisinde entegrasyon sürecinin aşılabileceği inancına dayanmaktadır. 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda da benzer bir anlayış söz konusu olmuş ve geçmişe yönelik 5 yıl ülke içerisinde ikamet etme şartı ile vatandaşlık hakkının verilebileceğini benimsemiştir. Suriyeli mültecilerin bir çoğunun iltica süreçlerinden itibaren 5 yıla yakın bir zaman geçmesine rağmen, göçmen statüsünde değerlendirilmedikleri için hali hazırda vatandaşlık statüsüne başvurmaları imkansızdır. Bununla birlikte mültecilerin kalıcı olması ve entegrasyonlarının kaçınılmaz olması durumunda vatandaşlık ve oy hakkı gibi hakların gözden geçirilmesi olası görünmektedir. Bu iki hakkın mültecilere tanınması ile ilgili verilen önermeler ile yerel halkın psikolojik açıdan uzun süreli entegrasyona bakışı sorgulanmıştır.

Grafik 28. Suriyelilere Vatandaşlık Hakkı Verilmelidir

Grafik 29. Suriyelilere Oy Kullanma Hakkı Verilmelidir

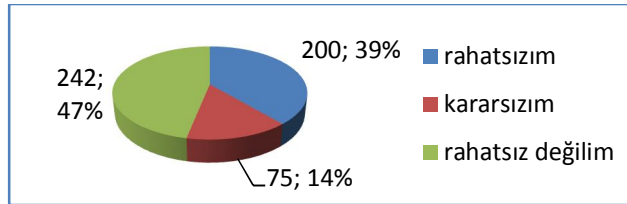
yapılan “acil” çağrılara gelişmiş-zengin ülke ve kuruluşların gösterdiği ilgi son derece düşüktür. Örneğin 2014 için talep edilen para 3,7 milyar dolar, toplanan destek ise sadece % 50, yani 1,9 milyar dolardır. Bu tür fonlardan Türkiye’ye verilen pay ise son derece düşüktür (2014 için 70 Milyon USD). Bunda diğer ülkelerdeki ekonomik-mali imkanların Türkiye’ye göre daha yetersiz olması kadar, Türkiye’nin politik tercihleri de önemli rol oynamaktadır (Erdoğan, 2014: 14).

Grafik 28 ve 29 'da görüldüğü gibi mültecilere vatandaşlık ve oy kullanma hakkı verilmesi konusunda katılımcıların algısı araştırma kapsamında sorgulanan bütün unsurlar arasında en düşük olanlardandır. Katılımcıların yalnızca %18'i mültecilere oy hakkı verilmesine olumlu bakarken vatandaşlık hakkı konusunda olumlu görüş beyan edenlerin oranı yalnızca % 15'tir.

3.3.6. Sosyal Birliktelik

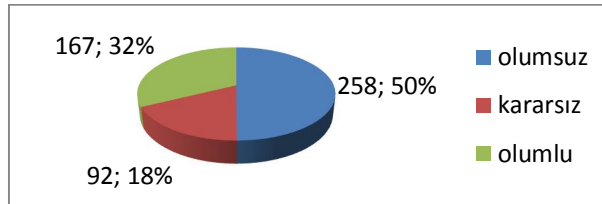
Son olarak bu bölümde yerel halkın kent mültecileri ile sosyal ilişkilerinin niteliği ve algılarına yönelik önermelere yer verilmiştir.

Grafik 30. Suriyelilerin Mahallemde Yaşamasından Rahatsızım

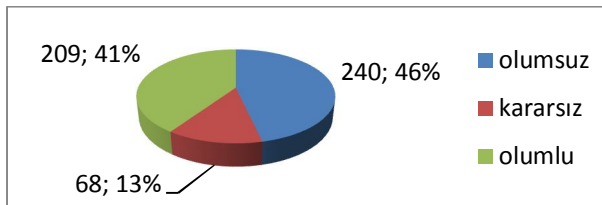

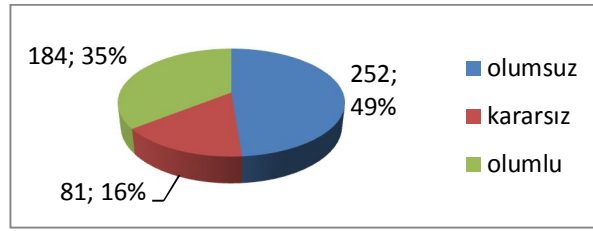
‘Suriyelilerin mahallemde yaşamasından rahatsızım ‘ önermesine ankete katılanların %47’si rahatsız olmadıkları, %39’u ise rahatsız oldukları şeklinde cevap vermiştir.

Grafik 31. Suriyeli Komşularımı Ziyaret Etmek İsterim

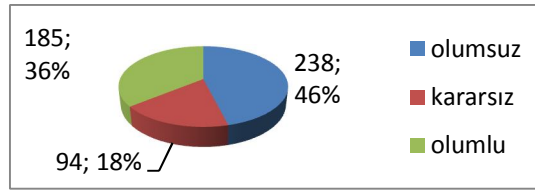
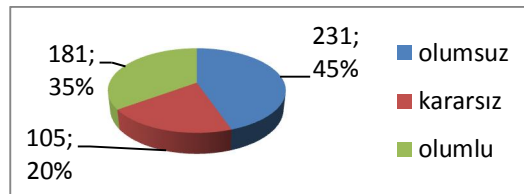
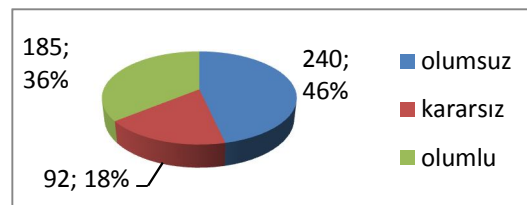

Grafik 32. Düzenlediğim Aktivitelere Suriyeli Komşularımı Davet Etmek İsterim

Grafik 33. Suriyeli Komşularımın Davetlerine Katılmak İsterim

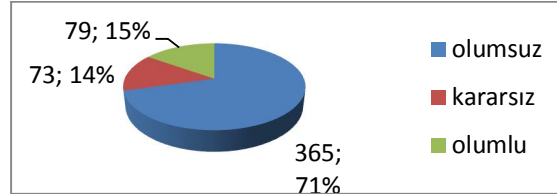
Yerel halkın mülteciler ile komşuluk ilişkilerine dair algıları ile ilgili önermelere yer verilmiştir. Katılımcıların %32'si Suriyeli komşularını ziyaret etme isteğine sahipken, %35'i Suriyeli komşularının davetlerine katılmak isteyeceğini belirtmiştir. Düzenlediği aktivitelere Suriyeli komşularını davet etmek isteyen kesim ise %41'lik bir orandır. Bu verilerden hareketle yerel halkın mültecileri kendi evlerinde veya kendi faaliyetlerinde görmeyi mültecilerin yaşam yerlerine gitmekten daha fazla uygun gördükleri sonucunda varılabilir (Grafik 31-32-33).

Grafik 34. Çocuklarımla Suriyelilerle Aynı Okulda Eğitim Almasını Onaylarım**Grafik 35. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Yakın Arkadaş Olabilirim****Grafik 36. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Çocuklarımla Arkadaşlığını Onaylarım**

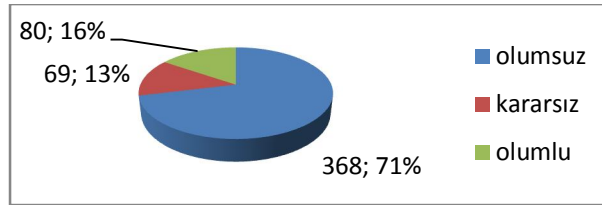
Sosyal ilişkiler konusunda mülteciler ile arkadaşlık konusundaki önermelere bakıldığında katılımcıların %35'i Suriyeli bir mülteci ile yakın arkadaş

olabileceğini belirtirken, çocuklarının Suriyeli mülteciler ile arkadaş olmasını onaylayanların oranı %36'dır. Benzer biçimde çocuklarının Suriyeliler ile aynı okulda eğitim almasını onaylayan bireylerin oranı %36'yı oluşturmaktadır (Grafik 34-35-36).

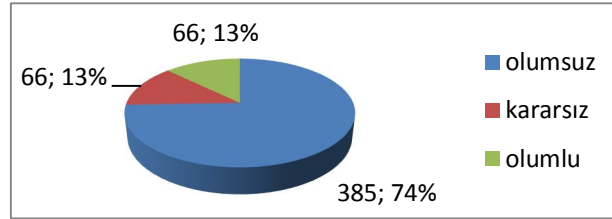
Grafik 37. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Evlenmeyi Düşünürüm/Bekar Olsam Evlenmeyi Düşünürdüm

Grafik 38. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Oğlumun Evlenmesini Onaylarım

Grafik 39. Suriyeli Bir Sığınmacı İle Kızımın Evlenmesini Onaylarım

Uzun vadeli sosyal entegrasyonun en önemli göstergelerinden birisi olarak evlilik müessesesine olan yaklaşım mültecilerin gelecekleri ile ilgili algıları ortaya koyan bir diğer değerlendirmedir. Ankete katılanların %71'i Suriyeli bir mülteci ile evlenme veya oğlunun bir mülteci ile evlenmesi konusunda olumsuz yargıya sahiptir. Kızının bir mülteci ile evlenmesine olumsuz yaklaşanların oranı ise %74'tür. Sosyal ilişkiye yönelik diğer yargılara göre evlilik önermesine verilen cevapların daha olumsuz olması mültecilerin uzun süreli olarak ülkede kalmalarının ve evlilik derecesinde aile ile yakınlık kurmasının istenemediğinin göstergesidir (Grafik 37-38-39).

SONUÇ

Bu çalışmada kentsel alanın son dönemde yaygın olarak görülen olguları olan kent mültecileri konusu araştırılmıştır. Bu bağlamda birinci bölümde kent mültecisi kavramı, gelişimi, diğer mülteci gruplardan farklılıkları ve mültecilerin Dünya'da ve Türkiye'de hukuki mevzuattaki yerlerine değinilmiştir. İkinci bölümde kentsel alanın mülteciler için neden cazibe merkezi olduğu ve kentsel alanda mültecilerin karşılaştığı sorunlar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise mültecilerin kentsel alanda entegrasyon süreçlerinde en önemli sorunları olan yerel halkla ilişkilerine dair uygulama gerçekleştirilmiştir.

Suriye krizi sonrasında Türkiye iltica hareketlerinde dünyanın en büyük hedef ülkesi konumuna gelmiştir. Mülteci sayısı olarak Suriyeli mülteciler Afgan mültecileri hedef ülke olarak ise Türkiye, Pakistan'ı geçerek dünyada birinci sıraya yükselmiştir. Gelişmiş ülkelerin mülteci kabulü konusunda isteksiz davranmaları, mültecilerin geri dönüşlerinin uzayan ve derinleşen iç savaştan dolayı imkansız oluşu ve mülteci kamplarının mali yönden sürdürülebilir olmamasından dolayı mültecilerin kentsel alanda ikamet etmeleri ve yerel entegrasyonları halihazırda Türkiye için tek alternatif olarak görünmektedir. Son verilere göre Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin %80'lik kısmı kentsel alanda ikamet etmektedir. Kentler ise kampların aksine mülteciler ve yerel halk arasında bariyerler oluşturmadığı için karşılıklı etkileşimin olduğu alanlardır. Bu etkileşim mültecilerin sosyal, kültürel, ekonomik etkileri, yerel halk ile paylaşılan ortak kimlik ve değerler, iltica edenlerin sayısı ve niteliği, iltica süresi gibi değişkenler sonucunda yerel halk algısı üzerinde olumlu veya olumsuz olarak tecelli etmektedir.

Yerel halkın mülteci algısının incelendiği araştırmanın gerçekleştirildiği Konya ili 45 binden fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu sayılar ile Konya ili Suriye sınırına yakın bölge illeri ve İstanbul ve İzmir gibi metropol kentlerden sonra en fazla mülteci nüfusuna sahip olan il konumundadır. Bununla birlikte Konya ili coğrafi konumu ve homojen etnik yapısı ile yabancı kültürüne özellikle de mültecilerin varlığına pek alışık olmayan bir ildir. Bu denli büyük bir iltica hareketine tarihinde ilk kez maruz kalan Konya ili ve Konya halkının mültecilere yönelik algıları, toplumsal kabul düzeyleri ve toplumsal kabule etki

eden alt faktörlerin incelendiği araştırma sonucunda toplumsal kabul düzeyinin düşük seviyelerde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre mültecilere yönelik toplumsal kabul düzeyinin bazı demografik ve sosyal değişkenlere göre değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir. Erkeklerin kadınlara göre, eğitim durumu yüksek olanların düşük seviyede olanlara göre, AKP ve HDP seçmenlerinin CHP ve MHP seçmenlerine göre, Konya'ya aidiyet bağı olmayanların olanlara göre, Konya'da daha kısa süre yaşayanların uzun süre yaşayanlara göre, mülteciler ile temas ve ilişki kuranların kurmayanlara göre toplumsal kabul düzeylerinin daha yüksek seviyelerde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte mültecilerin yoğun olarak yaşadığı mahalleler ve diğer mahallerde ikamet eden yerel halkın toplumsal kabul düzeyleri arasında önemli bir farklılaşma tespit edilememiştir. Benzer biçimde yaş ve gelir durumuna göre mültecilere yönelik algılarda anlamlı farklılaşmalar söz konusu değildir.

Konu ile ilgili yapılan az sayıda araştırmadan Erdoğan (2014) ülke genelinde yaptığı çalışmada toplumsal kabul düzeyinin yüksek olduğu, Yaşar (2014) ise kriz bölgesi illerinden olan Kilis'te yaptığı araştırmada toplumsal kabul düzeyinin düşük seviyelerde gerçekleştiğine ulaşmıştır. Bu anlamda araştırma sonuçlarının Yaşar (2014) ile benzerlikler göstermektedir. Ülke geneli sonuçlar ile kıyaslandığı zaman Konya nüfusunun kabul düzeyinin düşük olması şimdiye kadar bu kadar büyük bir iltica/göç hareketi ile karşılaşılmaması ve ilin sosyo-kültürel olarak homojen yapısından kaynaklanmaktadır.

Toplumsal kabul sürecinin alt boyutları incelendiğinde ise yerel halkın mültecileri Konya için bir kazanç olarak görmemeleri ve güvenlik, toplumsal yapı, ekonomi için zararlı olarak görmelerine rağmen yardıma muhtaç oldukları algısı gözlemlenmiştir. Yerel halkın mültecilerin geleceği ile ilgili beklentileri de yerel entegrasyon sürecinin gerçekleşmesinde bir bariyer teşkil etmektedir. Özellikle mültecilerin kendi ülkelerine gönderilmeleri veya kamplarda yaşamaya zorlanmalarına olan bakış açısı toplumsal kabul açısından çok olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Benzer biçimde mülteciler yerel halkın çoğunluğu tarafından kültürel ve yaşam tarzlarından hareketle uyumsuz olarak görülmekte ve resmi verilerin aksine suç ve güvenlik sorunlarından sorumlu tutulmaktadır. Mülteciler

ekonomik, sosyal ve hukuki birliktelik bakımında da genel olarak yerel halk tarafından benimsenmemektedir.

Suriyeli mülteciler krizinin temel sac ayaklarından birisini oluşturan yerel halk algısının zaman içerisinde daha da kötüye gitmesi mümkün görünmektedir. Bundan dolayı kent mültecilerine ve mülteci-yerel halk ilişkilerine yönelik kapsamlı çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (Vol. 1). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul
- Akatürk, B. (2014). Prof. Dr. Ferhat Kentel Röportajı “Mültecilerin Topluma Kabulü. Akademik Perspektif 24 Mayıs 2014. <http://akademikperspektif.com/2014/05/24/prof-dr-ferhat-kentel-roportaji-multecilerin-topluma-kabulu/>
- Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği. *Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mukaddime Dergisi*, 5(2). s 55-73.
- Arslan, M. M., Zeren, C., Celikel, A., Ortanca, I., & Demirkiran, S. (2015). Increased Drug Seizures in Hatay, Turkey Related to Civil War in Syria. *International Journal of Drug Policy*, 26(1), 116-118.
- Abbasi-Shavazi, M. J., D. Glazebrook, G. Jamshidiha, H. Mahmoudian, and R. Sadeghi (2005). *Return to Afghanistan? A Study of Afghans Living in Tehran*. Tehran: Afghan Research Evaluation Unit, University of Tehran.
- Agblorti, S. K. (2011). *Refugee Integration in Ghana, The Host Community's Perspective*. UNHCR, Policy Development And Evaluation Service.
- Ager, A. And A. Strang (2004). *Indicators of Integration; Final Report*. London: Home Office
- Ager, A., & Strang, A. (2008). *Understanding Integration A Conceptual Framework*. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Ajygin, E. (2010). *Livelihoods And Family Formation Among Eritrean Refugees in Cairo*. Unpublished Master's Thesis. Cairo American University in Cairo Center For Migration And Refugee Studies.
- Alexander, A. (2008). Without Refuge: Chin Refugees in India And Malaysia. *Forced Migration Review*, 30, 36-37.

Amnesty International (2014). Hayatta Kalma Mücadelesi:Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler. Uluslararası Af Örgütü Ltd. Peter Benenson House 1. Easton Street Londra WC1X 0DW. Birleşik Krallık

Aras, Z. (2012). Mültecilerin ve Göçmen İşçilerin Türkiye'de Yaşam Savaşı. Marksist Tutum Dergisi. No 88. http://marksist.net/zehra_aras/multecilerin_ve_gocmen_iscilerin_turkiye_de_yasam_savasi.htm

Ataman, S. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Politikası Neden Eleştirilmeli? Bianet. 12 Nisan 2014, Cumartesi. <http://bianet.org/biamag/siyaset/154907-turkiye-nin-suriyeli-multeciler-politikasi-neden-elestirilmeli>

Aukot, E. (2003). "It is Better to be a Refugee than a Turkana in Kakuma" Revisiting The Relationship Between Hosts and Refugees in Kenya. Refuge Canada's Journal On Refugees, 21(3).

Avery, A. (2013). You Don't Have To Go Home, But You Can't Stay Here The Impact of a Camp-Centric International Refugee Regime on Urban Refugees (Doctoral Dissertation, The American University in Cairo).

Aydın, M. (1993), "Musevilerin Osmanlı Topraklarına Kabulünün 400. Yıl Kutlamaları", Osmanlı Araştırmaları, S. 13, (ss. 29-38).

Bailey, S. (2004). Is Legal Status Enough? Legal Status and Livelihood Obstacles for Urban Refugees. The Fletcher School, MALD Thesis.

Banki, S. (2006). Burmese Refugees in Tokyo: Livelihoods in The Urban Environment. Journal of Refugee Studies, 19(3), 328-344.

Bal, İ. (2014). Mülteciler Sorununda Belirsizliğin Çıldırıcılığı, USAK. http://www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2361&cat=322#.VeL5jPntmko

Başak, C. (2011).Mülteciler, Sığınmacılar Ve Yasadışı Göçmenler, İçişleri Bakanlığı Genel Yayın No 686, Ankara 2011.

Betts, A., & Loescher, G. (Eds.). (2010). Refugees in International Relations. Oxford University Press. USA.

Bitkal, S. (2014). Ulusötesi Göçler ve Mülteci Sorunu: Suriye Örneği. Akademik Perspektif. <http://akademikperspektif.com/2014/09/12/ulusotesi-gocler-ve-multeci-sorunu-suriye-ornegi/>

Buscher, D., & Heller, L. (2008). “Desperate Lives: Urban Refugee Women in Malaysia And Egypt.” *Forced Migration Review* 34 (2010) . p 20-21.

BMMYK (1998). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Çerçevesinde Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı. İzmir Barosu Kütüphanesi Yayınları. İzmir

Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi 2015, 2(1) s 60-80. ISSN 2148-970X.

Canatan, K. (2013). Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları : Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Dergisi*, 3(27), 317-332.

Cagaptay, S., & Menekse, B. (2014). The Impact of Syria's Refugees on Southern Turkey. *Washington Institute For Near East Policy*, 1.

Campbell, E. H. (2006). Urban Refugees in Nairobi: Problems Of Protection, Mechanisms of Survival and Possibilities for Integration. *Journal Of Refugee Studies*, 19(3), 396-413.

Chambers, R. 1986.“Hidden Losers? The Impact of Rural Refugees and Refugee Programs on Poorer Hosts.” *International Migration Review* 20 (2): 245–263.

Crisp, J. (2004). The Local Integration and Local Settlement of Refugees: A Conceptual and Historical Analysis. UNHCR, Evaluation and Policy Analysis Unit. Geneva

Crisp, J. (2010). Surviving in the City. *Forced Migration Review*, 34, 40-41.

Çiçekli, B. (2010). Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler: Sınıflandırma ve Yasal Statünün Belirlenmesine İlişkin Sorunlar. *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler, Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, Eskişehir: Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 175. ss. 327-362.

Çolak, F. (2013). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951). Tarih Okulu Dergisi, 2013(XIV).

Dağlıoğlu, E. C. (2014). Türkiye'ye Sığınan Suriyeliler Misafir Değil, Mülteci! Pırıl Erçoban İle Söyleşi. Agos 11.01.2014. <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/6324/turkiyeye-siginan-suriyeliler-misafir-degil-multeci>

Dahi, O. S. (2014). Syria in Fragments: The Politics Of The Refugee Crisis. Dissent, 61(1), 45-48.

Dalar, M. Algan, N.A., & Algan, Ü. (2013). Bolu'daki Iraklı Sığınmacıların Sosyal Ve Ekonomik Sorunları Saha Çalışmasına Dayalı Bir Analiz. Alternatif Politika, Cilt 5, Sayı 3, 341-359, Aralık 2013.

Dillioğlu, B. (2015). Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu. Eğitim ve İstihdam Politikaları. Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi (UTGAM) Mayıs 2015.

Demir, O.Ö. (2015). Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler. Global Analiz 1. Nisan 2015.

Dryden-Peterson, S. (2003). Education of Refugees in Uganda: Relationships Between Setting And Access. Refugee Law Project (RLP).

Dryden-Peterson, S. (2006). 'I Find Myself as Someone Who is in the Forest': Urban Refugees as Agents of Social Change in Kampala, Uganda. Journal Of Refugee Studies, 19(3), 381-395.

Duran, A.E. (2014). Suriyeli Mülteciler İşgücü Piyasasını Nasıl Etkileyecek. Deutsche Welle Türkçe. <http://t24.com.tr/haber/suriyeli-multeciler-ismucu-piyasasini-nasil-etkileyecek,274850>

Eakin, H., & Roth, A. (2013). Syria's Refugees The Catastrophe. New York Review Of Books, 60(15). <http://www.nybooks.com/articles/archives/2013/oct/10/syrias-refugees-catastrophe/>

EDAM (2014). Türkiye Kamuoyunun Suriyeli Sığınmacılara Bakış Açısı,. Türkiye’de Dış Politika ve Kamuoyu Anketleri 2014-1. <http://www.edam.org.tr/tr/File?id=1152>

EMHRN (2011). Belirsizlik; Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumunu En İyi Anlatan Kelime. Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı. Ekim 2011 (ISBN 978-87-91224-76-8)

Erdoğan, M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler; Toplumsal Kabul Ve Uyum Araştırması, HUGO. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları. Ankara

Erensü, A.İ. (2014). Suriyeli Linçlerine Karşı Misafirin Adını Koymak. Birikim 01.09.2014. <http://www.birikimdergisi.com/guncel/suriyeli-linclerine-karsi-misafirin-adini-koymak>

Ergüven, N.S. & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 62, Sayı 4, 2013, S.1007-1061.

Fabos, A., & Kibreab, G. (2007). Urban Refugees: Introduction. Refuge; Canada's Periodical On Refugees, 24(1), 1-19.

Gaziantep Kent Konseyi (2014). Gaziantep'te Yaşayan Suriye'li Misafirlere İlişkin Rapor, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. <http://www.gaziantepkentkonseyi.org.tr/dosyalar/dosyalar/1zpm0ejs.pdf>

Gozdziak, E., & Walter, A. (2012). Urban Refugees in Cairo. Washington, DC; Institute for the Study Of International Migration.

Grabska, K. (2005). Living On The Margins. The Analysis of the Livelihood Strategies of Sudanese Refugees With Closed Files in Egypt. American University in Cairo.

Grabska, K. (2006). Marginalization in Urban Spaces of the Global South: Urban Refugees in Cairo. Journal of Refugee Studies, 19(3), 287-307.

Güçer, M., Karaca, S., & Dinçer, O. B. (2013). Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Çalışması. USAK RAPOR NO; 13-04.

Harb, C., & Saab, R. (2014). Social Cohesion and Intergroup Relations Syrian Refugees and Lebanese Nationals in the Bekaa and Akkar. Save the Children Report

Hein, J. (1993). Refugees, Immigrants and The State. Annual Review Of Sociology, 19: 43-59.

Ihlamur-Öner, S.G. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası, Ortadoğu Analiz, Mart-Nisan Cilt 6 Sayı 61, S 42-45.

İstanbul Fikir Enstitüsü (2014). Suriyeli Sığınmacılar Raporu İstanbul Örneği. https://www.academia.edu/9690038/Suriyeli_S%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar_Raporu

Jacobsen, K. (2001). The Forgotten Solution: Local Integration for Refugees in Developing Countries. New Issues in Refugee Research, No. 45, Evaluation and Policy Analysis Unit, UNHCR, Geneva

Jacobsen, K. (2002). Livelihoods in Conflict, The Pursuit of Livelihoods by Refugees and the Impact on the Human Security of Host Communities. International Migration, 40(5), 95-123.

Jacobsen, K. (2004). Just Enough For The City: Urban Refugees Make Their Own Way. World Refugee Survey, 2004, 57-67

Jacobsen, K. (2006). Refugees and Asylum Seekers in Urban Areas A Livelihoods Perspective. Journal Of Refugee Studies, 19(3), 273-286.

Kara, P., & Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica Ve Mülteciler. Türk İdare Dergisi, (467), 153-162.

Karaca, S. & Dinçer, Ö. (2013). Genişleyen ve Derinleşen Kriz: Suriyeli Mülteciler, Analist Yayını, Aralık 2013-34, S 29-34

Karadağ, Ö., & Altıntaş, K. H. (2010). Mülteciler Ve Sağlık. TAF Preventive Medicine Bulletin, 9(1).

Kartal, B. ve Başçı, E. (2014). Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri. CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 275- 299.

Kibreab, G. (1996). Eritrean and Ethiopian Urban Refugees in Khartoum: What the Eye Refuses To See. *African Studies Review*, 39(03), 131-178.

Kibreab, G. (2007). Why Governments Prefer Spatially Segregated Settlement Sites For Urban Refugees? *Refuge; Canada's Journal On Refugees*, 24(1).

Kilis Ortak Akıl Topluluğu (2013). Kilis'teki Suriye, Sorunların Tespiti Ve Çözümlerine İlişkin Rapor.

Kirisci, K. (2013). Syrian Refugees in Turkey: The Limits of an Open Door Policy. *Brookings*, June, 27. <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2013/06/27-syrian-refugees-in-turkey-kirisci>

Kirisci, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı. USAK Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu. http://www.usak.org.tr/usak_det.php?id=&cat=1677&h=#.VeMlM_ntmko

Kirisci, K. & Saloja, R. (2014). Northern Exodus; How Turkey İntegrate Syrian Refugees, *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2014-04-15/northern-exodus>

Kolukırık, S. (2009). Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü Medya Politigi Üzerine Bir Değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 1-20.

Korkut, L. (2008). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınır Dışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği. *Ankara Barosu Dergisi*. Yıl 66 Sayı 4 Güz 2008 S 20-35.

Korkut, R. (2010). Türkiye’de Sığınmacı ve Mülteciler. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.

Landau, L. B. (2004). FMO Research Guide, Urban Refugees. *Forced Migration Online*.

Lammers, E. (2007). Refugees in Cities, The Politics Of Knowledge. *Refuge; Canada's Journal On Refugees*, 24(1).

Macchiavello, M. (2003). Forced Migrants as an Under-Utilized Asset Refugee Skills, Livelihoods, And Achievements in Kampala, Uganda. United Nations High Commissioner For Refugees (UNHCR).

Macchiavello, M. (2004). Livelihoods Strategies of Urban Refugees in Kampala. Forced Migration Review, 20, 26-27.

Marfleet, P. (2007). "Forgotten, Hidden, Predicaments Of The Urban Refugee. Refuge Canada's Journal On Refugees, 24(1).

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14(52).

Milner, J. (2009). Refugees, The State And The Politics Of Asylum in Africa St. Antonys .

Misago, J. P. (2005). The Impact Of Refugee-Host Community Interactions On Refugees' National And Ethnic Identities The Case Of Burundian Refugees In Johannesburg. Masters Of Arts In Forced Migration

Morris, T. (2010). Urban Somali Refugees in Yemen. Forced Migration Review, 34, 36-38.

Mougue, C. (1995). UNHCR's Policy and Practice Regarding Urban Refugee:, A Discussion Paper. UNHCR, October, 1, 56.

Oktay, F. (2013). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları. 2013. Ankara: TC Başkanlık. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD).

Orhan, O. (2014). Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu; Bulgular, Sonuçlar Ve Öneriler, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Rapor No;189, Ankara.

Orhan, O & Gündoğar, S.S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM-TESEV Rapor No; 195.

Öztürkler, H. & Göksel, T. (2015). Suriye'li Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri; Sentetik Bir Modelleme, ORSAM Rapor No; 196, Ocak 2015

Özden, Ş. (2013). Syrian Refugees in Turkey, MPC Research Report 2013-05.

Pavanello, S., Elhawary, S., & Pantuliano, S. (2010). Hidden And Exposed, Urban Refugees İn Nairobi, Kenya. Overseas Development Institute.

Pazarci, H. (1989). Uluslararası Hukuk Dersleri. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını. No 571.

Porter, G., Hampshire, K., Kyei, P., Adjaloo, M., Rapoo, G., & Kilpatrick, K. (2008). Linkages Between Livelihood Opportunities And Refugee–Host Relations: Learning from the Experiences of Liberian Camp-Based Refugees in Ghana. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 230-252

Price, M. E. (2009). *Rethinking Asylum: History, Purpose, And Limits* (Pp. 157-8). Cambridge University Press.

Reçber, K. and Ayhan, V. (2013). Türkiye ile Suriye arasındaki krizin Hatay bölgesi üzerine etkileri; *Alternatif Politika*, 324-340

Sanduvac, Z.T. (2013). Needs Assesment Report of Syrian Non-Camp Refugees in Şanlıurfa.

Sassoon, J. (2009). *The Iraqi Refugees; The New Crisis İn The Middle-East* (Vol. 3). IB Tauris.

Schmidt, A. (2003). FMO Thematic Guide. Camps Versus Settlements. <http://www.forcedmigration.org/research-resources/expert-guides/camps-versus-settlements/fmo021.pdf>

SGDD (2011). Askıdaki Yaşamlar & Algıdaki Yaşamlar Projesi Araştırma Raporu, Atik Matbaacılık, Ankara

Sommers, M. (1999). Urbanization and its Discontents: Urban Refugees in Tanzania. *Forced Migration Review*, 4, 22-24.

Sommers, M. (2001). *Fear in Bongoland: Burundi Refugees in Urban Tanzania* (Vol. 8). Berghahn Books.

Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu Raporu (2013). Yok Sayılanlar: Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar. İstanbul Örneği.

Taşçı, K., & Özsan, M. E. (2013). Suriye Krizinin Türkiye Ekonomisine Etkisinin Analizi (2011-2013). Nisan 2013. Ankara

TBMM (2012). İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu”, 2012.

Tekin, M. (2009). Türkiye'de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlar ve AB Uygulamaları. Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara

TOHAV (2014). Göç Analiz Raporu. Toplum Ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Yayınları. Ankara

Tolay, J. (2011). “Türkiye’de Mültecilere Yönelik Söylemler ve Söylemlerin Politikalara Etkisi”, Çelebi, Ö., Özçürümez, S., Türkay, Ş., “İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık Kuram, Gözlem ve Politika” s. 201-213

Tolay, J. (2014). The EU And Turkey’s Asylum Policy in Light of the Syrian Crisis. Global Turkey in Europe II, 123.

TTB (2013) Suriye İç Savaşının Hatay İline Etkileri. FÜSUN SAYEK TTB RAPORLARI-KİTAPLARI 2013

Türkoğlu, O. (2011). Mülteciler Ve Ulusal-Uluslararası Güvenlik. Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt-Vol. XXX, Sayı-No. 2, 2011, 101-118

UNHCR (2009). UNHCR Policy On Refugee Protection And Solutions İn Urban Areas.

UNHCR (2013). Wars's Human Cost; Global Trends 2013

Ümit, C. (2001). Mülteci Hukukuna Genel Bakış Ve İltica-Sığınma Konularında Türkiye’deki Uygulama” Adalet Dergisi, Sayı, 8, Temmuz 2001.

Ümit, D. (2014). Refugee Crisis Next Door: Turkey and the Syrian Refugees. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3(2014) 1-18.

Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları Öteki Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, 6(3), 65-89.

Watenpugh, K. D., Fricke, A. L., & King, J. R. (2014). We Will Stop Here and Go No Further. Syrian University Students And Scholars in Turkey. October 2014 Institute Of International Education Report.

Weiner, M. (1985). On International Migration and International Relations. Population and Development Review 11: 441-455.

Weiner, M. (1992). Security, Stability, And International Migration. International Security 17 (3) : 91-126.

Women's Refugee Commission (2011) Dawn in The City, Guidance For Achieving Urban Refugee Self-Reliance. ISBN:1-58030-092-8

Women's Commission For Refugee Women And Children (2002). Fending for Themselves: Afghan Refugee Children and Adolescents Working in Urban Pakistan. <http://www.refworld.org/docid/48aa82dc0.html> [accessed 10 August 2015]

Yaşar, M. (2014). Kilis' te Sığınmacı Algısı, Toplumsal Otizm ve Ötekileştirme Sürecinin İlk Görünümleri. Kilis 7 Aralık University Publishing Office.

Yılmaz, H. (2013) Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği; Tespitler, İhtiyaçlar, Öneriler. Mazlumder Raporu. http://istanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf

Yılmaz, M. E., Baran, M. & Arıöz, Z. (2014). Balıkesir İlindeki Orta Doğulu Sığınmacıların Yaşam Koşulları ve Kamu Hizmetlerine Erişimleri. Akademik Orta Doğu, Cilt 9, Sayı 1, 2014.

Yüncüler, Z. (2014) Savaş Bitsin, Ülkemize Dönelim. Bianet. 15 Mart 2014. <http://bianet.org/biamag/yasam/154182-savas-bitsin-ulkemize-donelim>

Yüksel, U, Bulut, M & Mor Z. (2014). Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler. IMPR International Middle East Peace Research Center, Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi. İnfografik Rapor. <http://improkul.impr.org.tr/?p=1826>

Zencir, M. & Davas, A. (2014). Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu. Birinci Baskı, Ocak 2014, Türk Tabipleri Birliği Yayınları. Ankara

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://urban-refugees.org/> (Erişim Tarihi 12 Mart 2015)

<http://countrymeters.info/en/Syria> (Erişim Tarihi 24 Ocak 2015)

<http://www.unhcr.org/pages/49c3646cf8.html> (Erişim Tarihi 10 Nisan 2015)

<http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/391660--suriyelilerin-adli-olaylara-karisma-orani-on-binde-33> . (Erişim Tarihi 11 Aralık 2014)

EKLER

Ek-1: Anket

Bu anket Konya özelinde yerel halkın sığınmacılar hakkına toplumsal kabul düzeyini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Vereceğiniz yanıtlar yüksek lisans tezinde kullanılacak olup isim, adres veya telefonunuz talep edilmeyecektir. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için bütün maddelerin yanıtlanması gerekmektedir. Ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Prof.Dr. M.Akif Çukurçayır & Arş.Gör. Mücahit Navruz -Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F

İkamet ettiğiniz mahalle ..... Yaşınız.....
Mesleğiniz.....

Cinsiyetiniz Kadın Erkek Medeni haliniz Bekar
Evli

Eğitim Durumunuz İlköğretim ve altı Lise Üniversite Lisans Üstü

Siyasi Görüşünüz AKP CHP MHP HDP Diğer .....

Aylık Geliriniz Gelir yok (altı- 1000) (1001- 2000) (2001- 3500) (3501- üstü)

Konya'da yaşanan süre Bir Yıldan Az 1-5 Yıl Arası 6-10 yıl arası 10 yıldan fazla

Kendinizi Konya'ya ait hissediyor musunuz? Evet Hayır

Herhangi bir Suriyeli sığınmacı aile veya birey ile iletişim oldu mu? Evet Hayır

Sürekli görüştüğümüz Suriyeli sığınmacı aile veya birey var mı? Evet Hayır

Sığınmacılardan önce herhangi bir Suriyeli ile tanışıyor muydunuz? Evet Hayır

Bu tanışıklımın sığınmacıların Konya'ya gelmelerinde etkisi vardır Evet Hayır

Aşağıdaki ifadeleri kendi görüşleriniz doğrultusunda cevaplayınız.

1-Kesinlikle Katılmıyorum

2-Katılmıyorum

3-Kararsızım

4-Katılıyorum

5-Kesinlikle Katılıyorum

1-Suriyeli sığınmacılar yardıma muhtaç insanlardır	1	2	3	4	5
2-Suriyeli sığınmacılar Konya'nın güvenliği için zararlı insanlardır	1	2	3	4	5
3-Suriyeli sığınmacılar Konya'nın ekonomisi için zararlı insanlardır	1	2	3	4	5
4-Suriyeli sığınmacılar Konya'nın toplumsal yapısı ve uyumu için zararlı insanlardır	1	2	3	4	5
5-Suriyeli sığınmacılar Konya için bir kazançtır	1	2	3	4	5
6-İç savaş bitmese dahi Sığınmacılar Suriye'ye dönmelidir	1	2	3	4	5
7-İç savaş bitmezse sığınmacılar farklı bir ülkeye gönderilmelidir	1	2	3	4	5
8-İç savaş bitmezse sığınmacıların tamamı kamplara gönderilmelidir	1	2	3	4	5

9- İç savaş bitmezse sığınmacılar Türkiye’de başka kentlere yönlendirilmelidir	1	2	3	4	5
10-İç savaş bitmezse Sığınmacılar Konya’da kalmaya devam etmelidir	1	2	3	4	5
11-Suriyeli sığınmacılar Türkler ile uyum sağlayabilmektedir	1	2	3	4	5
12-Suriyeli sığınmacılar ile gelenek ve kültürlerimiz benzerdir	1	2	3	4	5
13-Suriyeli sığınmacılar ile yaşam tarzlarımız benzerdir	1	2	3	4	5
14-Suriyeli sığınmacılar ile ilişkilerimde kendimi güven içerisinde hissediyorum	1	2	3	4	5
15-Suriyeli sığınmacılar geldikten sonra yaşadığım bölgede suç oranları artmıştır	1	2	3	4	5
16-Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı yerlerde suç oranları daha yüksektir	1	2	3	4	5
17-Suriyeli sığınmacılar kiraların artışına sebep olmuştur	1	2	3	4	5
18-Suriyeli sığınmacılar iş olanaklarını azaltmıştır	1	2	3	4	5
19-Suriyeli sığınmacılar sağlık vb. hizmetlere ulaşımı zorlaştırmıştır	1	2	3	4	5
20-Konya’da fakir insanlar varken sığınmacılara yardım edilmesi beni rahatsız eder	1	2	3	4	5
21-Suriyeli bir sığınmacıya iş veririm	1	2	3	4	5
22-Suriyeli bir sığınmacı ile aynı işyerinde çalışırım	1	2	3	4	5
23-Suriyeli bir sığınmacı ile ortak iş yaparım	1	2	3	4	5
24-Suriyeli bir sığınmacıya evimi kiralarım	1	2	3	4	5
25-Suriyelilere mülkiyet hakkı verilmelidir	1	2	3	4	5
26-Suriyelilere eğitim hakkı verilmelidir	1	2	3	4	5
27-Suriyelilere çalışma hakkı verilmelidir	1	2	3	4	5
28-Suriyelilere vatandaşlık hakkı verilmelidir	1	2	3	4	5
29-Suriyelilere oy hakkı verilmelidir	1	2	3	4	5
30-Suriyelilerin mahalleimde yaşamasından rahatsızım	1	2	3	4	5
31-Suriyeli komşularımı ziyaret etmek isterim	1	2	3	4	5
32-Düzenlediğim aktivitelere (düğün, yemek vb.) Suriyeli komşularımı davet etmek	1	2	3	4	5
33-Suriyeli komşularımın davetlerine katılmak isterim	1	2	3	4	5
34-Çocuklarımın Suriyelilerle aynı okulda eğitim almasını onaylarım	1	2	3	4	5
35-Suriyeli bir sığınmacı ile evlenmeyi düşünürüm / Bekar olsaydım evlenmeyi	1	2	3	4	5
36-Suriyeli bir sığınmacı ile oğlumun evlenmesini onaylarım	1	2	3	4	5
37-Suriyeli bir sığınmacı ile kızımın evlenmesini onaylarım	1	2	3	4	5
38-Suriyeli bir sığınmacı ile yakın arkadaş olabilirim	1	2	3	4	5
39-Suriyeli bir sığınmacı ile çocuklarımın arkadaşlığını onaylarım	1	2	3	4	5

**Katkınızdan dolayı
teşekkür ederiz..**

ÖZGEÇMİŞ

ADI SOYADI	MĞCAHİT NAVRUZ
DOĞUM YERİ	ANKARA
DOĞUM TARİHİ	07/04/1989
MEDENİ DURUMU	BEKAR

ÖĞRENİM DURUMU

İLKÖĞRETİM	ETİMESGUT İ.Ö.O.
LİSE	ETİMESGUT LİSESİ
LİSANS	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
YÜKSEK LİSANS	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İŞ DEBNEYİMİ	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ (2012-)
TELEFON	03322233045
E-POSTA	mucahitnavruz@selcuk.edu.tr
ADRE	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ, İ.İ.B.F. 2. KAT. ALAADDİN YERLEŞKESİ, SELÇUKLU/ KONYA